

1980/81:19

Fredagen den 7 november

Kl. 09.00

Förhandlingarna leddes till en början av förste vice talmannen.

1 § Svar på fråga 1980/81:52 om vissa problem med dubbelt medborgarskap

Anf. 1 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Fru talman! Ralf Lindström har frågat mig om jag avser att vidta åtgärder för att fall av dubbelt medborgarskap i större utsträckning skall kunna undvikas. Ralf Lindström hänvisar till problem som kan uppkomma för personer med dubbelt medborgarskap.

Sedan gammalt har inom svensk medborgarskapsrätt den principen gällt att dubbelt medborgarskap bör undvikas. Sverige har anslutit sig till 1963 års Europarådskonvention om begränsning av fall av flerfaldigt medborgarskap. I enlighet med denna princip gäller sålunda att myndig svensk medborgare som efter ansökan förvärvar annat medborgarskap automatiskt förlorar sitt svenska. Likaså skall vid naturalisation till svenskt medborgarskap sökanden som regel avsäga sig sitt utländska medborgarskap.

I vissa fall är det emellertid inte möjligt att få befrielse från utländskt medborgarskap. Det gäller bl. a. i vissa fall invandrare som inte fullgjort militärtjänst i sitt medborgarskapsland. I andra fall, t. ex. vad gäller politiska flyktingar, anser invandrarverket att det inte är rimligt att kräva av utlänningen att han ansöker om befrielse från sitt utländska medborgarskap. Under sådana omständigheter beviljar invandrarverket svenskt medborgarskap, trots att detta medför dubbelt medborgarskap.

Jag vill vidare erinra om att ett stort antal av de barn som föds i äktenskap mellan svensk kvinna och utländsk man numera får dubbelt medborgarskap genom att modern i samma utsträckning som fadern ger sina barn i äktenskap sitt eget medborgarskap. Eftersom de flesta andra länders medborgarskapslagstiftning tillerkänner barn i äktenskap faderns medborgarskap, blir numera barn i sådant äktenskap oftast både svensk och utländsk medborgare.

*Om vissa problem
med dubbelt med-
borgarskap*

Det står klart att dubbelt medborgarskap kan vålla vissa olägenheter för dem det gäller, även om dessa allmänt sett inte bör överdrivas. I görligaste mån söker man därför från svensk sida att vid naturalisation förhindra uppkomsten av dubbelt medborgarskap. Som framgått är det emellertid inte möjligt att helt undvika dubbelt medborgarskap. När problem på detta område särskilt accentuerats har försök gjorts att reglera förhållandena genom avtal.

Förhandlingar har bl. a. hållits med Polen, men utan att några positiva resultat kunnat nås. Det beror på att helt skilda uppfattningar och principer ligger till grund för lagstiftningen i de båda länderna. Frågan har även berörts i kontakter med Jugoslavien.

Jag kan försäkra att den fråga Ralf Lindström tagit upp fortlöpande är föremål för min uppmärksamhet.

Anf. 2 RALF LINDSTRÖM (s):

Fru talman! Jag tackar invandrarministern för svaret på min fråga. Det var långt, innehållsrikt och säkert också lärorikt. Men tyvärr för det inte frågan mycket närmare dess lösning.

Min fråga är närmast föranledd av att jag vid kontakter med ett flertal jugoslaviska invandrare märkt ett växande missnöje med de stora svårigheter som är förknippade med möjligheten att bli befriad från medborgarskapet i det tidigare hemlandet.

De förhållanden som på det här området nu råder gentemot bl. a. Jugoslavien anses av många vara direkt kränkande. De innebär ett intrång i den personliga friheten.

I den av Förenta nationerna antagna resolutionen om de mänskliga rättigheterna sägs i artikel 15: Ingen må godtyckligt förmenas rätten att ändra nationalitet. Därför kan man påstå att det i min fråga återgivna förfarandet klart strider mot FN-stadgan om de mänskliga rättigheterna.

De förhållanden som nu råder i medborgarskapsfrågan för dessa invandrare leder ofta till gruppisolering från det svenska samhället. Mycket få av dem vågar aktivt delta i politiskt och fackligt arbete, av rädsla för att det inte skulle falla de jugoslaviska myndigheterna i smaken. Många av invandrarna säger sig känna ett betydligt hårdare krav på lojalitet gentemot sitt tidigare hemlands regim än mot sin nuvarande svenska. Man känner helt enkelt rädsla för att visa att man har en annan politisk åsikt än den i det tidigare hemlandet förhärskande, att man kanske har andra idéer om hur fackföreningsrörelsen skall sköta sina åligganden.

Jag förstår mycket väl att den svenska regeringen inte kan ingripa i andra länders politik eller i hur de sköter sina medborgarskapsfrågor, men samtidigt har det svenska samhället skyldigheter mot invandrarna. De borde ges samma möjligheter som vi att utan rädsla för efterräkningar verka i det svenska samhället på alla tänkbara områden.

Därför vill jag åter fråga invandrarministern: Är det inte på tiden att den svenska regeringen tar upp ett resonemang med bl. a. de jugoslaviska myndigheterna och lägger fram de svenska synpunkterna på de här frågorna?

Vi har helt enkelt skyldighet gentemot våra invandrare att på något sätt agera i den här frågan, och agera med skärpa. Vi behöver klarare regler.

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

Anf. 3 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Fru talman! Först vill jag säga att det var så många som 569 personer som under de senaste tre åren befriades från jugoslaviskt medborgarskap. Det skall man kanske också ha i minnet. Under tiden den 1 juli 1979—den 30 juni 1980 upptogs 419 jugoslaviska medborgare som svenska medborgare, och då har man satt som villkor att de ansöker om befrielse från jugoslaviskt medborgarskap och att det skall beviljas inom en tvåårsperiod. 336 jugoslaviska medborgare blev svenska medborgare utan detta villkor. Under samma budgetår befriades 212 personer från kravet att uppfylla villkoret, medan 150 personer blev befriade från sitt jugoslaviska medborgarskap.

Jag håller i stor utsträckning med Ralf Lindström om att det är viktigt att dessa frågor regleras. Jag vill också erinra om det jag sade i mitt svar om att det förekommer sådana resonemang som Ralf Lindström efterlyser. I de samarbetsorgan som finns på flera områden där vi diskuterar migrationen mellan Jugoslavien och Sverige har vi tagit upp dessa frågor, och vi kommer att fortsätta med det.

Anf. 4 RALF LINDSTRÖM (s):

Fru talman! Jag kritiserade varken den svenska regeringen eller invandrarverket för deras agerande när det gäller att bevilja medborgarskap för invandrare. Jag tror inte att felet ligger där, utan felet ligger i samordningen mellan de olika länderna.

Invandrarministern sade att det i Europarådskonventionen 1963 skapades vissa regler för detta. Varför kan man inte i dessa regler ta in mer klara former för hur detta skall gå till? Det kan inte vara riktigt, varken här eller på annat håll, att ha så lösliga regler. Jag är glad att regeringen säger sig agera. Det enda jag vill är att regeringen agerar hårdare och klarare, så att vi kan få fart på förhandlingarna och kanske få bättre regler.

Anf. 5 Statsrådet KARIN ANDERSSON:

Fru talman! Jag vill bara säga som en upplysning, att det kanske inte hjälper att ändra Europarådskonventionen, eftersom Jugoslavien inte tillhör Europarådet.

2 § Svar på fråga 1980/81:53 om centrumbildningarnas och de fria gruppernas verksamhet

Anf. 6 Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Fru talman! Eva Hjelmström har frågat mig hur jag bedömer centrumbildningarnas och de fria gruppernas roll i det svenska kulturlivet och vad regeringen kommer att göra för att garantera deras fortsatta verksamhet.

Jag vill instämma i att centrumbildningarna och de fria grupperna har stor

Om centrumbildningarnas och de fria gruppernas verksamhet

Fredagen den
7 november 1980

Om centrumbildningarnas och de fria gruppernas verksamhet

betydelse i det svenska kulturlivet. Sedan år 1976 har också en kraftig ökning av anslagen för dessa ändamål skett. Under 1976/77 var anslaget till centrumbildningarna 1,6 milj. kr., och under innevarande år uppgår det statliga bidraget till 2,8 milj. kr. Under motsvarande tid har det statliga bidraget till de fria grupperna ökat från 5,1 milj. kr. till närmare 16 milj. kr.

Statens kulturråd gjorde under förra året en översyn av bidragssystemet för de fria grupperna. Ett förslag om nytt statsbidragssystem för fria teater-, dans- och musikgrupper har lagts fram av rådet. Detta förslag har nu remissbehandlats. F. n. pågår i regeringskansliet budgetbehandlingen för budgetåret 1981/82. Frågan om stödet till centrumbildningarna och de fria grupperna behandlas i detta sammanhang.

Anf. 7 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Fru talman! Jag tackar Jan-Erik Wikström för svaret.

Han säger där att han instämmer i att centrumbildningarna och de fria grupperna har stor betydelse i det svenska kulturlivet. Det tycker jag är bra. Det är ett klokt konstaterande.

Jan-Erik Wikström framhåller sedan att det skett stora ökning av anslagen under hans period som utbildningsminister. Otvivelaktigt är det så att anslagen har ökat. Men, fru talman, de är fortfarande en spottstyver i förhållande till det utbud som de fria grupperna står för. Det är ett utbud som nått nya grupper i samhället, som tidigare inte nåtts av kulturen på detta sätt. Och det är ett utbud som i stor utsträckning riktat sig till barnen.

Dessa grupper får alltså ett oerhört litet anslag i förhållande till den kulturinsats de gör. Och nu brådskar det med pengar. Många av de fria grupperna är inne i en akut ekonomisk kris. Om inte något händer snart kommer många att tvingas upphöra med sin verksamhet.

Jan-Erik Wikström hänvisar till kulturrådets förslag. Det förslaget betraktar vi från vpk:s sida som om än otillräckligt så i alla fall betydligt bättre än de bidragsregler som nu gäller.

Förslaget är under budgetbehandling, säger Jan-Erik Wikström. Det låter inte så betryggande, om man betänker de besparingsåtgärder som regeringen föreslår i övrigt.

Jag skulle därför vilja ha ett besked av Jan-Erik Wikström, inte minst mot bakgrund av att behandlingen av det här kulturrådsförslaget har förhalats så länge. Kommer eller kommer inte det nya systemet att införas? Det är viktigt för grupperna att få ett snart besked, inte minst ur planeringssynpunkt.

Anf. 8 Utbildningsministern JAN-ERIK WIKSTRÖM:

Fru talman! Jag kanske har en annan terminologi än Eva Hjelmström. Jag skulle inte vilja säga att ett statsbidrag i storleksordningen 19 milj. kr. är en spottstyver – det är dock 19 milj. kr. av skattebetalarnas pengar.

Det låter inte så betryggande att det pågår en budgetbehandling av den här frågan, säger Eva Hjelmström. Nej, det är klart att det är ett problem att i ett läge då vi skall pruta på anslagsframställningar och spara allmänt kunna klara

av en reform som denna. Det blir mödosamt, men vi arbetar med detta.

Jag kan inte ge några löften i dag, därför att budgetbehandlingen ännu inte är avslutad.

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om ökad tillgång
på kompetent
personal för mam-
mografi*

Anf. 9 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Fru talman! 19 milj. kr. är litet i förhållande till de insatser som centrubildningarna och de fria grupperna gör, inte minst för – som jag framhöll tidigare – kulturellt eftersatta grupper som barnen. Det är otvivelaktigt så, att man när det skall sparas ofta spar just då det gäller kulturen, vilket i ett längre perspektiv verkligen utarmar vårt land.

Nu säger Jan-Erik Wikström att han inte kan ge några som helst löften, eftersom budgetbehandlingen pågår. De fria grupperna befinner sig emellertid i en akut kris och behöver planeringsro, varför det vore bra om han kunde ge ett besked om huruvida *någon* förbättring kommer till stånd, eller om de fria grupperna skall fortsätta att leva på svältkost.

3 § Svar på fråga 1980/81:63 om ökad tillgång på kompetent personal för mammografi

Anf. 10 Statsrådet ELISABET HOLM:

Fru talman! Karin Nordlander har frågat i vilken takt behovet av kompetent personal för mammografi kommer att tillgodoses.

Röntgenundersökning av bröstet med s. k. mammografi är den hittills effektivaste metoden att påvisa bröstcancertumörer i relativt tidigt utvecklingsstadium.

Jag är medveten om att det i dag finns svårigheter att rekrytera till tjänster inom den röntgendiagnostiska verksamheten, särskilt när det gäller röntgenläkare. Socialstyrelsen arbetar dock med att tillsammans med bl. a. Landstingsförbundet analysera svårigheterna, i syfte att förbättra rekryteringen till tjänsterna. Enligt vad jag har inhämtat finns det emellertid inom samtliga landstingsområden resurser för att utan dröjsmål ta emot kvinnor som söker för symtom i bröstet. Mammografi finns inte på alla platser i landet, men alla kvinnor för vilka mammografi anses motiverad kan remitteras för en sådan undersökning.

Självfallet anser jag det utomordentligt viktigt att de diagnostiska möjligheterna förbättras när det gäller att på ett tidigt stadium spåra bröstcancer. Som Karin Nordlander säkert känner till pågår f. n. i socialstyrelsens regi en försöksverksamhet med allmänna mammografiundersökningar i Kopparbergs läns och Östergötlands läns landsting. Syftet med dessa försök är dels att se hur tidig diagnostik påverkar möjligheterna att bota bröstcancersjukdomen, dels att se om man genom den tidigare diagnostiken påverkar livskvalitet och levnadsutsikter för den drabbade kvinnan i de fall cancer inte kan botas. En utvärdering av försöksverksamheten beräknas föreligga under år 1983. Även om det slutliga resultatet ännu inte föreligger, finns det i och för sig ingenting som hindrar att andra

Fredagen den
7 november 1980

*Om ökad tillgång
på kompetent
personal för mam-
mografi*

landsting startar försök med allmänna mammografiundersökningar. Det är dock viktigt att sådana försök utvärderas.

Om mammografiundersökningar införs i allmän hälsokontroll, kommer självfallet väl utbyggda kringresurser att behövas.

De beräkningar av behovet av röntgenläkare och röntgenassistenter som finns i dag ger vid handen att ett tillskott av ca 50 läkare och minst lika många assistenter skulle behövas för sådana allmänna hälsoundersökningar. Läkarsituationen i dag inom röntgenologin gör att det kommer att bli svårigheter att uppfylla behovet av röntgenläkare.

Anf. 11 KARIN NORDLANDER (vpk):

Fru talman! Jag tackar hälso- och sjukvårdsministern för svaret, som är allmänt hållet och i stort sett positivt. Jag tror att hälso- och sjukvårdsministern har en positiv inställning i fråga om mammografins betydelse, men detta försvarar ju inte att det inte händer någonting på det här området.

Trots att ett stort antal kvinnor, i vårt land uppemot 4 000 årligen, insjuknar i bröstcancer och trots att dödligheten i denna sjukdom är så hög som omkring 35 %, reagerar ansvariga inom sjukvårdssektorn oförsvarligt långsamt. Förslag till åtgärder sopas ständigt under mattan med olika, ofta dåligt övertygande, argument.

Vi är på det klara med att försöksverksamheten måste utvärderas – strålningens risker är ett av de argument som används. Visserligen erkänner sakkunniga att många fall av tidig cancer upptäcks med hjälp av mammografi, men det finns de som ifrågasätter om tidig upptäckt ger en bättre överlevnadsprognos än om man väntar tills kvinnorna själva har upptäckt tumören. Jag vet inte någon annan sjukdom där det ifrågasätts att en tidig diagnos ger ett bättre behandlingsresultat.

Metoden med mammografi har använts och utvecklats sedan mer än tio år tillbaka. Bl. a. har stråldosen minskat till en bråkdel av den som användes från början. I Gävleborgs län var man tidigast ute med en massundersökning av kvinnor. Man började sin undersökning 1974, och det materialet borde alltså vara klart för en utvärdering. I år har en läkare, hälsovårdsöverläkare vid Gävleborgs landsting, disputerat på en avhandling om hälsoundersökning avseende bröstcancer. Han har kommit fram till att man med mycket låg stråldos och små resurser – för en kostnad av 50 kr. per undersökning – kan med 90 % säkerhet upptäcka bröstcancer på ett mycket tidigt stadium med hjälp av mammografi. I går kom det ut en bok med dokumentation. Jag har nyss fått den i min hand, så jag har inte hunnit läsa den ännu.

Socialstyrelsen känner sig ändå inte övertygad, den vill ha ytterligare bevis för en sänkt dödlighet innan den är beredd att ge klartecken för allmänna hälsoundersökningar med mammografi.

Jag vill då fråga: Måste inte redan nu utbildningen av röntgenläkare och röntgenassistenter, som det är brist på, få ökad omfattning, för att inte ytterligare kvinnor skall dö i onödan innan socialstyrelsen övertygats om mammografins överlägsenhet?

Fyra dödsfall om dagen borde verkligen vara motivering för en ökad

satsning, och jag tycker att svaret är litet allmänt hållet just när det gäller de konkreta beskederna om utbildning av kompetent personal, som behövs i det här sammanhanget.

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om ökad tillgång
på kompetent
personal för mam-
mografi*

Anf. 12 Statsrådet ELISABET HOLM:

Fru talman! Jo, jag delar uppfattningen att utbildningen av röntgenläkare behöver ökas. Tyvärr har situationen varit den att det har varit svårt att besätta platserna i utbildningsblocken för röntgenläkare. Behovet av röntgenläkare beräknas för 1985 till 775, men det förefaller finnas vissa svårigheter att nå det målet när man inte får utbildningsblocken besatta.

I mars 1977 hade vi 5,7 % vakanser, men vakanserna inom den specialiteten ökade 1979 till 9,4 %, och det är naturligtvis en tråkig utveckling. Den här bristande tillgången på sökande till utbildningsblocken för röntgenologi kan möjligen förklaras av att regering och riksdag har prioriterat andra vårdområden – primärvård, långtidsvård och psykiatri. Och det kan ha bidragit till att färre läkare har valt röntgenspecialiteten och i stället gått till de här utbildningslinjerna. Det kan därför bli anledning att i sjukvårdsdelegationen se över fördelningen av de olika utbildningsblocken, om inte den nuvarande tendensen vänder. Det är sjukvårdsdelegationen som fördelar blocken för utbildning efter samråd med Landstingsförbundet, Läkarförbundet och socialstyrelsen, och det är därför inte möjligt att nu ange någon exakt tidpunkt när vi kan ha tillgång till kompetent personal i full utsträckning, men jag kan försäkra att vi skall följa den här frågan med stor noggrannhet och uppmärksamhet.

Fortfarande diskuteras ju risken med alltför stor tilltro till mammografin, och det finns alldeles klart en risk om man enbart förlitar sig till mammografiundersökningar – inte bara därför att röntgenstrålningen kan ge skadeeffekter. Visserligen är röntgendosen liten vid varje upprepat försök, men görs många undersökningar kan det självfallet ha risker.

Anf. 13 KARIN NORDLANDER (vpk):

Fru talman! För att börja med det sista så har jag detta helt klart för mig. Men i dag är mammografi den enda metod som finns. Därför är det nödvändigt att satsa just på att utveckla den metoden, tills man hittar någon som är bättre.

Jag är glad över den utveckling som Elisabet Holm här har talat om när det gäller utbildningen. Det är bara att hoppas att den kommer till stånd så fort som möjligt, eftersom det som står i svaret – att alla kvinnor har möjlighet att få mammografi oavsett var de bor inom landstingsområdet – inte stämmer med det alarm som slagits i pressen om att de mammografiapparater som finns inte kan användas därför att det är brist på personal.

I underlaget för ett nytt vårdprogram för bröstcancer, som socialstyrelsen har utarbetat, talas det om ökad användning av mammografi, mer samarbete mellan olika typer av cancerspecialister på kirurg- och onkologikliniker, dvs. tumörkliniker, och bättre psykologiskt omhändertagande av bröstcancerpatienter. Det är några av de synpunkter som ingår i underlaget.

---

*Om ökad tillgång
på kompetent
personal för mam-
mografi*

Socialstyrelsen är medveten om att mammografi är en diagnosmetod som med 95 % säkerhet avslöjar bröstcancer. Man kan dessutom upptäcka mycket små tumörer.

Men för att "sådana undersökningar skall anses berättigade krävs att dödlighet i bröstcancer sänkes så mycket att kostnader förknippade med hälsoundersökningar blir sjukvårdspolitiskt acceptabla".

Det förstår jag inte riktigt. Vad innebär det? Är det inte en kostnadsvärdering av kvinnoliv?

Anf. 14 Statsrådet ELISABET HOLM:

Fru talman! När jag i mitt svar anger att tillgång till mammografi finns för alla kvinnor som söker för symtom i bröstet, innebär detta självfallet inte att tillgång finns till massundersökningar i förebyggande syfte, utan det gäller som sagt för dem som söker för symtom. Skulle vi komma fram till att vi skall gå in för massundersökningar i hälsopolitiskt syfte, blir naturligtvis kraven på läkare och röntgenassistenter betydligt större. Det är i den situationen vi då måste överväga en förändring av utbildningsblocket.

Anf. 15 KARIN NORDLANDER (vpk):

Fru talman! Det är alltför många kvinnor som nonchaleras när de söker läkare i dag för misstänkta förändringar i bröstet. Det är inte så att de får mammografiundersökning obligatoriskt. I Malmöhus län tror jag alla kvinnor över 40 år som kommer in på sjukhuset får en mammografi. Men om man på andra håll kommer till läkare därför att man misstänker något, är det i dag inte klart att man får en ordentlig undersökning, utan man kan få fortsätta att söka i flera månader. Man går tillbaka till läkaren men blir bara hemskickad. Det görs ingen ordentlig undersökning.

Jag är benägen att instämma i vad en annan läkare, chefen för bröstcancersektionen vid Gävle sjukhus, sagt i en artikel i Läkartidningen, nämligen att om fler läkare varit kvinnor skulle diagnos och behandling av bröstcancer sannolikt ha haft en mer framträdande plats, särskilt inom röntgendiagnostiken.

Det är väl helt klart att läkare har olika uppfattningar. Det är ingenting ovanligt. Men det har helt enkelt ingen status att operera kvinnobröst.

Hittills har man faktiskt inte kunnat påvisa några negativa effekter av mammografiundersökningar. Kostnaden är överkomlig. Man vet vilka kvinnor som är i riskzonen. De pengar som krävs skulle snabbt, tror jag, ge utdelning i form av minskad dödlighet och lägre vårdkostnader. På sikt skulle det bli en ren besparing. Därför kan det inte få stupa på grund av brist på kompetent personal.

Men jag tror att Elisabet Holm och jag är inne på samma tankegång, och jag hoppas att någonting skall hända snart.

Anf. 16 Statsrådet ELISABET HOLM:

Fru talman! Jag kan inte annat än beklaga, om kvinnor nonchaleras när de söker hjälp på sjukhus för symtom i bröstet. Jag instämmer helt med Karin

Nordlander i att det är fel om så är fallet.

Men samtidigt kan jag inte instämma med Karin Nordlander i att olika behandlingar inom sjukvården graderas så att de får olika status. Jag har mycket svårt att acceptera en sådan inställning, eftersom det strider mot all etik inom sjukvården att bete sig på det sättet.

En viss tveksamhet om mammografiundersökningarna finns dock. Detta redovisades bl. a. i tre fall i Läkartidningen i förra veckan – nr 44, tror jag det var, men att det var just det numret kan jag inte säga säkert. I de tre fallen hade patienterna efter mammografiundersökning invaggats i säkerhet. Två av dem hade sedan fått en måttlig cancer, medan den tredje hade en inoperabel cancer när hon till slut kom för att få vård. Detta visar att man naturligtvis måste vara litet försiktig och att man inte kan anse att enbart mammografiundersökningen är tillräcklig. Den behöver kompletteras, t. ex. med självundersökning av bröstet.

Anf. 17 KARIN NORDLANDER (vpk):

Fru talman! Det är väl så att ingen diagnos är hundra procentig säker; det gäller naturligtvis också i det här fallet. Genom mitt jobb, där jag har fått kontakt med många kvinnor i de aktuella åldrarna, känner jag till många fall där jag kan bevisa att man har nonchalerat dessa undersökningar.

När det gäller frågan om olika status vet vi ju att det inom läkarkåren förekommer statusänkande på många områden, såsom inom åldringsvården och psykiatrin. Den diskussionen behöver vi ju inte ta upp här, men jag tror ändå att det har betydelse att det gäller kvinnor. Den debatt som pågår, den bok som nu har kommit ut och den avhandling som finns borde kunna ge underlag för en ökad satsning på det här området.

4 § Svar på fråga 1980/81:64 om tillsättande av en utredning om utgiftsskatt

Anf. 18 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Stig Josefson har frågat mig om jag är beredd att före årets slut tillsätta den utlovade utredningen om utgiftsskatt och om jag är beredd att ge den sådana direktiv att utgiftsskatten blir allsidigt belyst.

Det är min avsikt att inom kort begära regeringens bemyndigande att tillkalla en utredning för att ytterligare belysa en utgiftsskatt. Jag är emellertid för dagen inte beredd att exakt ange efter vilka linjer utredningsarbetet bör bedrivas.

Anf. 19 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Jag tackar budgetministern för svaret på min fråga, även om jag är något besviken över att statsrådet inte har velat ange efter vilka riktlinjer utredningsarbetet skall bedrivas.

Utgiftsskatten är ett intressant alternativ till nuvarande skattesystem, och det finns all anledning att få den allsidigt belyst.

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om tillsättande
av en utredning
om utgiftsskatt*

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om tillsättande
av en utredning
om utgiftsskatt*

Utgiftsskatten har givna fördelar.

Den stimulerar i sig själv sparandet, och olika sparformer blir likartat behandlade, oberoende av om man sparar i bank, i aktier eller i fastighet. Inkomsten beskattas ju inte förrän den konsumeras.

Utgiftsskatten stimulerar sysselsättningen och tar bort motståndet mot övertidsarbete. Ja, den löser sannolikt problemet med beskattning av övertidsarbetet på ett enklare och rättvisare sätt än herr Bohmans nu diskuterade uppdelningssystem gör.

Utgiftsskatten ger förutsättningar för en utjämning även av löncinkomster mellan olika år.

Utgiftsskatten gör också den krångliga reaskatten onödig.

Men visst finns det också problem. Därför är det angeläget att förslaget om utgiftsskatt blir allsidigt belyst, så att både för- och nackdelar blir klarlagda.

Även om statsrådet inte nu har velat svara på min andra fråga, så förutsätter jag ändå att utredningsdirektiven blir sådana att de synpunkter jag här nu senast framfört blir beaktade.

Än en gång ett tack för svaret.

Anf. 20 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Det är riktigt som herr Josefson säger att en utgiftsskatt liksom alla andra skattesystem har sina för- och nackdelar. Frågan har belysts i en tidigare skatteutredning, och framför allt Sven-Olof Lodin har fört fram intressanta synpunkter på ett sådant skattesystem.

Som Stig Josefson påpekade möter vi också en rad rätt stora problem som vi naturligtvis måste belysa innan vi kan gå över till att ta ställning till en sådan förändring av det svenska skattesystemet.

Vad jag för dagen kan säga, fru talman, är naturligtvis att vi måste försöka få fram ett så allsidigt material som möjligt för att kunna bedöma om det här är en framgångsväg eller ej.

Anf. 21 STIG JOSEFSON (c):

Fru talman! Jag tackar budgetministern inte minst för de sista orden, att det skall bli en så allsidig utredning som möjligt. Anledningen till frågeställningen är ju att jag anser att det rör sig om ett så pass värdefullt alternativ till det nuvarande skattesystemet att man allvarligt bör pröva möjligheterna att här införa ett annat skattesystem. En förutsättning för detta är naturligtvis att man får både fördelarna och nackdelarna utred-
da.

Jag vill än en gång framföra ett tack för vad budgetministern sade sist i sitt inlägg nyss.

5 § Svar på interpellation 1980/81:9 om det statliga stödet till Södertälje kommun för omhändertagande av assyriska och syrianska invandrare

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

Anf. 22 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Pär Granstedt har frågat mig om jag är beredd att medverka till att Södertälje kommuns förutsättningar att ta hand om de assyriska/syrianska invandrarna inte försämras.

Södertälje kommun har under åren 1975–1979 fått statsbidrag i särskild ordning för den assyriska/syrianska invandringen. Dessa bidrag har uppgått till i genomsnitt ca 3 milj. kr. per år. Utöver dessa bidrag, som har avsett ändamål på både social- och skolområdena, har statsbidrag enligt generella regler utgått.

Fr. o. m. år 1980 gäller nya regler för statlig ersättning till kommuner för hjälp till flyktingar m. fl. Vid riksdagens behandling av de nya principerna uttalades att med hänsyn till den assyriska/syrianska invandringen får det anses föreligga särskilda skäl för statsbidrag till Södertälje utöver bidrag enligt de generella riktlinjerna.

Jag vill först erinra om att regeringen nyligen har beslutat om åtgärder som syftar till att lätta trycket på Södertälje kommuns ekonomi av den här aktuella invandringen. Jag avser beslutet om att dels förstärka arbetsförmedlingen i Södertälje i syfte att underlätta för assyrier/syrianer att tillträda anställning och bosätta sig i annan kommun än Södertälje, dels bemyndiga AMS att utge särskilda flyttningsbidrag till assyrier/syrianer som tillträder anställning i annan kommun.

Jag vill vidare kraftigt understryka att de ekonomiska förutsättningar som nu finns för att bistå de kommuner i Stockholms län till vilka inflyttningen av invandrare varit omfattande är helt andra än de som gällde i slutet av år 1979, då riksdagen tog ställning till den fortsatta inriktningen av den statliga ersättningen. Stockholms läns landstingskommun avser att komplettera det inomregionala skatteutjämningsystemet med en regel som tar hänsyn till kommunernas kostnader för utländska medborgare. Denna nya regel beräknas preliminärt ge Södertälje kommun ett nytillskott av medel på 8,6 milj. kr. år 1981.

Regeringen har för år 1981 beviljat Södertälje extra skatteutjämningsbidrag till kostnader för den assyriska/syrianska invandringen. Med hänsyn till att extra skatteutjämningsbidrag är behovsprövade har regeringen tagit hänsyn till bidraget från landstinget. Denna prövning av behovet, som görs utifrån den totalekonomiska situationen i resp. kommun, har lett fram till att ett bidrag på 3 milj. kr. kunde anses skäligt för Södertäljes del.

Jag vill avslutningsvis betona att det är mycket svårt att nu beräkna hur stora de kostnader för assyrier/syrianer under år 1981 blir som inte ersätts av generella bidrag enligt den nya förordningen. När extra skatteutjämningsbidrag skall beviljas för år 1982 kommer vi att ha ett betydligt säkrare underlag för att bedöma Södertälje kommuns behov av extra bidrag till kostnaderna på grund av denna invandring.

Om det statliga stödet till Södertälje kommun för omhändertagande av assyriska och syrianska invandrare

*Om det statliga
stödet till Söder-
tälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

De åtgärder som jag här redovisat bör enligt min mening sammantagna ge Södertälje förutsättningar att ta hand om de assyriska/syrianska invandrarna på samma goda sätt som hittills.

Anf. 23 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Jag ber att få tacka budgetministern för svaret på min interpellation. Samtidigt måste jag dock konstatera att jag upplever svaret som litet oroväckande och på flera punkter ganska egendomligt. Till att börja med vill jag kommentera svaret punkt för punkt.

Budgetministern konstaterar att Södertälje kommun under perioden 1975–1979 har fått bidrag som har uppgått till i genomsnitt 3 milj. kr. per år. Jag förmodar att avsikten med denna upplysning är att ge intryck av att den summa, 3 miljoner, som har beviljats i extra skatteutjämningsbidrag, mot den bakgrunden är rimlig. Men om man har en sådan avsikt med denna formulering, så är den naturligtvis mycket vilseledande. Under perioden 1975–1979 har vi, som budgetministern säkert är väl medveten om, haft en ganska kraftig inflation. Av den anledningen har kostnaderna stigit kraftigt år från år.

Dessutom har antalet assyrier/syrianer ökat mycket kraftigt under denna period. Det har också lett till att kommunens kostnader – och därmed även statsbidraget – för den här gruppen har ökat kraftigt år från år. En genomsnittssiffra är alltså egentligen fullständigt ointressant när det gäller att ge en bild av det stödbehov som kommunen har. Den enda slutsats man kan dra av den uppgift som budgetministern lämnar på den här punkten är att om 3 milj. kr. har varit genomsnittet för 1975–1979, så är det helt självklart att 3 milj. kr. är otillräckligt för 1981.

Sedan nämner budgetministern de insatser som har gjorts för att förstärka arbetsförmedlingen och för att i övrigt underlätta för assyrier/syrianer att söka sig till andra kommuner än Södertälje. Det är naturligtvis mycket angeläget och värdefullt, och vi hoppas kunna nå positiva resultat, så att det blir en något jämnare fördelning av den här befolkningsgruppen över landet. Men vi skall vara på det klara med att detta arbete kommer att ta tid. Det har gjorts försök tidigare, och vi vet att detta är förenat med en hel del praktiska bekymmer.

För att assyrier/syrianer skall få anställning på annan ort förutsätts dessutom att de har arbetstillstånd i landet. En mycket stor grupp av assyrierna/syrianerna i Södertälje har inte arbetstillstånd ännu – de väntar på arbetstillstånd – och kommer alltså inte att beröras av dessa insatser.

Men det är självklart att i den mån vi så småningom skulle kunna få någon minskning av befolkningsgruppen med detta ursprung i Södertälje så kommer våra kostnader att minska. Vi vill emellertid se den utvecklingen innan vi in-tecknar alltför mycket av den.

Fru talman! Nyckelfrågan i regeringens sätt att resonera gäller naturligtvis kopplingen till landstingsbidraget. Jag uppfattar det i alla fall så, att det huvudmotiv som regeringen anger för att skära ner bidraget så kraftigt som man har gjort är att vi får ett extra skatteutjämningsbidrag, som till en del tar

hänsyn till antalet utländska medborgare.

Till det vill jag först säga att det är ytterst tvivelaktigt om det är förenligt med det riksdagsbeslut som fattats om en provisorisk lagstiftning för extra skatteutjämningsbidrag att ta den här typen av hänsyn. Jag vill hänvisa till vad dåvarande kommunministern Johannes Antonsson anförde i proposition 1977/78:48. Han sade där att den inomregionala skatteutjämnningen inte bör ersätta den statliga skatteutjämnningen utan utgöra ett komplement till denna. Statligt skatteutjämningsbidrag bör utgå enligt lagen om skatteutjämningsbidrag oberoende av om landstingskommun utnyttjar sin befogenhet att vidta skatteutjämnande åtgärder eller ej.

Jag vill alltså till att börja med ifrågasätta om det över huvud taget är rimligt att ta den typ av hänsyn som regeringen har tagit. Men om vi nu ändå anser att man bör ta den här typen av hänsyn, så är regeringens sätt att räkna fullständigt orimligt. Södertälje kommun får inom ramen för det inomregionala skatteutjämningsbidraget 8,6 milj. kr., enligt vad som står i interpellationssvaret, för kyrkobokförda icke svenska medborgare i kommunen. De assyriska/syrianska invandrarna utgör 18 % av de utländska medborgarna i Södertälje kommun. Ungefär en fjärdedel av Södertälje kommuns invånare är invandrare. 18 % av de 8,6 miljonerna kan man möjligen säga skall gå till den assyriska/syrianska invandrargruppen. Men regeringen har tydligen, i sitt sätt att räkna, tagit med hela detta belopp. Jag vill med anledning av det fråga direkt: Är det regeringens uppfattning att vi skall använda hela beloppet för den assyriska/syrianska invandrargruppen och att de åtgärder, till fromma för andra invandrargrupper, som dessa pengar också var avsedda för inte bör komma till stånd? I så fall tycker jag att regeringen klart och tydligt bör uttala den uppfattningen. Det är inte Södertälje kommuns uppfattning. Vi har ett ansvar både för den assyriska/syrianska invandrargruppen och för andra invandrargrupper i Södertälje kommun. Mot denna bakgrund är det orimligt att acceptera det räknosätt regeringen använt sig av.

Statsrådet Wirtén säger avslutningsvis att det är mycket svårt att nu beräkna hur stora kostnader för assyrier och syrianer som inte ersätts av generella bidrag. Man kan undra vad avsikten med en sådan formulering egentligen är. Det är självklart att det system vi har haft hittills – där ersättningen har betalats ut i efterhand varje halvår – ur den synpunkten har varit bättre. Det är på regeringens initiativ det har ändrats. Men om regeringen känner osäkerhet vid beräkningen och gärna vill återgå till det systemet tror jag att Södertälje kommun inte har något att invända. Jag tror att Södertälje kommun är fullt beredd att medverka till ett sådant system.

Som det nu är har vi i Södertälje kommun varit tvungna att försöka räkna framåt i tiden. Det kan man göra med ganska stor säkerhet, eftersom man har ordentlig erfarenhet av vilka kostnader den här invandrargruppen för med sig. Man har tillämpat de beräkningsgrunder som hittills gällt och utnyttjats i samförstånd mellan regeringen och Södertälje kommun. Dessutom har dessa beräkningar kollationerats med de berörda fackdepartementen, dvs. social-

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om det statliga
stödet till Söder-
tälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

Fredagen den
7 november 1980

*Om det statliga
stödet till Söder-
tälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

departementet och utbildningsdepartementet. Det har då inte framkommit att departementen skulle ha någon annan bedömning än Södertälje kommun.

Om man på budgetdepartementet menar att kommunens beräkningar är felaktiga på några punkter, är det viktigt att man redovisar exakt vilka punkter som är felaktiga och får till stånd en diskussion mellan budgetdepartementet och kommunen om de enskilda posterna. Jag utgår från att kommunen ställer upp på en sådan diskussion. Det har inte skett hittills, utan departementet har bara klippt till med en summa.

Nu ser jag ändå något av en öppning i budgetministerns formulering att man kan ha bättre underlag vid nästa utbetalning av skatteutjämningen. Jag vet inte om man skall tolka det som att regeringen har funderingar på att vid beräkningen av nästa års – dvs. 1982 års – extra skatteutjämningsbidrag kompensera Södertälje kommun i efterhand för de kostnader som kommunen haft och som inte täckts av det statsbidrag som utgått fram till detta datum. I så fall är naturligtvis det något som kan diskuteras i en positiv anda, även om det innebär att kommunen får ligga ute med pengarna. Men allt detta förutsätter att frågan kan diskuteras utan att staten inkasserar det landstingskommunala skatteutjämningsbidraget, i varje fall inte de delar av det landstingskommunala skatteutjämningsbidrag som är avsett för andra invandrargrupper än den assyriska/syrianska.

Sammanfattningsvis kan man konstatera – det är inget i svaret som bestrider detta – att om inte ytterligare pengar skulle komma, innebär det beslut regeringen hittills har fattat en mycket kraftig nedskärning av statens stöd till Södertälje kommun för den assyriska/syrianska invandringen.

Hänvisningen i argumentationen för beslutet till Stockholms läns landstings extra skatteutjämningsbidrag är uppenbarligen ohållbar.

Försöken att ifrågasätta kommunens beräkningar av kostnaderna för de assyriska/syrianska invandrarna har saknat grund. Man har i varje fall inte hittills kunnat visa på vilka punkter dessa beräkningar skulle vara felaktiga.

Detta är en mycket allvarlig fråga, kanske allvarligare än de flesta anslagsfrågor som kan diskuteras mellan staten och olika kommuner. Vi vet att den assyriska/syrianska invandringen, med den mycket stora omfattning som den fått och under de mycket svåra sociala förhållanden som den skett, har lett till betydande sociala spänningar i Södertälje kommun. Det har t. o. m. gått så långt att vi vid ett par tillfällen upplevt upplöppssituationer i Södertälje kommun, med rasistiska övertoner av ett slag som vi hittills normalt varit förskonade från i det här landet. Jag kan notera att även om de våldshandlingar som förekommit härrört från en ganska liten grupp, hör man i Södertälje så att säga på gatan många uttalanden av förståelse för den gruppen även från andra kommuninvånare. Detta är, som sagt, ett mycket stort problem.

Som politiker i Södertälje har man ett mycket stort ansvar att försöka bidra till att utjämna de motsättningar som håller på att växa sig starka i kommunen. Alla politiska partier i Södertälje kommun arbetar tillsammans

för att skapa harmoniska förhållanden mellan den assyriska/syrianska gruppen och övriga invånare i Södertälje. Men det är ett svårt arbete – det skall vi vara på det klara med. Vid ett par tillfällen har det alltså uppenbarats sig att vi hittills inte har lyckats med den här uppgiften.

Ett av våra viktigaste argument i informationen och diskussionen om den här frågan i Södertälje kommun har varit att kostnaderna för att ta hand om den assyriska/syrianska gruppen inte har belastat kommuninvånarna, utan att hela nationen ekonomiskt sett solidariskt ställt upp för denna invandrar-grupp genom det statliga bidrag som kommunen fått. Det anser vi har varit ett mycket starkt argument, när vi mött klagomål från kommuninvånarna över de insatser som kommunen måste göra för den här gruppen. Nu vill regeringen ta ifrån oss detta argument – ett av de viktigaste för att motverka ytterligare spänningar inom kommunen. Jag vill påstå att regeringen därmed tar på sig ett mycket stort ansvar för de problem som kan komma att uppstå i Södertälje framöver.

Det beslut som budgetministern redovisar innebär inte någon täckning för de extra kostnader som Södertälje kommun har. Som jag påpekat i min interpellation finns det tre möjligheter att lösa det uppkomna problemet. En möjlighet är att drastiskt skära ned insatserna för den assyriska/syrianska gruppen, dvs. en prutning med ett belopp motsvarande vad som fattas i pengar – i storleksordningen 10 milj. kr. En annan möjlighet är att finansiera utgifterna med en skattehöjning på 65–70 öre. En tredje möjlighet är att pruta ned eller ta bort annan kommunal verksamhet i en redan mycket hårt bantad budget. Jag vet inte vilken av dessa utvägar som budgetministern rekommenderar oss att välja, men budgetministern vet bättre än de flesta, förmodar jag, att pengar inte är någonting som man kan trolla fram. Fattas det pengar måste man antingen skaffa dem genom inkomstförstärkningar eller avstå från motsvarande utgifter genom prutningar. Just i den situationen befinner sig Södertälje kommun.

Vi kan konstatera att vilken väg vi än väljer kommer det att leda till ytterligare svårigheter att skapa harmoniska relationer mellan assyrier/syrianer i Södertälje och kommuninvånarna i övrigt. Det kommer att leda till ytterligare svårigheter att på ett harmoniskt sätt inlemma denna invandrar-grupp i Södertälje kommuns samhällsgemenskap. Politiker i Södertälje ser med mycket stor oro på konsekvenserna av detta.

Anf. 24 LENNART ANDERSSON (s):

Fru talman! Pär Granstedt har i sitt inlägg i allt väsentligt redogjort för situationen i Södertälje i dag. Jag vill bara komplettera det på ett par punkter.

Jag vill först till budgetministern säga att antalet assyriska och syrianska invandrare inte på något sätt har minskat. Tvärtom.

I går hade invandrarverkets verksledning och styrelse samt representanter för Södertälje kommun en överläggning där man gick igenom situationen. De rapporter som då lämnades från polisen och andra ansvariga tjänstemän visar allvaret i den här frågan. Jag skall inte här närmare gå in på innehållet i

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om det statliga
stödet till Söder-
tälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om det statliga
stödet till Södertälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

alla dessa rapporter, men jag skulle vilja rekommendera budgetministern att ta del av dem. Jag är övertygad om att budgetministern då kommer att inse att antalet assyriska och syrianska invandrare i Södertälje är betydligt större än de siffror visar som vi hittills har rört oss med. Mot den bakgrunden är det verklighetsfrämmande att i dag tala om ett statsbidrag på 3 milj. kr.

Eftersom budgetministern har ett förflutet i skolans värld och eftersom jag själv är aktiv inom skolan, skall jag be att få lämna ytterligare en konkret uppgift: antalet assyriska och syrianska elever i grundskolan i Södertälje är denna termin 840. Det är en markant ökning sedan närmast föregående termin. Totalt har vi i grundskolan 3 206 elever.

Den assyriska och syrianska elevgruppen är betydligt mera resurskrävande än någon annan motsvarande grupp. Som exempel kan jag nämna de insatser som behöver göras på språkområdet mot bakgrund av att dessa elever har – som man uttrycker det – fragment av fyra fem språk. Man talar alltså i samma familj fyra fem olika språk.

En annan siffra som jag vill att budgetministern lägger på minnet är följande: Antalet assyrier och syrianer utgör 3 % av den totala befolkningen. Dessa 3 % av den totala befolkningen tar i anspråk 43 % av socialhjälpen.

Av två skrivelser den senaste tiden har det framgått att den tolkning som budgetministern gör av riksdagens beslut om särskilt statsbidrag till Södertälje inte har vunnit gensvar vare sig i Södertälje kommun eller i Stockholms läns landsting.

Statsministern har helt nyligen fått ta emot en skrivelse från Södertälje kommun, undertecknad av företrädare för fyra av de politiska partierna. De redovisar där en helt annan tolkning än budgetministern av riksdagens beslut liksom av landstingets beslut om inomregional skatteutjämning.

Statsministern har också under den senaste tiden fått ta emot motsvarande skrivelse från de olika gruppledarna i Stockholms läns landsting. De protesterar där mot den tolkning som budgetministern gjort av landstingets beslut om inomregional skatteutjämning.

Dessa skrivelser borde föranleda regeringen att ompröva det beslut man har fattat när det gäller extra statsbidrag till Södertälje.

Det kan inte heller vara någon hemlighet för regeringen var den socialdemokratiska riksdagsgruppen står i den här frågan. Vår uppfattning är att Södertälje kommun fortfarande skall ha full kostnadstäckning för de extra utgifter som kommunen har. Jag tror därför att det är välbetänt att budgetministern verkligen ompröva det här beslutet om 3 milj. kr. Det beslutet kan inte på något sätt få vara definitivt.

Under alla omständigheter kommer vi nu från den socialdemokratiska gruppens sida att med stor uppmärksamhet följa den fortsatta utvecklingen i den här frågan. Som redan har aviserats är vi beredda att återkomma i januari med en motion, där vi kommer att kräva full kostnadstäckning till Södertälje kommun även i fortsättningen.

Anf. 25 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Jag vill ansluta mig till den redovisning av läget som Pär Granstedt gjorde inledningsvis. Samtidigt vill jag notera att budgetministern själv hänvisade till riksdagens uttalande i våras vid behandlingen av proposition 38, där det slås fast att den assyriska invandringen till Södertälje kommun har medfört sådana exceptionella kostnader att det måste anses föreligga särskilda skäl för statsbidrag.

Dessa förhållanden har på intet sätt förändrats. Invandringen fortsätter alltjämt, och gruppens struktur är fortfarande densamma. 40 % är analfabeter. Mer än 40 % av gruppen är barn i förskole- eller skolåldern. En stor del av gruppen är av olika skäl inte aktuell för arbetslivet i vårt land, och de som har yrkesutbildning har yrken som passar mycket dåligt för den svenska arbetsmarknaden. Detta sammantaget gör naturligtvis att gruppen behöver samhällets insatser i mycket högre grad och under mycket längre tid än andra invandrargrupper.

Lennart Andersson redovisade en del siffror för skolans del. Jag vill lämna den upplysningen att 150 personer i år är aktuella för ansökan om svenskt medborgarskap. De har alltså varit i vårt land i minst fem år. Av dessa 150 personer är fortfarande en tredjedel beroende av socialhjälp för sin försörjning. Det visar, tycker jag, ganska tydligt vilka insatser av oss de här människorna behöver för att kunna inlemmas i det svenska samhället på ett någorlunda smidigt sätt.

Nu tar regeringen det inomregionala skatteutjämningsbidraget till intäkt för att ta bort det speciella bidrag som Södertälje fått. Det faktum att man har lagt in en invandrarfaktor i bedömningen innebär ju att man har ansett invandring utgöra ett extra incitament till kostnader. Det gäller som sagt alla invandrare. 25 % av vår befolkning är invandrare, och en liten del av dem är assyrier.

Det inomregionala skatteutjämningsbidraget har emellertid tillkommit för att utjämna de utomordentligt stora skillnader som finns mellan kommunerna i Stockholms län. Det har aldrig varit meningen att det skulle vara till för att utjämna kostnaderna mellan staten och kommunerna. Pär Granstedt citerade också statsrådets ord när det gällde bestämmelsen om den inomregionala skatteutjämningen, nämligen att det inte skulle ersätta den statliga utan utgöra ett komplement.

Till detta kommer att det i Södertälje finns ca 1 500 assyrier/syrianer som inte är kyrkobokförda men som ändå utnyttjar kommunens service. Det här innebär att kommunen går miste om ett statligt och inomregionalt skatteutjämningsbidrag på mellan 10 och 15 milj. kr. per år.

Enligt vissa författningar är kommunen skyldig att t. ex. planera skolundervisningen för dem som är kyrkobokförda i kommunen, enligt andra är vi emellertid skyldiga att erbjuda skolgång till dem som *vistas* i kommunen. Med en differens på 1 500 personer säger det sig självt att vi inte klarar detta utan mycket stora kommunala insatser. Jag vill därför fråga budgetministern om han är beredd att initiera en översyn av reglerna för kyrkobokföringen, så att de bättre stämmer överens med de krav som ställs vid utnyttjandet av

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

Om det statliga stödet till Södertälje kommun för omhändertagande av assyriska och syrianska invandrare

Fredagen den
7 november 1980

*Om det statliga
stödet till Södertälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

kommunens service.

De sociala spänningarna i Södertälje har ökat under senare tid, och det har varit en styrka för kommunen att kunna hänvisa till de statliga insatserna när man har bearbetat de negativa attityder som har förekommit. Den assyriska/syrianska invandringens omfattning har sanktionerats genom beslut av fyra regeringar. Anser då inte budgetministern att det är rimligt att staten tar ett ansvar också för de merkostnader som detta skapar? Jag ser det dock som en öppning att budgetministern framhåller att man litet längre fram kanske har ett bättre underlag för bedömningen av de insatser som Södertälje kommun har gjort för de assyriska/syrianska invandrarna. Jag vill då bara påpeka att vi redan nu kan se att behovet är oändligt mycket större än vad regeringen bedömt vara fallet.

Anf. 26 TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! Med mitt inlägg här blir det ytterligare en Södertäljepolitiker som vill säga några ord i detta sammanhang, och det finns faktiskt all anledning att göra det. Det gäller en mycket allvarlig fråga, och principiellt sett är den av mycket stor betydelse för Södertälje kommun och dess invånare och framför allt för de invandrare som direkt eller indirekt berörs av hur regeringen bedömer det här stödet.

Lennart Andersson nämnde att fyra partier i Södertälje står bakom den uppfattning som har redovisats i tidigare inlägg. Det parti som inte tagit ställning i samma riktning är moderata samlingspartiet, men det återstår att se om man därifrån i anslutning till den här debatten redovisar en annan mening på den här punkten.

I ett inlägg i riksdagens allmänpolitiska debatt den 16 oktober i år tog Ylva Annerstedt upp frågan och pekade på att kostnadsansvaret då det gäller den assyriska/syrianska invandringen till Södertälje inte borde ligga på en kommun, Södertälje, utan på staten. Också jag tillät mig i den allmänpolitiska debatten att något beröra den här frågan och påpekade då bl. a. att det vore felaktigt att ta det inomregionala stödet till intäkt för att i princip avskaffa det särskilda stöd som Södertälje kommun får som ersättning för sina kostnader i samband med den assyriska/syrianska invandringen. Jag påminde då kort om att det på denna punkt föreligger ett ställningstagande från riksdagen. Det har också tagits upp i denna interpellationsdebatt. Riksdagen har, vilket Ylva Annerstedt nyss har erinrat om, uttalat att den assyriska invandringen till Södertälje kommun har medfört sådana exceptionella kostnader för kommunen att det måste anses föreligga särskilda skäl för statsbidrag till kommunen utöver de bidrag som kommer att utgå enligt de riktlinjer som angavs i propositionen.

Regeringens sätt att i detta sammanhang räkna – jag skulle vilja kalla det blanda bort korten – är ganska upprörande. Det innebär i sak att man plockar bort ett nödvändigt och i allra högsta grad befogat stöd till den största invandrargruppen i Södertälje kommun. Om regeringen står på sig – vilket vi får hoppas att den inte gör – kommer detta att få ganska allvarliga konsekvenser. Jag tror inte, fru talman, att konsekvenserna direkt kommer

att gå ut över invandrarna då det gäller deras sociala standard. Södertälje kommun och ansvariga politiker i kommunen kommer säkert att se till att så inte blir fallet. Men det kommer att gå ut över Södertälje kommuns invånare och skattebetalare. I sak betyder nämligen ställningstagandet att man från regeringens sida lastar över en kostnad från staten på Södertälje kommun och dess skattebetalare.

Hänvisningen till landstingets inomregionala skatteutjämningsbidrag är, som redan har sagts i ett par inlägg, inte hållbar. Den borde helt enkelt avföras ur diskussionen. Och jag tycker det är osnyggt att använda den på det sätt som har gjorts från regeringshåll.

Kommunen har självfallet att svara för alla invandrargrupper i Södertälje, inte bara den nu aktuella gruppen. Men det övergripande ansvaret, kostnadsansvaret, måste ligga på statsmakten. Det räcker inte med att, som Rolf Wirtén säger i interpellationssvaret, "lätta trycket på Södertälje kommuns ekonomi av den här aktuella invandringen". Vad det handlar om är att regeringen måste ompröva sitt ställningstagande när det gäller statlig ersättning till kommuner för hjälp till flyktingar m. fl. och ge full kostnadstäckning för dessa utgifter. Min och vpk:s förhoppning är självfallet att regeringen skall göra en sådan omprövning. Det är viktigt och nödvändigt från många synpunkter, inte minst med hänsyn till de problem som Pär Granstedt nämnde i sitt anförande. Det gäller bl. a. de uttryck för organiserat våld som har förekommit och som det blir betydligt svårare att effektivt bekämpa, om de ekonomiska resurser som Södertälje kommun får blir knappare.

Om det statliga stödet till Södertälje kommun för omhändertagande av assyriska och syrianska invandrare

Anf. 27 GUNNEL LILJEGREN (m):

Fru talman! Som södertäljebo och kommunpolitiker skulle jag finna det tacknämligt om regeringen hade möjlighet att bevilja en ytterligare summa i extra skatteutjämningsbidrag, därför att jag kan verifiera den bild av den assyriska/syrianska gruppens förhållanden som mina kolleger har framställt. Men som rikspolitiker måste jag försöka se frågan i ett litet vidare perspektiv, och jag måste nyansera bilden något. Många av våra assyriska/syrianska invandrare i Södertälje bidrar som skattebetalare till de gemensamma kostnaderna i samhället. Kommunen har nu räknat fram att våra extra kostnader för den assyriska/syrianska gruppen belöper sig till ungefär 14 milj. kr. Det är naturligtvis en siffra som är omgiven av många reservationer – det kan vara mer, det kan också vara mindre. Vi får från landstinget 8,6 miljoner i bidrag för invandrare. För de gamla invandrargrupperna har vi i dag inga extra kostnader som inte täcks på annat sätt.

Man måste ha förståelse för det prejudikat som kan uppkomma om vi kräver ytterligare kostnadstäckning. När vi behandlade denna fråga i våras nämndes Södertälje kommun särskilt. Men den kommun i detta län som är allra mest illa ute är ju Botkyrka. Av redovisade 26 miljoner i extrakostnader för den nya, snabba invandringen får Botkyrka i landstingsbidrag 17 miljoner extra. Jag vill också bara erinra om de oerhörda svårigheter som Uppsala kommun nu står inför.

*Om det statliga
stödet till Söder-
tälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

Mitt parti har alltså inte undertecknat den här skrivelsen till regeringen, men jag är ändå tacksam för att man i 1982 års budget skall överväga ett extra skatteutjämningsbidrag till Södertälje med ledning av de kostnader vi kan redovisa för 1981.

Anf. 28 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Det är helt klart att vi nu har en viktig fråga uppe till diskussion, dvs. frågan om hur invandrarnas anpassning i det svenska samhället skall ske på bästa sätt och hur vi på olika vägar skall göra deras situation bättre. Jag har som tidigare invandrarminister ett väldigt stort engagemang för just den sakfrågan. Men det är naturligtvis helt riktigt, som Gunnel Liljegren sade i det senaste inlägget, att när vi eftersträvar de här målen är det nödvändigt att göra det med rättvisa mellan län, mellan kommuner och mellan grupper. Vi får inte spela ut den ena gruppen mot den andra. Det är det allra värsta som kan hända, att man på något vis försöker peka ut en invandrargrupp som särskilt besvärlig, som särskilt kostsam. Jag hoppas att vi kan rensa bort diskussioner av det slaget. För jag är övertygad om, fru talman, att det inte skulle gagna invandringspolitikerna på sikt. Här gäller det att hålla ihop, se det hela solidariskt och göra vad man kan för att nå en bättre situation för de många människor som kommer hit av olika anledningar, som flyktingar eller som grannar i Norden. Spännvidden mellan de här grupperna är stor.

Just mot bakgrund av det jag nu sade är det nödvändigt att se på Södertäljes situation i förhållande till andra kommuner. Och som det sades här: Var är talesmännen från Botkyrka, från Uppsala och från de många andra invandrarkommunerna i Sverige som lever med ungefär samma problem och som följaktligen kunde ställa samma krav som Södertälje gör i denna debatt?

Det man nu säger är: Vi skall ha full kostnadstäckning i Södertälje. Men hur det går i övrigt i landet har man uppenbarligen inte riktigt samma intresse för – eller också vill man dels få fram ett mycket klart räkneshystem för vilka kostnader invandrarna förorsakar i en kommun, dels, om man nu lyckas med den uppgiften, tillåta en mycket kraftig expansion av statens kostnader. Men läget är nu att vi i Sverige i stället tvingas hålla tillbaka budgetens utgiftssida. Tillsammans försöker vi skapa balans i den svenska ekonomin. Jag måste då konstatera att de propåer som nu kommer står i bjärt kontrast till detta.

Vi måste helt enkelt försöka fördela de knappa resurser som vi har på ett så rättvist sätt som möjligt. Och då vill jag, fru talman, först säga att vi nog har anledning att fundera litet närmare över vad invandrarna betyder för den svenska ekonomin. I dagens debatt har alla talare utom Gunnel Liljegren hävdat att de utgör en väldig belastning för kommunen, en börda som kommunen får på sig och som staten måste gå in och kompensera i olika avseenden.

Jag tror att det finns all anledning att nyansera den bilden. Det har f. ö. också skett undersökningar – jag tänker bl. a. på invandrarutredningen – av vad invandrarna i stället betyder i ekonomisk styrka för en kommun. Man

kan direkt påvisa att stora sektorer av vårt näringsliv över huvud taget inte skulle fungera om vi inte hade invandrarna. Vi måste alltså se på både plus- och minussidan när vi gör de här kalkylerna.

Det kan naturligtvis ändå bli så att man i någon del av landet får en snabb upptrappning av invandrarantalet och kanske också en sned gruppering av invandrarpopulationen. Och det kan temporärt eller på sikt förorsaka alldeles speciella kostnader och svårigheter – det är jag den förste att erkänna. Jag är också klar över att just den bilden stämmer med situationen i Södertälje, Botkyrka och kanske också en och annan invandrarkommun till. Då finns det självfallet anledning att beakta det förhållandet, och det är precis vad som skett här.

Jag har själv, som jag sade förut, som ansvarig minister på det här området verkat starkt för att hjälpa Södertälje med extra bidrag. Det är också redovisat i svaret att vi under åren gått in med sådana resurser, på min tillskyndan. Jag har varit synnerligen aktiv när det gäller att se till att Södertälje kommun skall få extra resurser.

Men det är en helt annan sak när man sedan går över till att göra en beställning av full kostnadstäckning för en kommun i Sverige, en kommun som faktiskt har en stark ekonomi – i relation till många andra kommuner.

Att jag kan göra det påståendet har sin grund i att regeringen till sin hjälp vid fördelningsarbetet har en skatteutjämningsnämnd med parlamentarisk sammansättning och där värderade ledamöter av denna kammare finns med. Exempelvis har Pär Granstedt en kollega i sin riksdagsgrupp med där som måste bedömas vara en av de främsta experterna på kommunal ekonomi i det här landet.

Nämnden gör en förprövning av hur den resurs som riksdagen har lagt i regeringens hand skall fördelas. Det kan väl vara tillåtet att få göra det stilsamma påpekandet för södertäljeborna att man i denna nämnd, som är parlamentariskt sammansatt, har varit enig om att inte alls anslå några pengar till Södertälje och att regeringen när den fördelade det extra skatteutjämningsbidraget gjorde tre undantag men i övrigt följde nämnden till 100 %. Ett av dessa undantag var just Södertälje, där man gick från 0 till 3 milj. kr. i stöd till invandrarna. Detta är vad som har hänt. Efter denna redogörelse tycker jag att de här attackerna – om jag får kalla dem så – förefaller något felplacerade.

När man har det här kravet på full kostnadstäckning finns det skäl att se på vad utskottet har skrivit. Ylva Annerstedt har ju också citerat ur detta. Den som hörde när hon gjorde det kan ju inte med bästa vilja i världen få det till att regeringen till sista kronan skall betala vad Södertälje kan visa är kostnader för assyrier och syrianer. Det står att det är motiverat att ge ett extra bidrag till Södertälje, och det är vad regeringen gjorde när den anslog 3 milj. kr. Detta ligger, som jag skrivit i svaret, väl i linje med vad vi har satsat på Södertälje under de senaste fem åren. Jag har också påpekat att vi i samma beslut bestämde oss för ett nytt regelsystem. Under övergångsperioden kan det bli en viss osäkerhet när det gäller basmaterialet. Därför finns det

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om det statliga
stödet till Södertälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

Fredagen den
7 november 1980

*Om det statliga
stödet till Södertälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

anledning att 1982 se efter om vi har träffat rätt eller ej. Har vi inte gjort det må man naturligtvis överväga hur det skall korrigeras. Den tilldelning som det här är fråga om ligger emellertid väl i linje med vad som tidigare har gjorts, liksom också med vad riksdagen har uttalat. Och det är, som sagt, en extra tilldelning med tanke på vad nämnden föreslog.

Fru talman! Pär Granstedt talade om hur dåvarande statsrådet Antonsson ansåg att man borde gå till väga när resurserna fördelades. Pär Granstedt menade att det regionala stödet skulle vara ett komplement till det statliga skatteutjämningsbidraget. Men detta uttalande, Pär Granstedt, gällde ju inte det extra skatteutjämningsbidraget utan det ordinarie skatteutjämningsbidraget. Detta har över huvud taget inte tagits upp i det här sammanhanget, eftersom Södertälje inte kommer i fråga. Södertälje har nämligen i förhållande till andra kommuner en stark ekonomi och har därför inte kunnat få del av det ordinarie skatteutjämningsbidraget. Det extra skatteutjämningsbidraget tillkom, fru talman, just därför att tyngdpunkten låg i Stockholms län, där en avlastning därför blev nödvändig. Då föreslog regeringen att man kunde handla så som Stockholms läns landsting nu gör.

Anf. 29 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! Budgetministern ger en mycket glättad bild av den verklighet vi har att röra oss med i det här fallet. Sakförhållandet är ju detta att hittills har Södertälje kommun fått täckning för sina extra kostnader för den assyriska/syrianska invandringen. Det innebär inte att varenda krona har täckts in, för det är självklart att kommunen ändå i sin ordinarie verksamhet har gjort insatser för de här invånarna precis som för alla andra. Men ambitionen har varit att de extraordinära kostnaderna, som har att göra med den här invandringens speciella karaktär och som inte täckts av andra bidrag, har staten gått in och täckt. Det här har varit ett mycket starkt argument, som vi har haft när vi har diskuterat de här frågorna med kommunens invånare och visat att de mycket stora kostnader som den här flyktingströmmen – man får nästan kalla den det – har föranlett inte har belastat kommunen och dess medborgare.

Det måste ändå stå helt klart också för budgetministern att man här har gått ifrån den principen. Beslutet innebär en kraftig nedskärning av det statliga stödet till Södertälje kommun och en kostnadsövervältring från staten till kommunen. Jag förstår inte hur budgetministern kan stå här i talarstolen och försöka låtsas som om inte detta var fallet, som om vi bara drömmer när vi ser att det här är ett stort gap mellan det stöd vi har fått tidigare och det stöd som det här beslutet innebär.

Vi kommer att framstå som fruktansvärda egoister – med budgetministerns sätt att beskriva verkligheten. Och det är möjligt att vi är det när vi säger att vi tycker att det här landet solidariskt skall bära den här typen av kostnader, de skall inte belasta en enda kommun. Men jag vill gärna säga att när vi har den uppfattningen så är det inte uttryck för en princip som vi enbart finner tillämplig på Södertälje, utan vi finner den naturligtvis också tillämplig

på Botkyrka och på Uppsala i den mån de har samma problem, vilket de har i många fall.

Budgetministern beskriver det hela som en stor kostnadsexpansion. Men det är det inte fråga om, utan frågan gäller vilka som skall bära den här typen av kostnader, när det här landet får motta en ström av folk, som på grund av vidriga förhållanden i sitt hemland anser sig behöva fly till Sverige. Vilka är det som skall betala det? Skall det i stor utsträckning vara den kommun där de här människorna råkar hamna, eller är det något som nationen gemensamt skall ställa upp på? Kostnaderna är lika stora oavsett vem som betalar. Och vår uppfattning är alltså att detta är någonting som skall bäras solidariskt av nationen i dess helhet. Kommunen skall naturligtvis ställa upp för dessa som för alla andra människor, men de mycket speciella kostnader som har att göra t. ex. med det förhållandet att den här gruppen inte får arbete, med de mycket speciella kulturskillnader som finns och med den mycket stora mängd människor som kommer under kort period, bör vara en nationell angelägenhet.

Sedan talar budgetministern väldigt mycket om vad invandrarna betyder för nationen i allmänhet och att det är illa att peka ut en bestämd invandrargrupp. Låt mig först säga att jag brukar beskriva invandringens roll för Sverige i ungefär samma termer som statsrådet Wirtén har gjort. Jag delar helt den synen. Men det är ett illusionsmakeri när man vill göra gällande att det inte skulle vara skillnad på invandrare och invandrare, att det inte skulle vara skillnad mellan invandrarna totalt sett – där många har bott i landet mycket länge, där många har kommit som arbetskraft – och något som närmast måste betraktas som en flyktingström, som kommit under en mycket kort period och där många inte på mycket länge över huvud taget kan förvärvsarbeta. Vi kan inte fördölja att det skapar problem.

Jag håller med om att det är olyckligt att vi behöver föra en debatt där vi så tydligt lyfter fram de speciella problem för kommunen som den assyriska/syrianska invandringen innebär, men varför behöver vi föra den debatten? Jo, helt enkelt därför att kommunen har försatts i en tvångssituation. Därför måste vi gentemot regeringen peka på dessa problem, eftersom regeringen tydligen inte förstår dem annars. Vi är i och för sig inte alls intresserade av att vältaligt predika om de problem som denna invandrargrupp för med sig för kommunen, men i den situation vi nu hamnat i tvingas vi att framföra dessa bekymmer för att få gehör för våra synpunkter. Jag tycker det är beklagligt att vi kommit i denna situation.

Jag märker att statsrådet Wirtén undviker det som ändå hittills varit huvudargumentet för nedskärningen av bidraget, nämligen landstingsbidragen. Jag håller med om att det uttalande av Johannes Antonsson som jag citerade kan tolkas så som statsrådet gjorde. Därför framhöll jag också att det, även om man anser att man skall kunna ta hänsyn till sådana här bidrag, naturligtvis är orimligt att säga att det bidrag som Södertälje kommun får för hela sin invandrargrupp helt och hållet skall inriktas på den assyriska gruppen och räknas av för det stöd som kommunen behöver. Detta, som har uppreplats av flera talare här, har statsrådet Wirtén över huvud taget inte

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om det statliga
stödet till Södertälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

*Om det statliga
stödet till Söder-
tälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

berört. Det tycker jag är märkligt, eftersom det är ett huvudnummer i regeringens motivering för att skära ned bidragen. Det är i alla fall något som kraftigt understryks i statsrådet Wirténs interpellationssvar till mig.

Anf. 30 LENNART ANDERSSON (s):

Fru talman! Jag vill framhålla att Södertälje kommun under de senaste 20 åren har varit en av de kommuner i landet som haft den allra största invandringen. I dag har vi ungefär 55 nationaliteter representerade i kommunen, och ca 20 % av kommunens invånare är invandrare. Jag vågar påstå att Södertälje kommun under dessa 20 år visat ett mycket stort ansvar i fråga om denna situation och de krav som har ställts på kommunen. Vi har inom t. ex. arbetarrörelsen i Södertälje haft tusentals och åter tusentals möten för att debattera de här frågorna och på det sättet få folk att på arbetsplatser och andra ställen hjälpa till att få balans i situationen, så att vi skall kunna umgås alla nationaliteter emellan. Det har haft mycket stor betydelse. I partisammanhang har vi under många år, i partimotioner och på annat sätt, uttryckt vår uppfattning om vilken tillgång invandrarna är för landet i dess helhet. Men den nuvarande situationen i Södertälje, den som vi i dag debatterar, beror just på det som Rolf Wirtén var inne på i slutet av sitt inlägg, nämligen att Södertälje under de allra senaste åren fått motta en stor grupp invandrare från några speciella länder. Det är för att klara av denna speciella situation som vi behöver ytterligare hjälp i Södertälje. Vi kan inte anse att det är Södertälje kommuns invånare som ensamma skall bära hela denna börda. Vi hävdar i stället att Sverige som nation måste ta sitt solidariska ansvar. Men då skall också landets alla invånare hjälpa till att klara av denna ekonomiska börda.

Att Rolf Wirtén i sitt svar framhöll de åtgärder som statsmakterna nu har vidtagit för att få en del invandrare att flytta ut till andra kommuner och därigenom lätta på trycket i Södertälje kommun, visar att regeringen delar min uppfattning att det just nu är en exceptionell situation, där man måste sätta in extra åtgärder. Men dessa åtgärder tar tid. Och som jag sade i mitt förra inlägg, behöver vi nog på nytt titta på hur många invandrare av den här gruppen vi har i Södertälje. Jag tror inte de officiella siffrorna är de riktiga.

Sedan hänvisade budgetministern till den parlamentariska nämndens utlåtande innan regeringen hade fattat beslut om de 3 miljoner kronorna. Enligt vad jag har förstått har den parlamentariska nämnden vid sina överläggningar vägt in beslutet i Stockholms läns landsting. Men vi har ju försökt säga här i dag att vi inte kan instämma i den tolkningen, utan att vi anser att Stockholms läns landstings beslut är ett beslut för sig och att regeringens beslut är ett annat.

Det har också sagts att det vid statbehandlingen inför 1982 kanske finns bättre underlag för att bedöma Södertäljes behov av extra anslag. Till det vill jag genmäla att vi begär en omprövning för 1981 och att vi har redovisat ett så fullödigt material att regeringens beslut om 3 milj. kr. i bidrag inte kan vara ett definitivt beslut. Vi vädjar till budgetministern att än en gång granska

underlaget för det beslut som gäller 1981. – Och sedan hoppas jag att vi skall ha ett så fullständigt underlag inför 1982 att vi då kan komma till enighet utan en sådan debatt som den vi har haft i dag.

Anf. 31 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Fru talman! Alla partier här har i gemensamhet antagit de invandrarpolitiska mål som gäller jämlikhet, valfrihet och samverkan. Det innebär att vi också måste ställa upp och ge de resurser som behövs för att de målen skall kunna uppfyllas.

Vi kan inte komma ifrån att den invandring vi nu har är en annan typ av invandring än den som vi har haft tidigare och att de invandrargrupper som är aktuella kräver en annan typ av insatser och dessutom under mycket längre period än som har varit aktuellt förut. Vi skall också göra de insatserna – det är inte den frågan vi diskuterar, utan frågan är hur vi skall dela kostnaderna.

Jag noterar att budgetministern sade att vi skall arbeta solidariskt och göra vad vi kan och att vi skall fördela de knappa resurser vi har så rättvist som möjligt. Det är precis det som vi som är från Södertälje försöker visa. De stora insatser som den här gruppen behöver – och som vi anser det riktigt att den skall ha för att kunna fungera i det svenska samhället – är ändå av den omfattning och den art att det är rimligt att det är ett statligt ansvar, så att det inte är en enskild kommun som skall behöva stå för de insatserna.

Budgetministern pekade på de förstärkningar för arbetsförmedlingen som man planerar. Jag tycker att detta är alldeles utmärkt och att det är positivt att man vill göra de insatserna, men det är ett arbete på ganska lång sikt. Det är också så att en stor del av gruppen inte på lång tid kan bli aktuell för den svenska arbetsmarknaden, eftersom det i den finns en stor grupp av analfabeter och många som av kulturella skäl inte kommer att ta förvärvsarbete. Det finns alltså stora skillnader mellan den här gruppen och andra invandrargrupper. Därför måste man faktiskt få lov att säga att det inte är fråga om att spela ut en grupp mot någon annan, utan att den aktuella gruppen är en grupp som just nu behöver speciella insatser.

Budgetministern sade också att vi måste spara. Det är alldeles riktigt att vi måste göra det. Också vi inser det, och vi skulle kanske kunna acceptera en plan för ett minskat bidrag. Men vi har givits uppfattningen att staten har ansett att Södertälje har behövt statliga insatser för de extra kostnader som kommunen har haft, och vi har rättat oss efter detta. Om vi ändå hade kunnat få någon anvisning eller plan för en neddragning, hade det varit en annan sak, men det är uppenbart att det blir mycket svårt – om inte omöjligt – för oss, ifall 10 milj. kr. i ett slag skärs bort.

Jag pekade på ytterligare ett inslag som gör det bekymmersamt för oss. Det är de regler för kyrkobokföringen som vi har. Man får ju inte kyrkobokföra sig när man väntar på arbets- och uppehållstillstånd, men trots detta skall ändå kommunen förse invånarna i kommunen med kommunal service av olika slag.

Jag pekade alltså på möjligheten att förändra de regler för kyrkobokfö-

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

Om det statliga stödet till Södertälje kommun för omhändertagande av assyriska och syrianska invandrare

*Om det statliga
stödet till Södertälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invandrare*

ringen som finns, och jag ställde en fråga till budgetministern, om han kan tänka sig att initiera en översyn av de reglerna. Jag skulle gärna vilja få del av budgetministerns syn på det.

Anf. 32 TORE CLAESON (vpk):

Fru talman! Jag berörde i slutet av mitt tidigare inlägg frågan om de tilltagande våldstendenserna i vårt samhälle, som bl. a. har tagit sig uttryck i den fruktansvärda händelsen – mordet på en ung människa – i Botkyrka för litet sedan. Jag tycker att det finns anledning att erinra om sådana saker i det här sammanhanget, därför att ett minskat statligt stöd till verksamheten bland invandrarna kan få sådana konsekvenser, att det blir svårare att komma till rätta med tendenser av detta slag.

Det här brutala mordet som skedde var ett uttryck för tilltagande våldstendenser i samhället. Och skall vi kunna bekämpa detta på ett riktigt sätt är det nödvändigt att man från statens sida också går in då det gäller den ekonomiska delen och därigenom bidrar till att underlätta invandrarans anpassning. Vi är alla motståndare till våld och terrorverksamhet som medel i den politiska eller organisatoriska verksamheten, och vi vill gärna bekämpa det slag av verksamhet som kommit till uttryck i händelsen i Botkyrka för en tid sedan. Men då måste vi också se till att vi på allt sätt möjliggör insatser av olika slag för att komma till rätta med saken. Och det är, fru talman, faktiskt så att en försämring av stödet från statens sida kan bidra till att det blir svårt att komma till rätta med sådana här problem.

Sedan talar Rolf Wirtén egentligen förbi det som interpellationen handlar om och det som är kärnfrågan i sammanhanget. Han går runt det och talar om var talesmännen för andra kommuner finns samt undrar om vi är beredda att ge samma stöd till dessa kommuner som har liknande problem. För min del vill jag säga: Självfallet – om andra kommuner har problem av den här typen i samma omfattning, skall också de kommunerna ha ett sådant här stöd. Det handlar här om en extraordinär situation, och det föreligger alldeles särskilda skäl för stödet. Det gäller att klara de extra kostnader som är förenade med den här extraordinära situationen som fortfarande råder, och det är för detta, fru talman, som Södertälje kommun anser att det är befogat att begära att man också i fortsättningen får full kostnadstäckning.

Jag upprepar att det är fråga om de extra kostnader som är förenade med den här situationen. Det är inte så att situationen skulle vara avgjort mycket bättre än den varit tidigare, när regering och riksdag tagit ställning till ett sådant här stöd för Södertälje kommun. Problemen kvarstår fortfarande, och jag vill instämma med dem som sagt att det är betydelsefullt att regeringen nu inte låter det gå för mycket prestige i frågan utan är beredd att sätta sig ned och ta sig en allvarlig funderare, göra en omprövning av det här med utgångspunkt från det som vi bl. a. under debatten här i dag har försökt framhålla.

Låt mig sedan, fru talman, bara säga några ord med anledning av Gunnel Liljegrens inlägg. Det enda hon anförde som skäl för att moderaterna inte kunde vara med på framställningen från Södertälje kommun var, såvitt jag

uppfattade, att man var rädd för det prejudikat som kunde uppstå om vi skulle fortsätta på den inslagna vägen. Jag vill säga att jag inte är rädd för det. Jag tycker att det är självklart att staten skall bära sådana här extra kostnader, oavsett vilken kommun det sedan gäller.

Anf. 33 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Fru talman! Pär Granstedt sade att jag hade gett en glättad bild. Jag är inte säker på att det är en riktig karakteristik av mitt inlägg. Jag tycker att jag tog den här frågan på fullt allvar, ungefär som mina meddebattörer har gjort. Möjligen kan jag trösta mig med att Pär Granstedt i nästan samma andedrag sade att han instämde i den allmänna syn på invandringspolitiken som jag hade gjort mig till tolk för. Då hoppas jag att om Pär Granstedts instämmande inte gällde den del som var glättad, så har vi dock en gemensam grundvärdering i dessa frågor.

Pär Granstedt hävdar att regeringens huvudskäl till sitt ställningstagande är att vi skulle ha krupit bakom det inomregionala stödet. Jag har aldrig sagt att det inomregionala stödet var något huvudskäl. Det är en av de faktorer som med nödvändighet måste vägas in när vi går att fatta beslut om hur det extra skatteutjämningsbidraget skall fördelas. Jag hoppas verkligen att Pär Granstedt är beredd att vara med på det. Skall vi inte i alla sammanhang försöka göra en gemensam bedömning av vad det finns för resurser i förhållande till de behov som skall tillgodoses, då kommer vi säkert snett. Det vore väl alldeles fel om vi försökte blunda för att Södertälje kommun här får ett inomregionalt stöd i storleksordningen 8-9 milj. kr. Det är ändå en betydande resurs.

Fru talman! Det bör redovisas för kammaren, tycker jag, att när regeringen går att fördela dessa resurser som ryms under titeln extra skatteutjämningsbidrag, så har man en summa på 95 milj. kr. Skatteutjämningsnämnden, som förbereder detta, har att ta ställning till 112 ansökningar från olika kommuner i vårt land. Det är alltså nära hälften av alla svenska kommuner som anser att de har en alldeles särskilt besvärlig ekonomisk situation och behöver hjälp från statens kassa för att klara sina uppgifter. Det är alltså på 112 kommuner som dessa 95 milj. kr. skall fördelas.

Södertälje har under de senaste fem åren fått – som jag har redovisat – 35 milj. kr. i ordinarie statsbidrag för den sociala verksamheten. Kommunen har fått 10 milj. kr. i extra bidrag för sådana här frågor inom den sociala sektorn. Till det kommer att man för utbildningssektorn har fått extra bidrag i storleksordningen 5 milj. kr. Så har vi ett inomregionalt stöd på 8.6 milj. kr.

Detta är den bild som skatteutjämningsnämnden hade att bedöma när man satte sig ned för att pröva om Södertälje behövde mer resurser än någon annan invandrarkommun i Sverige. Man svarade nej, som jag sade i min föregående replik. Regeringen har omprövat detta. Det finns ingen prestigebinding i detta sammanhang, Tore Claeson. Tvärtom har vi sagt att riksdagen har uttalat, med hänvisning till den situation som råder i Södertälje, att det finns motiv att göra en extratilldelning – och den blev 3

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om det statliga
stödet till Söder-
tälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

Fredagen den
7 november 1980

*Om det statliga
stödet till Söder-
tälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

milj. kr. Kan någon säga att inte vederbörlig hänsyn tagits till situationen i Södertälje mot bakgrund av den resurstilldelning jag nu redovisat?

Jag skall inte förlänga den här debatten mycket mer utan bara konstatera att flera av talarna gått in på det som måste vara huvudmålet för oss alla, nämligen att försöka ordna situationen i Södertälje på ett sådant sätt att konfrontationer undviks. Då är det naturligtvis nödvändigt att kommunalmännen i Södertälje, lika väl som alla andra kommunalmän och som vi i regeringen får göra, sätter sig ner och funderar över hur vi skall prioritera våra knappa resurser. När Pär Granstedt ställer frågan om vilken av de tre vägar han anvisar i sin interpellation som är den lämpligaste att tillämpa, måste svaret bli att det naturligtvis inte går att ta några resurser utifrån utan vidare. Det är samma skattebetalare som skall ta fram de pengarna oavsett om vi går via landsting, stat eller kommun. Det är endast en väg jag kan se vara rimlig och möjlig, nämligen att prioritera inom de utgiftsposter kommunen har att pröva. Det är den vägen vi får använda i regeringen, och den skall vi försöka följa i fortsättningen på ett så rättvist sätt som möjligt.

Får jag bara, fru talman, till Ylva Annerstedt, som fört upp en mer teknisk fråga om kyrkobokföringen, säga att det naturligtvis är en sak som tål sitt särskilda studium. Jag har för dagen ingen kommentar till den speciella frågan.

Anf. 34 PÄR GRANSTEDT (c):

Fru talman! När jag sade att budgetministern gav en glättad beskrivning gällde det hans sätt att beskriva Södertälje kommuns situation. När vi nu fått en redovisning av vilket beslutsunderlag skatteutjämningsnämnden hade till sitt förfogande är jag inte förvånad över den fortsatta hanteringen. Man har alltså redovisat det totala stödet till Södertälje kommun under en femårsperiod, och sedan har man – det framgår också av svaret – fått fram ett genomsnitt på 3 miljoner. Jag har redan pekat på varför det sättet att räkna inte håller. Budgetministern vet ju om att vi har haft en betydande inflation under denna femårsperiod. Dessutom vet naturligtvis den förutvarande invandrarministern om att antalet assyrier och syrianer har ökat högst väsentligt under denna femårsperiod. Att utgå från något slags genomsnitt eller klumpsumma för den här femårsperioden för att ge en bild av vad som skulle vara skäligt är alltså orimligt.

Det andra argumentet – som kvarstår som huvudargument – är de 8,6 miljonerna från landstinget. Jag har försökt förklara flera gånger att av de 8,6 miljoner som landstingsstödet utgör – om man över huvud taget skall godta att landstingsstödet räknas in, men låt oss utgå från detta – kan man inte räkna på mer än den del som avser den assyriska/syrianska invandringen. Det är alltså en knapp femtedel – 18 %. Det är helt orimligt att räkna på 8,6 miljoner. Fyra femtedelar av det beloppet måste räknas bort, eller också hävdar budgetministern och regeringen att det är finnarna, jugoslaverna, grekerna, spanjorerna m. fl. som skall avstå sina rättigheter till assyrierna och syrianerna. Man måste skilja på äpplen och päron också när det gäller

invandrarpolitik.

Södertälje kommun får andra bidrag som man också från olika håll skulle kunna åberopa. Vi får energisparstöd. Kan det bli nästa förslag, att energisparstödet skall tas med när vårt behov av stöd för invandringen bedöms? Vi får bidrag för andra ändamål – skall de tas med vid bedömningen? Jag kan vara med och resonera om man diskuterar de stöd vi får för den assyriska/syrianska invandringen. Men börjar man diskutera bidrag som Södertälje kommun får för andra ändamål håller det inte längre. Jag är förvånad över att budgetministern inte har gått in på det här resonemanget, eftersom jag tog upp det redan i mitt första anförande och flera med mig har gjort det.

Jag vill alltså påstå att om det som budgetministern redovisar har varit grunden för skatteutjämningsnämndens bedömningar, har nämnden gjort sina bedömningar på helt felaktig grund. Och det är klart att man då kommer fram till ett felaktigt förslag.

Budgetministern framhåller det som vi naturligtvis är ense om, att vi skall försöka ordna det så att konfrontation undviks mellan olika befolkningsgrupper i Södertälje kommun. Men regeringen måste vara medveten om att man genom det här beslutet har försvårat för Södertälje kommun att nå det målet. Man har ju dragit undan en viktig del av grundvalen, dels i form av ekonomiska resurser, dels i form av argument gentemot dem av Södertäljes befolkning som har invändningar mot den här befolkningsgruppen. Regeringen får alltså ta på sig ett tungt ansvar för de problem som kan uppstå i framtiden på grund av detta beslut – det vill jag framhålla.

Det råd vi fick till sist var onekligen kärvt. Det är samma skattebetalare som skall betala, oavsett om det är kommunen, landstinget eller staten som har kostnaderna, sade budgetministern. Det är naturligtvis fel. Kommunal-skatten betalas enbart av Södertäljes invånare. Landstingsskatt och stats-skatt betalas lyckligtvis av något större befolkningsgrupper. Det spelar alltså stor roll var man tar ut dessa kostnader. Budgetministerns råd var att vi skall prioritera inom utgiftsposter som kommunen har. Jag tror att budgetministern är väl medveten om den kärva situation som råder i de flesta kommuner och även i Södertälje kommun. Där har vi ett budgetförslag som bygger på att kommunen skulle få samma stöd för den assyriska/syrianska invandringen som kommunen haft hittills. Budgeten innebär mycket hårda prutningar av den kommunala servicen – i stort sett inte någon utbyggnad alls. Men vad vi alltså förväntas göra är att skära bort ytterligare 10 milj. kr. i denna budget.

Det är klart att man kan göra det. Man kan stänga bibliotek, man kan minska barnomsorgen, man kan pruta ytterligare på servicen i skolan osv. Men är det verkligen det rådet vi får, att vi skall vidta sådana ganska omfattande försämringar i den kommunala servicen för invånarna i Södertälje? Skall vi sedan gå ut till invånarna och säga att anledningen till att vi måste förkorta tiden för bibliotekets öppethållande, skära ned kultursatsningar, stänga fritidsgårdar, pruta på barnomsorgen, eller vad det kan vara fråga om, är att vi måste använda dessa pengar till att täcka kostnader för den

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om det statliga
stödet till Söder-
tälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

*Om det statliga
stödet till Södertälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

assyriska/syrianska invandringen, som staten inte längre vill svara för? Vilken effekt på det allmänna klimatet i Södertälje kommun tror budgetministern att det skulle få? Eller skall vi göra dessa prutningar och försöka förtiga dem, hitta på något annat motiv för att vi gör dem och således dölja sanningen?

Det går nog inte att komma ifrån att det här beslutet kommer att innebära en allvarligt försvärad situation.

Detta att vi skall vara glada och tacksamma för att vi har fått något alls – vilket verkar vara litet av ett tema i budgetministerns anförande – är en ganska besk medicin att svälja för oss som skall ta ansvar för den situation som nu uppkommer i Södertälje kommun.

Under detta anförande övertog andre vice talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 35 YLVA ANNERSTEDT (fp):

Herr talman! Till det som tidigare har sagts om det inomregionala skatteutjämningsbidraget skulle jag vilja foga att detta bidrag aldrig någonsin har varit aktuellt för att användas till att fördela kostnader mellan stat och kommun. Det har tillkommit för att utjämna de stora strukturella skillnader som finns mellan kommunerna i Stockholms län. Invandrarkommunerna har haft mycket stora kostnader för en snabb utbyggnad, utbyggd barntillsyn och annan kommunal service. Det är för att utjämna sådana skillnader mellan kommunerna som det inomregionala skatteutjämningsbidraget har tillkommit.

Till detta kommer att regeringen så sent som för ett halvår sedan bedömt det så att Södertälje behövde extra tillskott för den assyriska/syrianska invandringen. Förhållandena har inte förändrats till drastiskt minskade behov – snarare tvärtom. Invandringen fortsätter alltså, och den befolkningsgruppen ökar alltså.

Budgetministern hade ingen kommentar, sade han, till den tekniska frågan som gällde kyrkobokföringen. Jag skulle ändå vilja vädja till budgetministern att hålla den här frågan aktuell och ta de initiativ som eventuellt kan behövas. Skillnaden mellan antalet i kommunen kyrkobokförda personer – 1 500 – och det antal som behöver service är mycket märkbar. Kraven på service är alltså betydligt större än vad som framgår av kyrkobokföringen. Skillnaden betyder mindre utjämningsbidrag och annat än som behövs. Vilka regler som gäller för kyrkobokföringen har alltså ganska stor betydelse för oss.

Anf. 36 Budgetministern ROLF WIRTÉN:

Herr talman! Pär Granstedt hävdade i sin replik att vi har dragit undan resurser som Södertälje kommun behöver för att klara de här uppgifterna.

Utöver de generella bidrag som har utgått till Södertälje tidigare år och som naturligtvis också kommer att utgå under 1980 och 1981 och då enligt ett nytt regelsystem, har denna kommun på grund av den besvärliga situation

man befinner sig i fått i genomsnitt 3 milj. kr. per år. Detta är obestridligt, Pär Granstedt.

Vi har därutöver mot skatteutjämningsnämndens förslag beviljat Södertälje ett bidrag på 3 milj. kr. som en extra resurs. I denna nämnd finns också ett kommunalråd inom Stockholms läns landsting. Han har tillstyrkt att Södertälje inte skulle få något sådant bidrag. Detta förslag är alltså något förankrat även regionalt. Ändå har regeringen beviljat ett bidrag på 3 milj. kr. för att hjälpa Södertälje att lösa sina uppgifter.

Till detta kommer det inomregionala stödet på 8,6 milj. kr. för detta år. Pär Granstedt har naturligtvis rätt i att det gäller invandrare i stort. Men jag ställer inte upp på att i debatten spela ut den ena invandrargruppen mot den andra. Södertälje kommer att inomregionalt få 8,6 milj. kr. för att förstärka sina invandrarresurser, och det hjälper naturligtvis också assyrier och syrianer.

Sedan vill jag ännu en gång påminna Ylva Annerstedt om att riksdagen fattade beslut om det inomregionala stödet mot den bakgrunden att Stockholms läns landsting började väga så tungt i vågskålen när regeringen fördelade det extra skatteutjämningsbidraget att det fick hela 50 % av bidraget. Kommunerna i alla de övriga länen i Sverige fick dela på återstående 50 %. Hälften gick alltså till denna region. Och det är den region som i landet i övrigt anses vara den i särklass starkaste, ekonomiskt sett. Undra på att dåvarande statsrådet tyckte att det fanns skäl att öppna en väg för att åstadkomma en fördelning av de stora resurser som finns i vissa av kommunerna i den här regionen! Det gjorde man alltså för att få till stånd en intern fördelning av pengarna mellan kommunerna i Stockholms läns landsting.

Jag kan inte finna annat än att detta var ett mycket bärande motiv när riksdagen tog beslut om det inomregionala stödet till Stockholms län, och jag tycker att det skall tillföras debatten när man nu försöker hävda, att regeringen inte skall ta hänsyn till den mycket tunga resurs som Södertälje kommun får med anledning av den här lagen.

Jag konstaterar, herr talman, än en gång att den enda väg som står till buds för Södertälje kommun liksom för Sveriges rike när man har ont om resurser är att prioritera mellan de olika behov som finns. Detta, Pär Granstedt, är den enda möjliga vägen. Vi kan inte lyfta oss själva i håret, vi kan inte hålla på att låna pengar utomlands för att tillgodose det ena eller andra behovet. Det är nödvändigt att vi får balans mellan våra inkomster och utgifter.

Anf. 37 PÄR GRANSTEDT (c):

Herr talman! Statsrådet Wirtén säger att man inte skall spela ut den ena invandrargruppen mot den andra, men det är ju just det han i nästa andetag föreslår att vi skall göra. Vi har fått anslag av landstinget för hela invandrargruppen, men nu säger regeringen: Nej, ni skall inte använda de pengarna för hela invandrargruppen utan enbart för en femtedel av den, nämligen den assyriska/syrianska gruppen. Det är precis innebörden när man räknar av hela detta bidrag mot kommunens behov för extraordinära insatser

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om det statliga
stödet till Södertälje kommun för
omhändertagande
av assyriska och
syrianska invand-
rare*

på grund av den assyriska/syrianska invandringen.

Dessutom är avsikten med den inomregionala skatteutjämningen egentligen inte att täcka sådana här specialkostnader som har att göra med en stor flyktingström, utan att jämna ut de så att säga normala kostnader man har för invandringen. Det stödet går även till kommuner som har invandrargrupper som funnits här mycket lång tid och alltså inte har den här typen av speciella problem.

Det verkligt absurda är emellertid när man inte nöjer sig med att räkna in den del som är direkt knuten till den assyriska/syrianska gruppen utan tar in hela biten. Jag tycker att regeringen borde sätta sig ned och fundera över detta, för det är verkligen att spela ut den ena gruppen invandrare mot den andra, det är att säga att vi skall skära ner på servicen för andra invandrare för att gynna den assyriska/syrianska gruppen. Det är naturligtvis helt ohållbart. Så kan man bara inte bära sig åt.

Det är naturligtvis riktigt som budgetministern säger, att vi måste hushålla i landet i dess helhet, att vi inte kan finansiera det ena eller det andra med att låna utomlands, även om vi nu gör det i ganska stor omfattning. Men huvudpoängen med hela det här problemet är att vi lever i en ganska orolig värld. Rätt som det är händer sådana saker att en mycket stor befolkningsgrupp måste ge sig i väg från sitt hemland, fly någonstans och där skapa sig ett nytt hemland. De söker sig ofta till en och samma ort. Det har hänt nu, och det kan säkert hända flera gånger. Då uppstår det speciella kostnader och svårigheter på den orten. Vad det handlar om är: Skall dessa speciella kostnader bäras i huvudsak av dem som råkar bo på den orten, eller skall de bäras av hela nationen? Frågan är inte om vi skall låna pengar utomlands eller inte, utan den är: Var skall ansvaret ligga? Vi hävdar fortfarande från Södertälje kommun att ansvaret för den typen av kostnader skall bäras av nationen i dess helhet och inte av invånarna i just den kommun där den stora gruppen råkar hamna av en eller annan historisk slump. Det är särskilt viktigt, om man vill förebygga motsättningar och främlingshat av ett slag som vi redan har sett alldeles för mycket av i Södertälje kommun.

6 § Svar på interpellation 1980/81:16 om kampanjen mot våld i skolan

Anf. 38 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Eva Hjelmström har ställt följande två frågor till mig:

1. Kan inte skolministern se några betänkligheter i att bekämpa våldet i skolorna med hjälp av en seriefigur som förknippas med våld?
2. Anser skolministern att Stålmanskampanjen överensstämmer med de av riksdagen uppsatta kulturpolitiska målen?

William Booth, Frälsningsarméns skapare, lär en gång ha ställts inför frågor, som till sin karaktär påminner om de här. Man anklagade honom och Frälsningsarmén för att profanera det religiösa budskapet genom att till sina väckelsesånger använda populära världsliga schlagermelodier. Han svarade:

”Varför skall djävulen ha monopol på alla bra melodier?”

Jag anser inte att Stålmannen är en ovanligt bra seriefigur. Lika litet anser jag att djävulen haft ett finger med i skapandet av denna figur. Men det finns likheter mellan Frälsningsarméns sätt att arbeta och uppläggningsen av den kampanj för en tryggare och mänskligare skola som just nu pågår i grundskolan. Metoden att ge en välkänd yttre form ett nytt och oväntat innehåll har en överraskningseffekt, som gör att budskapet väcker uppmärksamhet och tränger fram till vårt medvetande.

Stålmannen är en science fiction-figur med övernaturliga krafter. Han kan upphäva tyngdkraften, och han är osårbar. Han tillhör en urgammal sagotradition. Inget barn tar honom på allvar. Alla inser att de metoder Stålmannen använder för att bekämpa våld och förtryck är omöjliga i verkligheten, just därför att ingen är osårbar och ingen har övernaturliga krafter.

Det emblem som vi har valt för att symbolisera kampanjen för en tryggare och mänskligare skola liknar endast till det yttre Stålmannens, men förmedlar ett helt annat budskap. Våld föder våld. Våld kan tillfälligt nedkämpas av ett annat, starkare våld. Men våldet kan slutgiltigt besegras endast genom medmänsklighet och inlevelse i andra människors situation. Därför har vi valt hjärtat som symbol i emblemet.

Jag delar Eva Hjelmströms uppfattning att det måste vara en kollektiv och inte en individuell åtgärd att bekämpa våldet. Det är just därför kampanjen riktar sig till *klasserna* i årskurserna 4–8. Genom att i klasserna diskutera dels våldets orsaker och mekanismer, dels vad man tillsammans kan göra för att undvika att våld uppstår, kan man komma långt på väg när det gäller att minska våldet i våra skolor. Självfallet kan och bör man då också diskutera de samhällseliga förhållanden som medverkar till uppkomsten av våld. Den tidning som vi har sänt ut till klasserna avser att ge uppslag till många olika debatter om våldet och dess orsaker.

Iskolorna får man i samband med kampanjen även anledning att analysera och diskutera den verklighetsflykt och den våldsromantik som frodas i många serietidningar; detta står i god överensstämmelse med de av riksdagen uppsatta kulturpolitiska målen.

Anf. 39 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Våld föder våld, säger Britt Mogård i sitt interpellationssvar. Förvisso är det så att misshandel lever av att misshandel se.

Då kan man titta på en bild som är hämtad ur – jag citerar kampanjledningen – det viktigaste bidraget till kampanjen mot våld i skolan, nämligen tidningen. Det är en tecknad serie som handlar om en 14-åring. Åke, som spöar upp sin fröken. Av den torftiga texten att döma gör han det därför att han har svårt att läsa. Serien slutar med att Åkes fröken Eva förklarar följande: ”Vad tjänar det till att analysera allting? Varför kunde man helt enkelt inte talat om för Åke att han gjort ett allvarligt fel och se'n gett honom något slags bestraffning?”

Herr talman! Analyser ligger uppenbarligen inte för Britt Mogård. Våldet i

kampanjen rycks helt ur sitt sammanhang, och en analys av våldet insatt i ett socialt perspektiv saknas helt i det material som till en kostnad av över 1 miljon skickats ut till landets skolor. Av materialet att döma är det i stället så att eleverna i våra skolor i en dramatiskt ökad omfattning fått för sig att använda våld inte bara mot varandra utan också mot lärare och annan skolpersonal.

”Våldet ökar mellan elever” – ”Skrämmande rapport om skolvåldet” – ”Hej! Vi är skolans ligister!” – ”Jag var på lyran och slog en lärare i huvet med en kasse öl” – så lyder de fyra första rubrikerna i den här genomgående destruktiva skriften, som dessutom tar upp enbart det fysiska våldet och helt bortser från det psykiska.

Mycket riktigt har elevorganisationerna – såväl Elevförbundet som SECO – tagit avstånd från kampanjen. Men inte bara de, utan också flera lokala Hem och skola-föreningar har protesterat. Normgruppen vägrade vid sitt sammanträde häromdagen att befatta sig med kampanjen. Kommunalarbetareförbundet har tagit tillbaka sin representant i antivåldskommittén. och i en kommun, Eskilstuna kommun, har skolstyrelsen av omsorg om de elever som utpekats i en av artiklarna vägrat att dela ut den här tidningen till skolorna.

Herr talman! Borde inte detta vara tillräckligt för att få kommittén med Britt Mogård i spetsen att ifrågasätta vad det är de egentligen håller på med? Våldet i skolorna och våldet i människornas vardag är ett alltför allvarligt problem för att få behandlas på detta uppenbart nonchalanta sätt.

Våldet finns. Våldet är ett angeläget socialt och samhälleligt problem som måste diskuteras seriöst. Våldet är inte ett informationsproblem, alltså något som man kan avskaffa med hjälp av Stålmansjippon och pristävlingar. Kampanjen tjänar bara syftet att skyla över de verkliga och svåra problem som elever och personal vid skolorna möter. Och de problemen kommer att bli än värre efter regeringens besparingsförslag, som ju i första hand kommer att drabba de kommuner som redan är fattiga och som har det svårt. Kampanjen tjänar också syftet att skyla över regeringens brist på vilja att ta itu med det kommersiella träsket. Jag tycker att kampanjen just genom användandet av Stålmannen legitimerar detta träsk.

Väld föder våld, säger Britt Mogård. Då frågar jag mig: När läste Britt Mogård Stålmannen sist? Den handlar om supermannen som ensam övervinner alla svårigheter, helt i enlighet med moderaternas individualistiska ideal, supermannen som behandlar kvinnor som mindre vetande våp och som genom sin livsstil, dvs. ensam är stark, direkt motverkar kollektiviteten och samarbete mellan människor emellan. Jag har tidningen Stålmannen här, men jag skall bespara Britt Mogård och kammarens ledamöter att ta del av texten i den – den kan begrundas efter debatten.

Britt Mogård säger att det är endast till det yttre som emblemet liknar supermannen – ja, bevara oss för hans inre! – och att han är en science fiction-figur, en överklig figur som ingen kan ta på allvar. I en högst konkret situation använder man sig alltså av en kommersiell seriehjalte som förknippas med våld. Den kommersiella kulturindustrin gnuggar naturligtvis

händerna.

Vad Britt Mogård och antivåldskommittén tycks ha svårt att förstå är att kännetecknande för denna industri är just att den knyter an till de behov av gemenskap och av identifikationsobjekt som barn och ungdomar har. Att vara stark och oövervinnelig som Stålmannen är en dröm som är särskilt levande bland alla dem som själva känner sig utsatta och beroende av andra. Åke Daun, folklivsforskaren, har en gång sagt att Stålmannen blir barnens och ungdomens politiska teater. Det är alltså så Britt Mogård vill ha det. Stålmannens skumgummiliv skall bli barnens identifikationsobjekt. De skall uppfostras till något slags cyniska surfare med en superman som fyller lärarnas tomrum. Men det som krävs, Britt Mogård, är ju resurser till skolorna, inte dekaler och klistermärken som singlar ned i en strid ström uppifrån. Det krävs lokaler, lärare, mindre klasser och fler vuxna som kan ta sig an barnen.

Våld föder våld. Vänd på det, fru Mogård, som Shakespeare en gång gjorde: Kärlek lever av att kärlek se.

Men kärlek kan inte existera i ett tomrum. Jag skulle kunna ta upp många faktorer som orsakar våldet, men jag skall bara konstatera att otrygghet och sociala orättvisor alltid föder våld. Det har naturligtvis sin grund i strukturomvandlingar, dåliga boendemiljöer, en ökande bilism osv. Jag skall inte uppehålla mig vid detta utan bara ta upp några få konkreta åtgärder som Britt Mogård borde kunna vidta för att minska våldet, om det nu är detta hon är ute efter.

För det första måste vi förvandla skolan. Den upplevs fortfarande av många elever som en djungel, där den enes bröd är den andres död, där rädslan för arbetslöshet är ständigt närvarande och där man har svårt att känna igen sin egen verklighet. Vi måste alltså förvandla konkurrensskolan till en kollektiv skola, byggd på arbetarnas erfarenheter. Det kräver bl. a. att betygen avskaffas.

För det andra måste vi skapa en bättre arbetsmiljö för alla vid skolorna. Arbetsmiljön kommer ju nu att försämrats mycket kraftigt genom regeringens förslag till besparingar.

För det tredje borde Britt Mogård kunna ta itu med den kommersiella kulturindustrin i stället för att gå dess ärenden. Här vill jag nämna några exempel:

Jag blev sent i går kväll uppringd av en orolig mamma, vars 12-åriga barn sprang på en relativt nyöppnad flipperhall. Fonzie's, som ligger i den stadsdel jag bor i, på Söder i Stockholm. Det hör till saken att flipperhallen ligger precis i närheten av en stor grundskola. Man kommer in där gratis under dagtid, den är öppen från kl. 11 på förmiddagarna, och där har man inte satt upp några åldersgränser. Det är en stor lokal som är sänkt i halvdunkel och fylld av olika flipperspel. På dem står det: Skjut först. Kvinnor är sex. Kvinnor kan köpas.

I det här halvdunklet finns också en rad dataspel, och på dem kan man manövrera det stora kärnvapenkriget som förintar jorden. Här kan man också titta på videofilm och se Motorsågsmassakern, en fullständigt

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om kampanjen
mot våld i skolan*

vedervärdig film där ungdomarna angriper varandra med motorsågar. Här har också förekommit det nu så omdiskuterade pyramidspelet, som ju polisen påstår sig ha så svårt att hitta. I den här miljön återfinns alltså de fjärdeklassare – ja, t. o. m. 8–9-åringar – som Britt Mogård vill vinna med sin kampanj. Här finns de, skolkande från skolan.

Stockholms kommun har nu tagit itu med de här sakerna, fick jag veta i morse. Och mycket riktigt visar det sig att moderaterna är det enda parti i kommunen som inte vill se den här typen av verksamhet stoppad.

Jag skulle också kunna rekommendera Britt Mogård ett besök i någon av de radioaffärer som ligger i närheten av riksdagshuset. Där kan hon titta i de videokataloger som finns och som framför allt ungdomarna går in och hämtar. I dem handlar det om brudar, bärsa, bilar, nackar som knäcks, bloddrypande sexskildringar osv.

Britt Mogård skulle också kunna göra ett studiebesök på en ungdomsgård eller en fritidsgård, där man kopierar Benknäckargänget till 16 mm smalfilm och visar den för dem som ännu inte har fyllt 15 år. Jag tycker, herr talman, att Britt Mogård borde stiga ned från Stålmansens sfärer, se till verkligheten och lyssna på de oroliga föräldrar som tycker att det här är det som man verkligen borde ta itu med, i stället för att skicka ut dekaleringar och klistermärken till skolorna.

Jag är av den uppfattningen att kampanjen bör stoppas. Pengarna kan förvisso användas bättre, inte minst i dessa dagar. Jag vill sluta med att fråga Britt Mogård, om hon inte tagit något intryck av all den kritik som framkommit mot kampanjen och är beredd att stoppa den.

Anf. 40 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Det är alltid populärt, när man försöker komma åt en motståndare, att rekommendera besök i verkligheten. Eva Hjelmström kunde möjligen ha ringt upp mig före den här debatten och frågat mig om jag kände till verkligheten. Jag kunde då ha talat om för henne att det gör jag ganska bra. Jag har lyssnat till föräldrar, och jag har lyssnat till elever. Inte minst har jag lyssnat till skolpersonal – också den existerar faktiskt.

Eva Hjelmström tycks av hennes anförande här och interpellationen att döma föreställa sig att det pågår en Stålmanskampanj ute i skolorna och att man försöker bekämpa våldet med hjälp av en seriefigur som förknippas med våld. Det är naturligtvis en missuppfattning. Vartenda barn som läst en serie med Stålmannen har omedelbart sett att det inte är Stålmansens tuffa bröst, för att använda Eva Hjelmströms terminologi, som återfinns på kampanjtidningens första sida. Figuren liknar Stålmannen – det gör den – men den har ett annat märke, med ett annat budskap på sin tröja.

Eva Hjelmström har uppenbarligen, av interpellationen att döma, missuppfattat kampanjsymbolen på det sättet att kampanjen skulle förespråka ett individualistiskt övermänniskoideal. Vid närmare eftertanke – något som rekommenderas – måste man rimligen komma till rakt motsatt slutsats. Det är bara den som besitter en sagofigurs övernaturliga egenskaper som kan klara sig ensam. Skall vanliga dödliga klara sig i tillvaron måste de sluta sig

samman.

Eva Hjelmström gjorde en svepande karakteristik av den här tidningen, men hon har uppenbarligen inte läst tidningen särskilt väl. Hon påstår att det psykiska våldet inte nämns i tidningen. Får jag rekommendera den utomordentliga ledare som jag har skrivit på s. 2 längst till vänster. Där kan man läsa om den saken. Även i vissa artiklar står det att läsa om det psykiska våldet.

I sin interpellation förhånar Eva Hjelmström det förhållandet att vi skulle tro att det går att minska våldet genom att prata med varandra. Ja, det är just det som kampanjkommittén anser. Genom att rikta strålkastarljuset på våldet och dess mekanismer och genom att tillsammans diskutera igenom konfliktsituationer – inte bara en utan flera gånger – är det möjligt att starta en process som kan minska våldet både i och utanför skolan.

När man utsätts för våld reagerar man ofta helt naturligt som lärarinnan i den här serien. Det är därför man måste ha denna utgångspunkt för att diskutera våldet och dess orsaker innan det uppkommer. Det är det den här tidningen vill ge underlag för.

Bakom den tilltro vi i kommittén har till att det går att åstadkomma någonting på det här området ligger den människosyn som kommer till uttryck i den inledande målbeskrivningen i 1980-års läroplan för grundskolan: "Människan är aktiv och skapande. Hon kan och vill ta ansvar." Det gäller också, Eva Hjelmström, de människor som lever i socialt problematiska miljöer. Även de har kvaliteter, och de har också en kapacitet som bör utnyttjas. Att förutsätta att de inte besitter någon kapacitet eller någon god vilja är att göra dem en allvarlig otjänst. Att underkänna människor är, som jag ser det, grymt.

Eva Hjelmström har anslutit sig till de många som ägnat stor energi åt att kritisera och misstänkliggöra kampanjen för en tryggare och mänskligare skola. Jag kan inte upphöra att förvåna mig över att man aldrig låter den kritiken åtföljas av ett bättre recept än den här kampanjen. Inte heller Eva Hjelmström har något sådant. Skall jag tolka det så att hon anser att våldet i skolan är försumbart eller i varje fall att det inte är särskilt brådskande att försöka göra någonting åt det – det finns ju så mycket annat man måste göra först? Eller räcker det för henne att det finns förklaringar till våldshandlingar? Det innebär i så fall att hon under vissa förutsättningar accepterar våldet och inte bekymrar sig ett skvatt om våldets offer.

Kampanjen mot våldet i skolan har till syfte att väcka till insikt om vars och ens ansvar. Alla måste tillsammans bekämpa våld. Det får inte bli den uppdelning i vuxna och barn som Eva Hjelmström fruktar och där allt våld förutsätts emanera från eleverna. Men det får heller inte bli en uppdelning i snälla barn och elaka barn, där de senare stöts ut ur gemenskapen. De barn och ungdomar som tillgriper våld i någon form döljer oftast en stor osäkerhet bakom en tuff attityd. De gör det därför att de är så rädda att få sin osäkerhet avslöjad och att framstå som svaga. Dessa barn och dessa ungdomar – och för all del även en hel del vuxna – förväxlar ofta icke-våld med svaghet. De kan därför behöva ett identifikationsobjekt, som inte ger intryck av svaghet men

som trots det visar på att man både kan och bör lösa konflikter utan att använda våld. Det kampanjmärke med hjärtat som vi valt och som vi här diskuterar vill symbolisera det.

Jag är van att få bära hundhuvudet för det mesta här i världen på mitt område. Men jag börjar bli en aning trött på att höra att det här är Britt Mogårds kampanj! Det är visserligen sant att jag tagit initiativet till den, men det står en kommitté bakom kampanjen, en kommitté i vilken samtliga personalorganisationer i skolan är representerade, liksom diverse myndigheter som har med barn och ungdom att göra.

Kommunalarbetareförbundets ordförande, som ju tillhört de personalkategorier som arbetar i skolan, hoppade häromdagen av kommittén. Jag tycker att detta är ytterligt originellt, och jag tycker faktiskt att det är odemokratiskt. Han har suttit med i den kommitté som utarbetat kampanjen, och han har dessutom godkänt utformningen. När det började blåsa kring kampanjen och allt fler började hacka på den, hoppade han av. Jag har faktiskt, uppriktigt sagt, aldrig varit med om någonting liknande. Jag hoppas att det inte är ytterligare någon som gör någonting sådant. Detta drabbar icke mig och icke kommittén, utan det drabbar den som hoppar av på det här sättet.

Eva Hjelmström frågade slutligen om jag inte tyckte att den här kampanjen borde stoppas. Till skillnad från Eva Hjelmström har jag kontakt med verkligheten. Jag reser runt i en rad skolor, och jag inhämtar rapporter via kampanjens kansli. Eva Hjelmström tycks inte ha en aning om hur mycken aktivitet och hur mycket av diskussioner som har väckts till liv genom den här kampanjen – kanske just därför att kampanjens utformning har diskuterats så mycket. Det finns inte en skola här i landet där man inte vet att kampanjen pågår. Det är ingen dålig utgångspunkt för dem som är kritiska att säga: Fy sjutton, det var inte bra med Stålmannen – han är en otäck figur; vad skall vi göra i stället? Så resonerar man ute i skolorna.

Får jag berätta att jag häromdagen var i en skola där man hade ägnat mycken tid åt att hänga upp det här kampanjmärket överallt i skolan. Man hade en rebustävling, där jag fick glädjen att dela ut första, andra och tredje pris. Detta var en högstadieskola med tuffa tonåringar, men lösningen på rebusen blev: Älska din nästa såsom dig själv! Skulle jag stoppa en kampanj som fått till stånd sådana saker? Aldrig, Eva Hjelmström!

Anf. 41 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! I anslutning till den sista repliken från Britt Mogård och det hon tidigare sade i interpellationssvaret får jag väl rekommendera Britt Mogård att nästa gång använda sig av Jesus som symbol. Han är inte mindre övernaturlig än Stålmannen – han återuppstod t. o. m. från det våld han utsattes för.

Britt Mogård säger sig ha åkt runt i skolorna, och överallt pågår tydligen livliga aktiviteter när det gäller denna kampanj. Mitt intryck är snarast det motsatta – en rad skolor har vägrat att över huvud taget befatta sig med kampanjen. Och det är som jag sade tidigare: De bägge stora elevorganisa-

tionerna bojkottar kampanjen helt, liksom en rad Hem och skola-föreningar samt en kommun, Eskilstuna kommun. Om inte annat tycker jag att det borde skaka Britt Mogård något, att denna kommun av omsorg om de elever som alltså utpekats i kampanjtidningen vägrar att dela ut materialet. Tyvärr har det då delats ut på en rad andra håll.

När jag diskuterar verkligheten, så diskuterar jag inte bara skolorna – jag diskuterar också skolans omkringliggande verklighet. Jag kan konstatera att Britt Mogård över huvud taget inte tog upp det jag nämnde om olämpliga ungdomsmiljöer. Britt Mogårds parti är alltså det enda som inte vill stoppa den våldsutövning som jag menar förekommer i sådana här lokaler.

Jag har, Britt Mogård, inte förutsatt att elever i socialt problematiska miljöer på något sätt skulle ta mindre ansvar – tvärtom. Men tidningen – bl. a. den serie som jag visade på här tidigare – förstärker de fördomar som säger att dessa elever inte kan ta något ansvar, utan att de helst bör bestraffas. Läs serien, läs er egen tidning! Det står så.

Britt Mogård säger att genom att rikta strålkastarna på våldet och dess mekanismer skall man kunna avskaffa våldet. Men det är just detta som den här tidningen och den här kampanjen inte gör. På vilket sätt minskar man våldet genom klistermärken, dekalor och affischer? Visst skall våldet diskuteras, men man måste också ta itu med det som ligger till grund för våldet, och det vägrar Britt Mogård att göra.

Barnens och ungdomens situation är förvisso inte rolig i dag i Sverige, och det finns en rad undersökningar som visar hur barns och ungdomars vardag ser ut, hur de blir retade, hur de blir mobbade, hur de blir plågade i en utsträckning som vi har svårt att föreställa oss, hur de gång på gång sviks av oss vuxna. Det finns en undersökning som visar att många barn tillbringar mellan sju och tio minuter dagligen med sin pappa, medan de tillbringar bortåt två timmar framför TV:n. Vad som då krävs är naturligtvis att barnen får mer kontakt med andra vuxna, mer kontakt med lärare och annan personal på skolorna.

Och då återkommer jag till själva huvudproblemet: samtidigt som man skär ner antalet lärare på mellanstadiet med omkring 1 000, vilket kommer att innebära att elevgrupperna på lågstadiet i större utsträckning splittras vid övergången till mellanstadiet, samtidigt som man skär ned resurstillskottet med 600 lärartjänster, samtidigt som man skär ner på anslaget till lärarlönerna, något som kommer att leda till att kommunerna tvingas göra kraftiga besparingar på andra områden inom skolan runt om i landet och således allvarligt försämrar skolans arbetsmiljö, så går man ut med en kampanj mot våldet. Är inte detta cyniskt, om något? Inte minst kommer ju Kommunalarbetareförbundets medlemmar att drabbas, och det är också därför som man har upplevt det som meningslöst att delta i en antivåldskampanj som bara med Stålmannen som ideal berör en liten, liten del och inte på något sätt tar itu med de grundläggande problemen utan tvärtom förvärrar dem.

Jag är litet förvånad över att Britt Mogård inte har någon kritik att rikta mot denna kampanj, dess torftiga uppläggning, dess brist på analys och dess

*Om kampanjen
mot våld i skolan*

förmåga att bortse från det väsentliga som faktiskt pågår ute i verkligheten.

Anf. 42 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Eva Hjelmströms fråga gällde alldeles uppenbarligen enligt rubriken kampanjen mot våld i skolan. Jag vill gärna följa den ordning som tillämpas här i kammaren att vi diskuterar den fråga som har ställts. Vill Eva Hjelmström diskutera olämpliga ungdomsmiljöer med mig är hon välkommen att ställa en fråga i det ärendet.

Här är väl inte heller tillfället att diskutera sparplanen. Jag skulle väl kanske ändå vilja rekommendera Eva Hjelmström att läsa på de riksdagsbeslut som faktiskt gäller innan hon tar sådana här svepande generaliseringar i sin mun.

Jag vill sedan lämna ett par sakupplysningar, vilket uppenbarligen behövs. För det första vill jag säga att Eskilstuna inte bojkottat kampanjen. Man har där reagerat mot att det i den tidning det här gäller återgavs två artiklar som har stått i Aftonbladet och som berörde en skola i Eskilstuna. Man kommer att få en ny tidning där dessa artiklar har tagits bort.

För det andra vill jag säga att SECO visserligen hoppat av kommittén centralt men att SECO medverkar lokalt.

För det tredje vill jag nämna att Riksförbundet Hem och skola fortfarande är med i kommittén.

Jag tycker att det är mycket originellt att Eva Hjelmström förväntar sig att jag som är ordförande i denna kommitté och som har varit med om att utforma denna kampanj skulle ta avstånd från den och kritisera den. Då skulle jag bära mig åt som Sigvard Marjasin, och det kan jag ju inte göra.

Jag är nyfiken på vad Eva Hjelmström egentligen vill göra åt det våld som nu förekommer i skolan. Vad vill Eva Hjelmström göra åt de lärare som mobbar varandra och åt de lärare som mobbas mycket grymt av elever och ibland misshandlas? Vad vill Eva Hjelmström göra åt den ganska brutala fysiska mobbning och åt den mera psykiska mobbning som elever ägnar sig åt i skolorna – en mobbning som innebär att eleverna fryser ut varandra och låter en kamrat få känna att "du existerar över huvud taget inte". Menar Eva Hjelmström verkligen att vi då först skall ordna upp diverse förhållanden utanför skolan och låta dessa ungdomar och vuxna under tiden fara illa, eftersom vi tyvärr inte kan göra något åt det?

Det är detta vi har gett oss på. Det är inte här fråga om något alternativ till annan verksamhet. Man kan mycket väl ägna sig åt att arbeta för ett bättre samhälle men samtidigt se till att det blir stopp för detta våld. Men jag förstår att Eva Hjelmström har en annan uppfattning än jag i dessa viktiga normfrågor och moraliska frågor, ty när jag läser hennes interpellation finner jag att hon förstås talar om "borgerlig ideologi" och om hur gräsligt det är att eleverna skall lära sig hut och hyfs. Det är klart att det måste vara ohyggligt – det förstår jag. Så står det: "Skolan skall fostra och lag och ordning råda", vilket alltså är ett uttryck för borgerlig ideologi. I varje fall vet jag att

socialdemokraterna delar den uppfattningen att skolan skall fostra. Men då har jag alltså fått klart för mig att Eva Hjelmström tar avstånd från denna tes, som numera finns med i den kommande läroplanen, och detta gör mig uppriktigt sagt mycket orolig.

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om kampanjen
mot våld i skolan*

Anf. 43 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Även jag anser visst att skolan skall fostra, Britt Mogård. Men jag ställer frågan: Till vad? Britt Mogård gör det nämligen litet väl enkelt för sig, om hon tror att skolan skall fostra till vad som helst. Uppenbarligen är Britt Mogårds uppfattning den som jag har dragit fram i min interpellation, nämligen att skolan skall fostra till individualistiska ideal – ensam är stark, sköt dig själv och strunta i andra. Det är inte min uppfattning. Jag anser att skolan skall fostra till kollektiviteten.

Britt Mogård förstår inte varför jag i denna debatt drar in besparingspropositionen. Det borde inte vara så svårt att förstå. Nog har det med våldet i skolorna att göra, om man drar in de vuxna som så väl behövs på skolorna, ytterligare försämrar arbetsmiljön, sänker standarden på skolmåltider och lokaler osv. Och nog har det ett samband med det faktum att också antivåldskampanjen kostar pengar, om än inte särskilt mycket i jämförelse med de enorma besparingar som regeringen har tänkt sig på skolans område.

Britt Mogård sade att Hem och skola fortfarande deltar i kampanjen. Jag har inte påstått någonting annat. Jag sade att en rad lokala Hem och skola-föreningar har hoppat av kampanjen, liksom f. ö. elevorganisationerna.

Britt Mogård lyssnade uppenbarligen inte på vad jag tycker att man skall göra för att minska våldet i skolorna. Jag tror fortfarande att man inte uppnår något större resultat genom klistermärken och dekaler. Jag tror att man uppnår resultat, om man tar itu dels med innehållet i skolan, dels med konkreta problem som lokalbrist och, på många håll, personalbrist. Man bör också försöka minska klasserna och, som jag sade, i skolan få in fler vuxna som kan ta sig an barnen och ungdomarna. Detta har jag framhållit i två inlägg. Jag hoppas att Britt Mogård nu har hört vad jag har sagt.

Min uppfattning går stick i stäv med regeringens politik. Och det är att beklaga att Britt Mogård inte kan se något samband mellan å ena sidan fattiga kommuner, dåligt utrustade skolor, en stor personalomsättning på skolorna – en fråga som Inga Lantz senare kommer att ta upp i debatten – och frånvaron av identifikationsobjekt för barnen och å andra sidan det våld som förekommer vid skolorna.

Det är också beklagligt att Britt Mogård över huvud taget inte vill se de problem som de facto finns. Hur skall jag lugna den oroliga mamma som i går kväll ringde och vars barn skolkar från skolan och vistas i dessa dåliga ungdomsmiljöer? Skall jag lugna henne med att Britt Mogård och en kampanjkommitté har spritt affischer ute i skolorna och att problemet för hennes barn därigenom säkert skall lösas? Jag tror inte att hon skulle känna sig särskilt lugnad av ett sådant svar. Hon skulle nog helst se att denna typ av

---

*Om ökad tillgång
på utbildade klass-
och ämneslärare*

ungdomsmiljöer över huvud taget inte fick förekomma och att lokalerna stängdes. Förhoppningsvis kommer så också att bli fallet.

Under detta anförande hade ledningen av kammarens förhandlingar för en studn övertagits av tredje vice talmannen.

Anf. 44 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Det vore mycket märkligt om Eva Hjelmström skulle lugna en orolig mamma som talar om någonting helt annat med att vi har satt i gång en kampanj mot våldet i skolorna. Däremot har barns vistelse i olämpliga ungdomsmiljöer ganska mycket med fostran att göra. Och det lär inte bli mycket bättre på detta område av de åsikter som Eva Hjelmström i sin senaste replik framförde om fostran. Eva Hjelmström anser tydligen att skolan *skall* fostra, men inte till den fruktansvärda människosyn som jag har, som ju är egoistisk och jag vet inte allt.

Jag tror att det kunde vara roligt för Eva Hjelmström att få reda på vad det är för fostran som jag avser. Det enklaste jag då kan rekommendera Eva Hjelmström är att läsa Mål och riktlinjer. Där finns ett avsnitt om hur skolan skall fostra och till vad. Dessa riktlinjer är utfärdade av den nuvarande regeringen på mitt förslag.

Anf. 45 EVA HJELMSTRÖM (vpk):

Herr talman! Så länge Britt Mogård vägrar att förstå att våldet i skolan faktiskt sammanhänger med det våld som förekommer ute i samhället i övrigt och så länge hon enbart ser till våldet i skolan som en isolerad företeelse är det tämligen meningslöst att diskutera denna sak. Våldet måste ses i ett samhälleligt sammanhang – det säger t. o. m. Britt Mogård i sitt interpellationssvar. Men hon vägrar dra konsekvenserna av detta konstaterande. Hon försöker i stället begränsa debatten om våldet i skolan just till en begränsad del av det våld som förekommer i samhället.

7 § Svar på interpellation 1980/81:3 och fråga 27 om ökad tillgång på utbildade klass- och ämneslärare

Anf. 46 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Lennart Andersson har frågat mig vilka ytterligare åtgärder jag avser vidta för att bryta den negativa utvecklingen avseende tillgången på utbildade klass- och ämneslärare.

Vidare har Inga Lantz frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta för att trygga tillgången på behöriga lärare för alla elever.

Jag besvarar interpellationen och frågan i ett sammanhang.

Först vill jag säga att jag delar Lennart Anderssons och Inga Lantz oro för den rådande bristen på behöriga lärare i många skolor.

Universitets- och högskoleämberet (UHÄ) har tidigare lämnat förslag till särskilda utbildningsåtgärder för obehöriga ämneslärare och lärare i teknik.

Som svar på ett nytt uppdrag från regeringen har UHÄ nyligen kommit in med förslag till ytterligare utbildningsåtgärder för andra obehöriga lärargrupper. Förslaget, som bl. a. omfattar klasslärare, bereds f. n. i regeringskansliet.

Vidare har utbildningsdepartementet bett statistiska centralbyrån kartlägga hur stor del av undervisningen vid varje rektorsområde i landet som fullgörs av obehöriga lärare. Resultatet av kartläggningen har för en tid sedan kommit departementet till handa.

Jag avser att behandla frågan om tillgången på behöriga lärare i budgetpropositionen 1981.

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om ökad tillgång
på utbildade klass-
och ämneslärare*

Anf. 47 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag får tacka skolministern för svaret på min interpellation.

Jag noterar att skolministern delar min oro för den rådande bristen på behöriga lärare i många skolor. Det är gott och väl. Men att svaret på min interpellation skulle bli så oerhört kort hade jag inte väntat mig. Det knapphändiga svaret får troligen endast till följd att många nu kommer att känna sig osäkra på regeringens och skolministerns vilja att exempelvis ge ej behöriga lärare möjligheter till kompletterande utbildning så att de kan förvärva den formella kompetensen.

Det kan inte vara så att departementet saknar material som visar hur situationen är i en rad kommuner. Som exempel kan nämnas att kommunerna Haninge, Huddinge, Botkyrka och Södertälje redan på våren 1979 uppvaktade dåvarande skolministern och överlämnade en omfattande dokumentation över hur stor bristen på behöriga lärare var i dessa fyra kommuner. I dessa kommuner har det sedan vid varje tidpunkt funnits aktuellt material att tillgå som redovisar antalet både behöriga och ej behöriga lärare inom varje lärarkategori.

Det är för mig angeläget att i denna debatt framhålla att många av de ej behöriga lärarna gör en utomordentlig insats i skolan. Många av dem är lämpliga för sitt yrke. De har tjänstgjort flera år i skolan, de har goda ämneskunskaper och de är beredda att fortsätta sitt arbete i resp. kommun. Det är en stor grupp av dessa lärare som verkligen är förtjänta att få möjlighet till en behörighetsgivande utbildning. Dessutom anser jag för min del att det är en snabb väg att avhjälpa bristen på behöriga lärare.

Både skolministern och jag är angelägna om att upprätthålla kvaliteten på undervisningen i skolan. Men vi har också kunnat konstatera att skolan emellanåt i den allmänna debatten fått negativ kritik på grund av rådande vikariesituation. Det är tråkigt om den debatten skall behöva fortsätta, och det är angeläget att man sätter in kraftfulla åtgärder för att kunna få än fler behöriga lärare, just med tanke på undervisningens kvalitet.

Det är beklagligt att skolministern inte i dag ansett sig kunna lämna ett mer innehållsrikt svar och därmed ge klart besked till en stor grupp befattningshavare i skolan om vilka särskilda utbildningsinsatser som departementet kan tänkas sätta in för den här gruppen människor.

Fredagen den
7 november 1980

*Om ökad tillgång
på utbildade klass-
och ämneslärare*

Jag är medveten om att budgetbehandlingen pågår i departementet. Men för skolans bästa hade det ändå varit utomordentligt värdefullt om skolministern nu klart och tydligt hade kunnat deklarerat att budgetpropositionen kommer att innehålla konkreta förslag just om fortbildning och vidareutbildning för ej behöriga lärare, så att de kan förvärva den formella kompetensen. Ett sådant klart besked i dag anser jag inte på något sätt bryter mot sekretessen och reglerna kring det budgetarbete som pågår. Och framför allt skulle både elever och föräldrar och den här gruppen personal få ett klart besked – det besked som de väntar på.

Anf. 48 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Jag skall först be att få tacka för svaret.

Det fattas många lärare i grundskolan. Lärarbristen och bristen på behöriga lärare går ut över både elever och lärare och över hela skolan.

En undersökning från skolöverstyrelsen visar att allt fler lärare arbetar deltid. Nästan tre av tio hade deltidsanställning eller var s. k. partiellt tjänstlediga vårterminen 1979. I hög grad gällde det klasslärare på lågstadiet. Mest är det kvinnor som väljer deltid, men deltiden gäller också vissa ämnen. Ungefär varannan lärare arbetar deltid i hemkunskap, textil, musik, teckning och barnkunskap. Vissa kommuner är mer drabbade av lärarbristen än andra.

Jag har frågat Britt Mogård vad regeringen tänker göra för att trygga tillgången på behöriga lärare för alla elever mot bakgrund just av den rådande situationen. I t. ex. Botkyrka är nästan hälften av lärarna obehöriga. I Brandbergen i Haninge kommun är 60 % obehöriga. Och just i dessa kommuners skolor är behovet störst av behöriga lärare och av hög lärartäthet över huvud taget.

Det är inte bara bland lärare som deltidstjänster blir allt vanligare. En motsvarande utveckling äger rum på arbetsmarknaden i stort. Men just på skolans område och också på förskolans område får bristen på personal svåra följder.

Det värsta är otryggheten som eleverna känner när de tvingas byta lärare ibland flera gånger per termin, säger en forskare på området. Det visar sig också att läs- och skrivsvårigheter är vanligare bland elever som fått byta lärare ofta på lågstadiet. I Göteborg har man testat svenskkunskaperna hos eleverna på ett par yrkesinriktade gymnasier. Det visade sig att det fanns ett klart samband mellan dålig läsförmåga och att en elev bytt lärare många gånger. 33 % av dem som hade haft samma lärare under lågstadiet hade lässvårigheter på grundskolan. 36 % av dem som hade haft två lärare på lågstadiet hade lässvårigheter. 59 % av dem som hade tre lärare hade läsproblem. Hela 75 % av dem som hade haft fem eller fler lärare på lågstadiet hade läsproblem. Dåliga läskunskaper ger ju ofta ett dåligt självförtroende för hela livet.

Jag sade att vissa kommuner har större lärarbrist än andra. Framför allt yttrar sig bristen i antalet behöriga lärare. Det är de fattiga, socialt och kulturellt utarmade kommunerna som har de största svårigheterna på detta

område. Bor man i Stockholmsområdet skall man bo i Danderyd, Lidingö eller Täby för att ha den största chansen att bli undervisad av utbildade lärare och därmed ha möjlighet att behålla samma lärare under en längre tid.

Vid Lunds universitet har man undersökt resultaten av standardprov i svenska, engelska och matematik. Proven gällde elever i årskurs 6 på olika orter. Härvid visade det sig att elever från Danderyd och Lidingö hade klart bättre betyg än elever i Botkyrka och Haninge. I Danderyd och Lidingö finns ingen nämnvärd lärarbrist, vilket alltså visar sig i elevernas betyg.

Herr talman! Det har sagts många gånger tidigare och kan sägas på nytt: Skolan är en spegel av samhället runt om. Rika kommuner kan ur alla aspekter erbjuda sina elever en bättre skolmiljö än de fattiga kommunerna, där arbetarklassen ofta bor. Det kan bl. a. gälla tillgång på utbildade lärare, kvaliteten på skolmåltiderna samt tillgång på böcker i undervisning och i skolbibliotek. Barn som bor i de fattiga kommunerna går med andra ord i ett annat slags grundskola än barnen i de rika kommunerna. Trots alla organisatoriska reformer som har skett på skolans område har det inte hänt mycket i utjämnande riktning mellan elever som kommer från olika sociala och ekonomiska hemförhållanden och från olika kommuner. Detta är den bistra sanningen. Inte kommer den borgerliga regeringen att förändra skolan, så att den blir rättvis och kvalitetsmässigt lika för alla elever, oavsett hembakgrund, bostadsort osv. – tvärtom.

Orättvisorna i skolan visar sig på många sätt, och de kan också mätas på många sätt. Man kan jämföra olika sorters klasser. Då visar det sig att det finns betydande skillnader mellan t. ex. olika skolors andel av invandrarbarnen. De skolor som har en stor andel invandrarbarn har också mycket större flyttningsfrekvens när det gäller eleverna. Lärarnas undervisningserfarenhet varierar också i stor utsträckning med hänsyn till olika klasser och olika skolor.

Skolan och förutsättningarna för den undervisning som ges är alltså inte lika för alla elever i den obligatoriska grundskolan. Dessa skillnader och orättvisor i skolsystemet följer ofta eleverna livet ut. Den sociala snedrekryteringen börjar i dag redan på lågstadiet, den förstärks vid kursval på högstadiet och den fortsätter på gymnasiets olika grenar för att kulminera i högskolan. Utredningar visar växande sociala skillnader i skolan under 1970-talet.

Regeringens sparplan förvärrar förstås ytterligare läget för de sämst ställda eleverna i de sämst ställda kommunerna och i de sämst ställda skolorna. Sparplanen kommer att urholka skolans resurser. Det kommer fortfarande att vara brist på t. ex. behöriga lärare. Till följd av de större klasserna på mellanstadiet – det är egentligen inte en ökning utan en uppjustering, men effekten blir större klasser – kommer över 1 000 lärare på mellanstadiet att försvinna. Det betyder att lärare måste sägas upp fr. o. m. den 1 juli nästa år. Det blir en försämring i skolan, och detta i en tid då skolan och dess verksamhet tvärtom behöver förbättras och förstärkas. Försämringen kommer att drabba de svaga eleverna hårdast. Nedrustningen går ut över både materiella och personella resurser. Sambandet mellan resurstillskott

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

Om ökad tillgång på utbildade klass- och ämneslärare

Fredagen den
7 november 1980

*Om ökad tillgång
på utbildade klass-
och ämneslärare*

och reformer har tydligen gått regeringen helt förbi.

I svaret anför Britt Mogård att hon delar min oro över situationen, och det är gott och väl, men det räcker inte att dela en oro. Man måste göra någonting åt situationen också. Det saknas i svaret, åtminstone i det närmaste, konkreta förslag till förbättringsåtgärder. Det regeringen föreslår är ytterligare utbildning av obehöriga lärare. Det är i och för sig bra, men det är helt otillräckligt. Dessutom finns det ingen garanti för att de här lärarna sedan stannar kvar just på de skolor som bäst behöver dem.

Jag hade förväntat mig att regeringen skulle ta allvarligare på den här frågan, som hänger samman med den dåliga skolsituation som bl. a. söderkommunerna befinner sig i. Och det gäller att kompensera de negativt segregerade skolorna och i förlängningen också motverka en ytterligare utslagning av arbetarklassens barn. Jag hade alltså förväntat mig litet mer konkreta åtgärder och att regeringen skulle ta den här situationen – som är *ett* uttryck för den kris skolan befinner sig i – med litet mera allvar.

Anf. 49 Statsrådet BRITT MOGÅRD:

Herr talman! Det är inget tvivel om att vi har ett väldigt allvarligt läge beträffande lärartillgången i våra skolor. Jag har redan sagt att jag delar Lennart Anderssons och Inga Lantz oro.

Lennart Andersson vet hur det går till i detta sammanhang, bl. a. att man inte redan på hösten brukar – eller helt enkelt inte kan – avslöja konkreta åtgärder som skall föreslås i budgetpropositionen. Inga Lantz har däremot ännu inte lärt sig detta. Jag avser, som jag sade, att behandla frågan om tillgången på behöriga lärare i budgetpropositionen 1981.

Diskussionen om det här problemet och hur det skall lösas måste grundas på en noggrann kartläggning av läget. Det är verkligen många obestyrkta påståenden som nu cirkulerar. Den kartläggning som statistiska centralbyrån har utfört åt utbildningsdepartementet och som jag berör i mitt svar, åskådliggör vilken andel av undervisningen i grundskolan som utförs av obehöriga lärare. Redovisningen är nedbruten ända till rektorsområdesnivå och ibland ännu längre än så. Den kartläggningen är en del av det arbetsmaterial som departementet kommer att presentera i budgetpropositionen som bakgrund till förslag om åtgärder. Vi kommer också att närmare ta upp de obehöriga lärarna, vilken utbildningsbakgrund de har och hur de fördelas över landets olika rektorsområden.

Det material vi hittills har fått visar, vilket kanske kan vara av intresse för Inga Lantz, att de enkla samband som tidigare har förutsatts mellan t. ex. skolor med problem och hög andel obehöriga lärare inte är riktiga. Jag har tidigare här i kammaren varnat för att vi drar alltför enkla och snabba slutsatser av förhållanden som kan förefalla att höra ihop. Jag tror att vi skall anstränga oss att försöka analysera problemen och gå litet djupare. Och jag tror att den analys och det material som jag kommer att presentera i budgetpropositionen kommer att bidra till en mer nyanserad debatt. Den här frågan är nämligen dess värre betydligt mer komplicerad och problemen mer svårförklarliga än vi har trott.

UHÄ har i sitt nyligen redovisade förslag till temporära utbildningsåtgärder för obehöriga lärare redovisat ett flertal lärarkategorier som skulle kunna bli föremål för avkortade utbildningsinsatser. Åtgärderna riktar sig i första hand till sådana obehöriga lärare som har tjänstgjort en längre tid i skolväsendet. UIHÄ har lämnat förslag för följande lärargrupper: hemspråklärare, industri- och hantverkslärare, lågstadielärare, mellanstadielärare, musklärare, slöjdlärare, teckningslärare, textillärare och vårdlärare. Vilka av de här lärargrupperna som slutgiltigt kan komma att omfattas av särskilda utbildningsåtgärder är ännu för tidigt att uttala sig om. Eventuella åtgärder som föreslås måste också vägas mot andra, mindre kostnadskrävande åtgärder som kan vidtas och mot de planerade förändringarna i lärarutbildningen, både i budgetpropositionen och i den kommande lärarutbildningen.

Som jag tidigare nämnde ämnar jag återkomma till denna fråga i budgetpropositionen 1981. Åtgärder kommer att föreslås, det kan jag försäkra Lennart Andersson.

Inga Lantz! Insatserna för att utbilda obehöriga lärare skall också i fortsättningen riktas mot de värst utsatta kommunerna.

Anf. 50 LENNART ANDERSSON (s):

Herr talman! Jag tackar för det besked som skolministern nu gett, nämligen att budgetpropositionen i januari 1981 kommer att innehålla en redovisning av den fylliga kartläggning som skall ske. Spontant vill jag säga: Äntligen. Det är verkligen på tiden att de uppgifterna kommer. Det är välbekant för både skolministern och mig att det har rått brist på exempelvis musklärare och slöjdlärare – jag skulle kunna nämna fler grupper – i många år. Men hittills har vi inte fått några konkreta förslag till hur en sådan lärarbrist skall kunna avhjälpas. Jag tar också fasta på Britt Mogårds löfte nu att budgetpropositionen också kommer att innehålla konkreta förslag till åtgärder.

Jag begränsar mig i fortsättningen till att beröra situationen i Stockholms län. Denna fråga har vi diskuterat under flera år. Det är bara att konstatera att vi även på detta område har en klart markerad inomregional obalans och att det är kommunerna söder om Stockholm som har en stor brist på behöriga lärare. Vi har från de kommunernas sida dokumenterat situationen år efter år. Jag hoppas att vi efter den kartläggning som nu skall göras skall kunna passera det stadiet, så att vi i fortsättningen inte behöver tala om kartläggning utan då skall kunna koncentrera våra krafter på åtgärder.

Situationen är den att flera kommuner har tvingats att med rent kommunala medel gå in och göra lokala insatser. I den kommun som jag representerar har vi f. n. inte mindre än 84 lärare som går i studiecirkel för fortbildning i pedagogik. Men vad man unnar de lärare som inte har den formella kompetensen är att på hemorten verkligen få möjlighet till fortbildning/vidareutbildning för att förvärva den formella kompetensen. Därför är jag en varm talesman för ett system där vi kan decentralisera en sådan här kompletterande lärarutbildning ut till de olika kommunerna för att

göra det lättare för dessa lärare. Det är min övertygelse att vi genom en sådan organisation kan få många fler att delta i sådana studier. Det gagnar ytterst skolan. Jag är inte alls rädd för att dessa lärare kommer att flytta till andra kommuner den dag de har fått den formella behörigheten. Jag är i stället övertygad om att de kommer att stanna kvar i den kommun där de redan har gjort och fortfarande gör mycket betydelsefulla insatser.

Anf. 51 INGA LANTZ (vpk):

Herr talman! Britt Mogård sade: Det finns inget samband mellan skolor som har stor lärarbrist och skolor där skolsituationen i övrigt är dålig. Jag tycker att det finns ett sådant samband. Det har dokumenterats i många skilda sammanhang. Jag försökte i ett första inlägg ytterligare bevisa det med den undersökning som nu senast har gjorts i Lund.

Om man tittar på hur det ser ut i Stockholms län, visar det sig att i Botkyrka 43 % av lärarna är obehöriga. Eleverna som går i Botkyrka har sämre betyg än elever som bor och går i skola i Danderyd, där man har 1 % obehöriga lärare och där dessutom erfarenheten hos de lärare som finns på skolan är mycket längre än vad den är hos de lärare som arbetar i Botkyrka. Haninge har 31 % obehöriga lärare, Huddinge 25 %, Nynäshamn 40 %, Södertälje 33 %, Upplands-Bro 26 % osv.

Om man då jämför med de resultat som kommit fram visar det sig att i de kommuner som har ekonomiska svårigheter och inte har möjlighet att få de lärarresurser som behövs, framför allt behöriga lärare, har eleverna en sämre skolsituation. Skillnaderna syns i barnens skolresultat och skolframgång, och de följer dem oftast hela livet ut.

Jag tycker att Britt Mogård, som ändå har det yttersta ansvaret för skolan här i landet, borde ha insett det allvarliga i situationen. Att hela tiden skjuta frågan på framtiden, som hon nu gör, förvärrar ju läget dag för dag och timme för timme för de här barnen.

Vad man i stället bör göra är att vidta olika stimulansåtgärder. Jag kan tänka mig att man – i stället för att som nu, när färre lärare och större klasser blir effekten av regeringens sparplan – borde satsa på mindre klasser i de här områdena. Man skulle satsa på lägre undervisningsskyldighet för lärare och på generellt ökad lärartäthet i stället för att minska på den, och man borde satsa på en bättre arbetsmiljö och bättre arbetsvillkor för både elever och lärare.

Jag skulle också kunna tänka mig ett annat meritvärderingssystem för de här skolorna. Man skulle kunna införa vad som kallas Norrlandspoäng. Fler lärare behöver förstås utbildas för att göra obehöriga lärare behöriga, så att det blir balans på lärararbetsmarknaden. Resurserna måste användas på ett flexibelt sätt.

Det kan också tänkas – detta har tidigare diskuterats många gånger, och vpk har föreslagit det i många skilda sammanhang – att obligatoriskt arbeta i lärararbetslag. Också det är ett sätt att råda bot på den oroande situationen.

Det måste vidare finnas möjligheter till omplaceringar. Man säger i ett av

de fackliga förbunden för lärare att man vill ha en jämnare fördelning av behöriga lärare.

Det här är ju en väldigt akut situation, som jag sade tidigare. Det är i de kommuner, i de skolor och i de klasser där de bästa lärarna behövs bäst som de inte finns.

Jag hade väntat mig att få mer konkreta förslag till åtgärder. Jag tycker att det är ett ganska initiativlöst svar som vi har fått, även om det där sägs att det skall komma ett svar i budgetpropositionen. Jag är inte riktigt nöjd med det svaret.

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

Om kommersialiseringen inom idrotten

8 § Svar på fråga 1980/81:65 om kommersialiseringen inom idrotten

Anf. 52 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar har frågat mig vad jag tänker göra för att förhindra att kommersialiseringen inom idrotten får effekter för ungdomars deltagande i idrottsutövandet. I sin fråga redovisar Hans Petersson som bakgrund att en 15-årig flicka förbjudits att spela fotboll under ett år på grund av att klubbarna inte kunnat komma överens om övergångsvillkoren då hon velat byta klubb.

Hans Peterssons fråga handlar egentligen inte om kommersialiseringen inom idrotten, i den mening den hittills diskuterats. Det problem som tas upp är de karensregler vid klubbyte som gäller inom vissa idrotter.

I och för sig är det lätt att hålla med Hans Petersson om den oro han uttrycker över att s. k. ettårsfall inträffar i allt lägre åldrar. Jag vet att den oron finns också inom idrottsrörelsen. Det finns emellertid skäl att avsevärt nyansera den bild som ges i frågan. Dels är antalet fall där det inträffar komplikationer i samband med klubbyten mycket litet – det rör sig om ett fåtal idrottsutövare, oftast på elitnivå – i ett begränsat antal idrottsgrenar. Som exempel kan jag ta den gren Hans Petersson nämner. Enligt uppgift från Svenska fotbollförbundet sker varje år ca 12 000 övergångar. Av dessa blir inte mer än något tiotal s. k. ettårsfall. Dels förekommer i idrottens regler inte några möjligheter att förbjuda någon att spela fotboll under ett år. Under karenstiden skall enligt dessa regler den idrottsutövare det gäller kunna fortsätta att träna och tävla i den gamla klubben.

Regeringen har givetvis inga möjligheter att påverka idrottsrörelsens handlande i enskilda fall. Av såväl principiella som praktiska skäl vill jag dessutom hävda att det knappast är rimligt att regeringen föreskriver vilka regler som skall gälla inom idrottsrörelsen i umgänget mellan enskilda föreningar och idrottsutövare. Vi har i Sverige konsekvent hållit fast vid principen att idrottsrörelsen självständigt skall bedriva sin verksamhet. Några åtgärder är därför inte aktuella från regeringens sida.

Vad gäller det mer omfattande generella problemet med kommersialiseringen inom idrotten, så har däremot initiativ tagits under årens lopp. På initiativ av regeringens ombud i riksidrottsstyrelsen tillsatte styrelsen 1974 en

särskild utredning för att klarlägga vilken roll kommersiella intressen spelar i dagens svenska idrott och hur dessa påverkar idrottens möjligheter att fullgöra sin målsättning. I november 1978 överlämnade utredningen sitt betänkande till riksidrottsstyrelsen, som efter remissbehandling fattade beslut om vissa riktlinjer. Den speciella fråga Hans Petersson tar upp har dock inte berörts i utredningen eller i riksidrottsstyrelsens beslut.

Anf. 53 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag får tacka jordbruksministern för svaret på frågan.

Jag förstår att också jordbruksministern är oroad över de här händelserna, även om det säkert är precis så som han säger, att det är ett väldigt litet antal det gäller. Jag har inte reagerat mot detta så mycket tidigare, när jag hört talas om det, men just då det gäller ungdom, som är i sin personliga och idrottsliga utveckling, tycker jag det är allvarligt att det blir sådana här ettårsfall. Både jordbruksministern och jag menar ju under alla förhållanden att det är väldigt viktigt att ungdomar kommer in i idrottslig verksamhet, och det är en mycket positiv verksamhet som bedrivs i klubbarna, med enorma uppoffringar av många idrottsledare.

När sedan under olika omständigheter en person blir åsatt ett så högt pris, att det är det som avgör om han skall kunna byta förening eller inte, så tycker jag att det är fråga om kommersialisering i alla fall. Då det gäller den 15-åriga flicka som jag omnämnt i min fråga hade det visst rört sig om 5 000 kr. för att hon skulle få lämna klubben direkt och börja spela i en annan klubb. Jag har ett klipp från ett nummer av Vestmanlands Läns Tidning några dagar senare, där man diskuterar huruvida det är vettigt att begära 25 000 för en 17-åring, som är stoppad på samma sätt.

Det här tycker jag är en form av kommersialisering inom idrotten, där individen från att vara en idrottande ungdom med kanske fina förutsättningar på alla områden övergår till att hanteras som en vara och därför stoppas.

Nu säger jordbruksministern också mycket riktigt att man har ju möjlighet att spela i den gamla klubben under övergångstiden – det gäller ett år, och sedan är man fri att byta klubb. Men det är ofta så att när man bestämt sig för att byta är det kanske därför att man vill utvecklas i en högre serie. Man kanske har sina kompisar på annat håll, och det är väl inte ovanligt att man kommer osams om vissa saker och att så att säga den psykiska miljön i den gamla klubben, speciellt efter det att man blivit stoppad, inte är den allra bästa. Det är kanske inte så roligt alla gånger att gå tillbaka och vara kvar, utan har man bestämt sig för att byta vill man nog gärna göra det.

Idrotten skall vara fri, säger jordbruksministern. Det är väl en god tanke att man inte skall lägga sig i alltför mycket och peta i idrotten, men jag skulle ändå, trots att jag egentligen fått besked i svaret, vilja fråga: Vore det inte rimligt med något initiativ från jordbruksministern i den här frågan, någon kontakt med klubbar och förbund för att kanske få dem att börja diskutera reglerna? Man skulle kunna upprätta något slags avtal när det gäller ungdom, vilka skulle avse alla de fall där dessa inte är uppe i vare sig myndig ålder eller

seniorålder och där man inte kan hindra dem från att byta förening, därför att de har blivit åsatta ett för högt pris.

Jag förstår att klubbar vill ha igen pengar. De investerar i träningsöveraller, de har träningsläger, ledare och över huvud taget mycket kostnader. Men att på det sätt som sker åsätta ungdomar ett sådant pris att det blir ett problem för deras individuella frihet, det tycker jag är helt oriktigt. Man måste nog göra någonting för att komma åt det.

Anf. 54 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Jag vill svara Hans Petersson i Hallstahammar att något initiativ från min sida i den här frågan inte är att förvänta. Det skulle vara ganska orimligt om regeringen grep in – gick in direkt i en idrottsförening och påtalade brister och fel. Vi arbetar inte på det sättet.

Däremot är det naturligtvis möjligt för regeringens ombud i riksidrottsstyrelsen att aktualisera en sådan här diskussion. I så fall får ärendet gå den vägen.

Anf. 55 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag menar inte att jordbruksministern själv skall gå in i föreningarna. Men jag menar att man kanske skulle uttala någon uppfattning – att detta problem borde lösas – och också ge den här personen i riksidrottsförbundets styrelse i uppdrag att ta upp dessa frågor. Jag är säker på att den företeelse det här gäller kommer att öka. Det är ett fåtal fall, säger man, kanske ett dussin per år. Men vi vet också att det blir allt större kamp om talangerna. Det fordras alltmer arbete av klubbar och ledare för att driva in de pengar som behövs för att man skall kunna hålla i gång verksamheten, eftersom statens anslag är så få.

Kunde man totalfinansiera idrottsverksamheten över statsbudgeten, skulle man kanske komma ifrån problemet. Men det är ju mycket, mycket långt dit. Därför tror jag att problemet kommer att bli allt större. Det är lika bra att börja handla nu. Jag vill inte se en mängd ungdomar i sin bästa utveckling – idrottsligt, psykiskt och mänskligt – sitta vid sidan om och känna sig stoppade ett år, när de har tänkt sig att satsa på idrott.

Anf. 56 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Det är klart att det ligger i allas vårt intresse att sådana här problem inte uppstår, och om de uppstår skall de lösas så snabbt och snyggt som möjligt.

Men jag vägrar att medverka till att ge regeringen någon som helst förmyndarroll i förhållande till idrottsrörelsen. Min tilltro till idrottsrörelsen är så stark att jag tror att den är mäktig att klara upp detta själv utan pekpinnar, direktiv och initiativ från regeringen.

Anf. 57 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag hade faktiskt inte väntat mig den här reaktionen från jordbruksministern. Pekpinnar? Ja, det kan kanske betraktas som en

pekpinne om vi uppmärksammar ett problem och säger att det borde lösas på ett eller annat sätt, att vi bör ta upp denna fråga eftersom vi ändå beviljar anslag till idrottsrörelsen, osv. Vi måste väl ändå vara intresserade av hur medlen används och hur sådana här negativa fenomen uppstår i idrottsrörelsen. Anser man att det är pekpinna, då är man överkänslig, tycker jag.

Att jordbruksministern så klart deklarerar att han inte tänker ta något initiativ i den här frågan, det hade jag alltså inte väntat mig. Jag hade väntat mig en mer mänsklig inställning i förhållande till dessa problem. Det är en mycket, mycket märklig hållning som jordbruksministern ger uttryck för.

Anf. 58 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Det är inte fråga om någon överkänslighet. Näja, det kan kanske uppfattas så i det här fallet – när det gäller vem som har att sköta detta. Jag hävdar att regeringen inte skall lägga sig i det. Det är idrottsrörelsen själv som skall klara ut det. Därvidlag är min uppfattning absolut klar.

Sedan hänvisar jag Hans Petersson till vad jag förut sade, att det naturligtvis kan åligga regeringens ombud i riksidrottsstyrelsen att föra en sådan här diskussion. Men regeringen – och jag – kommer inte att ta några andra initiativ för att sätta fart på det som Hans Petersson är ute efter.

Anf. 59 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Det är klart att regeringens ombud inte kommer att väcka några frågor som regeringen inte är intresserad av att driva. Detta är ju detsamma som att lägga locket på och säga: Jag struntar i den här frågan, det fixar sig nog. Det tycker jag är en mycket lös och dålig hållning.

Anf. 60 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Det senaste uttalandet av Hans Petersson vittnar ju bara om att han dåligt känner regeringens ombud.

9 § Svar på interpellation 1980/81:14 och fråga 41 om skördeskadeskyddet

Anf. 61 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Bengt Silfverstrand har frågat mig vilka åtgärder regeringen ämnar vidta med anledning av rapporten "Skördeskador i nordvästra Skåne 1980", om jag är beredd att medverka till ett system för skördeskadeskydd som bättre än det nuvarande tillgodoser de enskilda jordbruksföretagens behov samt när regeringen kan förväntas ta ställning till utredningsförslaget om nytt skördeskadeskydd.

Ingvar Eriksson har frågat mig om jag anser det möjligt att skyndsamt förändra skördeskadeskyddet i så måtto att flera grödor omfattas av skyddet och att en individuell anpassning för olika grödor blir möjlig.

Nordvästra Skåne hade i somras en onormalt hög nederbörd. Till följd härav inträffade betydande skördeskadorna på både jordbruksgrödor och fältmässigt odlade trädgårdsgrödor. I samband med att jag besökte de mest utsatta delarna av området tillsattes en arbetsgrupp som bestod av företrädare för berörda länsstyrelser och lantbruksnämnder samt för Lantbrukarnas riksförbund och Trädgårdsnäringens riksförbund. Arbetsgruppen har i mitten av september överlämnat den i interpellationen återopade rapporten till regeringen. Där föreslås att ersättningar bör utgå för skador på trädgårdsgrödor, åkerbönor och konservärter. Förslagen har remissbehandlats. Regeringen har förelagt riksdagen förslag i frågan i den nyss framlagda propositionen med förslag om tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81. Regeringens förslag innebär att statsbidrag lämnas för skador på trädgårdsgrödor från det s. k. naturkatastrofanslaget. Bidragen föreslås utgå utan behovsprövning.

Utredningen om skördeskadeskyddet lämnade i fjol sitt betänkande Nytt skördeskadeskydd. Utredningen lade fram två alternativa förslag till framtida system för skördeskadeskyddet. Det ena består av nuvarande områdesskydd med individuella kompletteringar i form av bl. a. lån och bidrag. Det andra är ett låne- och bidragssystem grundat på individuell skadebedömning. Möjligheterna till en övergångslösning har också tagits upp. Betänkandet har remissbehandlats. Remissinstanserna har delade meningar om förslagen. Båda alternativen har förespråkare. Flera instanser har inte förordat något av alternativen. Olika kompletterande utredningar föreslås.

För egen del anser jag att den största svagheten med det nuvarande skördeskadeskyddet är att den enskilde jordbrukaren inte kan vara säker på att få ersättning när han drabbats av en stor skördeskada. Jag vill dock samtidigt framhålla att regeringen under senare år genom beslut om tillfälliga ändringar av skyddet förbättrat dess effektivitet. Dessa ändringar har i huvudsak gått ut på att individuellt beakta totalskador på olika grödor. Det är enligt min mening angeläget att skördeskadeskyddet blir effektivare när det gäller att ge de enskilda jordbrukarna ett skäligt ekonomiskt skydd när en större skördeskada har inträffat. Det är därvid en fördel om så många grödor som möjligt kan omfattas av skyddet.

Det utredningsmaterial som f. n. finns har vid beredningen av utredningens förslag visat sig vara otillräckligt som underlag för ett slutligt ställningstagande till ändringar i skördeskadeskyddet. Jag har därför för avsikt att inom kort föreslå regeringen att ge vissa uppdrag om kompletterande utredningar vid sidan av arbetet inom jordbruksdepartementet. Jag räknar med att dessa skall kunna genomföras under första halvåret 1981, varefter arbetet med en proposition bör kunna slutföras.

Anf. 62 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka jordbruksministern för svaret på min interpellation.

Att döma av den fråga i samma ämne som Ingvar Eriksson ställde några

dagar efter det att interpellationen framställts tycks numera även moderaterna ha kommit till insikt om att vårt nuvarande skörde- skydd är förlästat till sin konstruktion. Detta hälsas i så fall med tillfredsställelse.

När nu regeringen sent omsider beslutat föreslå riksdagen att bidrag skall utgå för skador på trädgårdsgrödor i nordvästra Skåne till följd av de extrema nederbördsförhållandena i detta område under den gångna sommaren vill jag gärna erkänna att förslaget till stora delar fått en acceptabel utformning.

Trädgårdsnäringen befinner sig i en mycket brydsam ekonomisk situation. Den otillfredsställande lönsamhetsutvecklingen under senare år sammanhänger till inte oväsentlig del med energiprisernas utveckling. Oljeprishöjningarna har sålunda för branschen medfört i det närmaste fördubblade uppvärmningskostnader mellan 1978 och 1980. Riskerna är många gånger uppenbara att odlingar senareläggs, beroende på att man är oroad för oljeprisstegringar. Man får då en kortare kultur med mindre bärighet.

Växthusodling drivs inte sällan i kombination med frilandsodling. Näringen är starkt koncentrerad till södra Sverige, och ca 50 % av dess totala produktionsvärde ligger på de båda Skånelänen. Trädgårdsnäringen i nordvästra Skåne är väl etablerad, men för många företag har sommarens skyfallsliknande regnoväder blivit en extra svår belastning ovanpå ett på grund av kostnadsutvecklingen redan pressat konkurrensläge. Återverkningarna kan bli mycket kännbara, och regionen kan komma att drabbas hårt, om störningar skulle uppstå i sysselsättningen. Antalet sysselsatta inom trädgårdsnäringen i nordvästra Skåne kan uppskattas till ca 1 000 under säsongtid.

I en situation där man kräver uppoffringar av stora medborgargrupper är det av yttersta vikt att även den typ av katastrofbidrag som det nu är fråga om får en rättvis utformning och fördelning. Det är de mest utsatta som i första hand behöver hjälp. Mot denna bakgrund känner jag en viss tveksamhet över att regeringen stannat för att bidragen inte skall behövsprövas, trots att detta förordats av såväl lantbruksstyrelsen som riksrevisionsverket. Jag är tveksam av två skäl.

Den första anledningen till min tveksamhet är att det är uppenbart att skadorna i en del fall uppkommit till följd av bristfällig eller t. o. m. obefintlig dikning av vissa arealer. Liksom jordbruksministern har jag själv studerat området och kan påstå detta. För att ta ett konkret exempel kan jag nämna att man inom ett stort sommarstugoområde i Farhult, en av de platser där trädgårdsodlingarna fått särskilt stora skador, har haft problem med översvämningar – inte bara i år utan även under år med mer normala regnmängder – på grund av att vissa lantbruk inte brytt sig om att ordna någon dikning, trots att lån utgår för sådana företag.

Eftersom jordbruksministern i somras besökte området vill jag fråga honom, om han känner till de här förhållandena och om han har någon uppfattning om omfattningen av de lån som utgått till dikningsföretag i området. Jag avser hela det område där bidrag nu kan komma i fråga.

Att nu behövsprövning i vanlig ordning inte skall ske hindrar väl ändå inte

att lantbruksnämnderna och näringens egna organisationer, vilkas insatser i andra sammanhang betytt mycket för utvecklingen inom branschen, medverkar till att fördelningen av bidragen sker på ett rättvist sätt. Jag utgår också från att regeringen vid meddelande av närmare föreskrifter rörande bidragsutbetalningen understryker betydelsen av sådan kontroll.

När det sedan gäller det önskvärda i att undvika en byråkratisk och administrativt tung handläggning delar jag jordbruksministerns uppfattning. Det gör jag inte minst mot bakgrunden av att jag vet att odlarnas planering för nästa säsong är nära förestående och att en snabb handläggning av bidragsansökningarna därför är nödvändig.

Den andra anledningen till att jag sätter frågetecken för att behovsprövning inte skall ske är risken för att dubbla ersättningar kan komma att utbetalas.

Ett exempel på skador som regleras genom försäkring är hagelskador. Jag vet att skadorna inom vissa delar av området försakats av kraftiga hageloväder. Att ersättning från hagelskadeförsäkring skall frånräknas andra bidrag kan synas vara en självklarhet. Men eftersom lantbruksnämnden i Malmöhus län tidigare uttryckt tvivel på möjligheterna att kontrollera att dubbel ersättning för skördeskador inte utbetalas, vill jag ändå ha jordbruksministerns besked om att garantier skapas för att detta undviks.

En rättvis fördelning av de resurser som står till förfogande för hjälp till katastrofdrabbade trädgårdsodlare måste vara en orubblig princip när regeringsförslaget så småningom skall verkställas.

När det gäller vilket system för skördeskadeskydd som i fortsättningen skall tillämpas noterar jag att jordbruksministern i princip instämmer i den kritik som inte minst från småbrukarhåll riktats mot orättvisorna och slumpmässigheten i det nuvarande skördeskadeskyddssystemet.

Jag har emellertid svårt att förstå att en fråga som blivit så grundligt utredd och där bristerna i systemet framstår som så uppenbara skall behöva utredas och förhållas ytterligare.

Ju närmare man granskar det nuvarande s. k. områdesskyddet, desto klarare avslöjas dess orimligheter. Nog är det väl orimligt, Anders Dahlgren, att ca 50 % av de utbetalda medlen i områdesskyddet skulle behöva omfördelas för att ersättningarna skall överensstämma med verkliga skador! Och nog är det väl orimligt att i genomsnitt ca 6 000 jordbrukare per år med nuvarande områdesskydd inte får någon ersättning alls, trots att de har individuellt beräknade skördeskador som är större än självrisken! Antalet jordbrukare som får för liten ersättning kan uppskattas till ungefär 12 000.

Det finns alltså två väsentliga problem i skördeskadeskyddet: dels får åtskilliga jordbrukare för liten ersättning, varför de saknar ett skydd som uppfyller rimliga anspråk på ett skördeskadeskydd, dels får en stor del av jordbrukarna alltför stor ersättning i förhållande till sin skada. Ja, i vissa fall utgår t. o. m. ersättning för arealer som över huvud taget inte drabbats av någon skördeskada.

Nuvarande skördeskadeskydd tillkom mot bakgrund av de erfarenheter

man hade av skördeskador från 1940- och 1950-talen. Sedan dess har jordbruket som bekant förändrats avsevärt.

Anser ändå inte jordbruksministern att ett skördeskadeskyddssystem som är behäftat med så uppenbara brister och orättvisor som det nuvarande överlevt sig självt och praktiskt taget omgående är moget för en avskrivning? Detta inte minst mot bakgrund av att den utredning om nytt skördeskadeskydd som jordbruksministern fick tillgång till redan i maj i fjol innehåller väl genomarbetade förslag till rättvisare normer. Där presenteras också möjligheter till övergångslösningar.

Kan vi räkna med jordbruksministerns medverkan till ett individuellt anpassat skördeskadeskyddssystem omfattande fler grödor än som f. n. ingår i systemet?

Anf. 63 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag vill tacka jordbruksministern för svaret på min fråga. Svaret avser också Bengt Silfverstrands interpellation i samma ärende.

Jag vill något kommentera svaret och dessutom ställa ytterligare några frågor.

Svaret är positivt, bl. a. i så måtto att jordbruksministern säger att stöd ur naturkatastrofanslagen kommer att utgå för de omfattande skadorna på de fältmässiga grönsaksodlingarna i nordvästra Skåne.

Det är emellertid angeläget att de enskilda odlarna snabbt kan få ett klart besked. De är nu i färd med att planera för nästa års odlingar. Det gäller då att skaffa utsäde, planera gödslingen, osv. Ekonomin är i många fall i botten. Man lever på lån, och många är väldigt oroliga för hur framtiden skall utveckla sig. Jag vill därför fråga jordbruksministern: När beräknar jordbruksministern att besked till den enskilde odlaren kan lämnas?

Den arbetsgrupp som arbetat med frågorna i det hårt drabbade Nordvästskåne hade också med förslag om stöd för åkerbönonorna och konservärterna. De odlas ju i stor omfattning i området, och det är helt klart att skadorna är mycket stora. Jag undrar: Är jordbruksministern beredd att ge ett besked i dag om just dessa odlingar kan få ett stöd för det gångna året?

Då det gäller övriga lantbruksgrödor förekommer stora variationer i odlingarna, från totalskador till normal skörd i vissa fall. För vallgrödor och potatis har det ju aviserats att man skulle få individuella kompletteringar i år, och det anser jag vara bra. Jag vill därmed också ställa frågan: Anser jordbruksministern att det finns möjligheter att för fler grödor än dessa göra individuella bedömningar?

Jordbruksministern anser vidare att den största svagheten i det nuvarande skyddet är att den enskilde jordbrukaren inte kan vara säker på att en stor skördeskada berättigar till stöd. Jag delar den uppfattningen. Det är också bra att regeringen under senare år har beslutat om tillfälliga ändringar av skördeskadeskyddet och därmed förbättrat effektiviteten.

Jordbruksministern säger i svaret också att han anser det vara en fördel, om så många grödor som möjligt kan omfattas av skyddet i framtiden. Innebär detta att jordbruksministern är beredd att förestå att också

åkerböror och konservärter i framtiden kan komma att omfattas av skördeskadestyddet?

I jordbruksministrarnas svar framhålls vidare att den utredning om nytt skördeskadestydd som framlagts behöver ytterligare kompletteras. Det skulle vara intressant att redan i dag få veta någonting om vilka kompletteringar jordbruksministern avser.

Bengt Silfverstrand antydde att det skulle vara ett nyvaknat intresse hos moderaterna när vi nu ville titta på skördeskadestyddet. Jag kan garantera Bengt Silfverstrand att det verkligen inte är nyvaknat. Vi följer utvecklingen på det här området, och vi kan, liksom alla andra, konstatera att nuvarande skydd har brister och efter hand måste kompletteras. Men detta är ett väldigt svårt område, och därför tar det tid. Vi har i år genom de skördeskadorna som nu uppträtt fått nya erfarenheter, och vi är liksom andra beredda att medverka till att problemen skall lösas på ett för näringen positivt sätt.

Anf. 64 ERIC HÄGELMARK (fp):

Herr talman! Dikningsföretag, dvs. sammanslutningar av personer som av gemensamt intresse vill dränera sin mark, erhöll i början av 1900-talet statsbidrag. Vid den tiden fanns hos länsstyrelserna dikningsföretagens styrelseledamöter namngivna. I dag har många av dessa dikningsföretag saligen avsomnat. Under årens lopp har många dräneringsledningarna tillkommit, förändrats och körts sönder utan lantbrukarnämndernas vetskap. Med dagens klimat och jordbruksteknik är deras dimensioner för små.

I de regler som gäller för dikningsföretagen enligt vattenlagen stadgas bl. a. att man skall tillse att i företagen ingående diken och rörledningarna alltid hålls i funktionsdugligt skick samt ombesörja rensning och underhållsarbete. Det stadgas också i vattenlagen beträffande dikningsföretagens styrelse att befattningen med företagets angelägenheter ej upphör med dikningsföretagets färdigställande. Framför allt åvilar det styrelserna att tillse, att företaget vidmakthålles och att härför erforderliga underhållsarbeten utföres. Beträffande påföljd för försummelse av underhållsskyldighet finns också stadgat i vattenlagen att för en skada svarar en för alla och alla för en.

Efter sommarens katastrofregn kunde brandkåren i Ängelholms kommun sätta samman en lista på 60 fastigheter, för vilka behov förelåg av läns-pumpning och kontroll. Av ägarna till dessa fastigheter var åtminstone 30 varken grönsaksodlare eller lantbrukare utan endast enskilda fastighetsägare. Stora värden gick till spillo, som inte kan ersättas genom försäkringar. Människor tvingas att ta banklån eller att ta av sina besparingar för att återställa, reparera eller på nytt införskaffa tvättmaskiner, oljepannor, fryboxar m. m. Det borde vara självklart att även denna grupp av invånare skulle kunna få hjälp från naturkatastrofanslaget, som ju inte upprättats för någon särskild kategori av människor. I stället har de enskilda fastighetsägarna sett sig helt bortglömda i debatten om naturkatastrofen i nordvästra Skåne.

En människas ekonomiska förluster i den aktuella situationen måste ses i relation till hennes ekonomiska status i övrigt. Förlusterna för enskilda

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

Om skördeskadestyddet

fastighetsägare blir proportionellt större än för lantbrukare och lantbruksföretag, som ju har möjligheter att göra avdrag för sin växande maskinpark och sin skördeskadeförsäkring. De får subventioner och katastrofskydd. Många av dessa enskilda fastighetsägare har i en tidigare samhällsbyggnad utan avtal tillåtits koppla sina avlopp till lantbrukarnas dräneringssystem. Det har skett endast efter personliga överenskommelser och utan att lantbruksnämnderna kontaktats.

Människor som byggt ute på landsbygden under dessa premisser upplever sig som "fredlösa" i katastrofsituationer av det slag som denna sommar förde med sig. Rent juridiskt har de inte rätt att försvara sin egendom genom att helt enkelt pumpa tillbaka dräneringsvattnet. Vattnet skadar då åkrar och skördar, och fastighetsägarna kan åläggas skadestånd. I många fall måste vattnet pumpas upp i tankvagnar och köras bort, vilket åsamkar fastighetsägarna stora kostnader.

Brunnar och dräneringsanläggningar spolats inte två gånger om året, som det föreskrivs i vattenlagen. Först då katastrofen är ett faktum och man kan fastställa stoppet vidtas åtgärder; och då av den enskilde lantbrukaren som äger brunnen, inte solidariskt av alla intressenterna i företaget.

Jag vill därför fråga jordbruksministern om han är villig att medverka till att "avsomnade" dikningsföretag åter får aktualitet och att enskilda fastighetsägare får ingå i dikningsföretagen i förhållande till den andel mark som de förfogar över. Vidare vill jag fråga om jordbruksministern är beredd att medverka till att den myndighet som ansvarar för Vegeå vattensystem får undersöka om inte en uppmuddring av detta skulle kunna bidra till att minska översvämningensrisken samt att också fastighetsägare ute på landsbygden skall kunna få ersättning från naturkatastrofanslaget.

Anf. 65 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Jag tycker nog att herr Silfverstrand slår in öppna dörrar med sitt inlägg. Vi har verkligen försökt att arbeta med denna fråga så snabbt som det över huvud taget har varit möjligt. Riksdagen har också bara varit i arbete i en ungefär en månad. Förslaget ligger sedan i går på riksdagens bord, och riksdagen har att ta ställning till det. Det är nu närmast fråga om hur snabbt riksdagen arbetar.

Jag är rädd för att herr Silfverstrand, när han säger att det är fel att det nu inte skall göras någon behovsprövning, gör sig skyldig till en hopblandning av behovsprövning och andra saker. Denna behovsprövning har i och för sig inget att göra med hur företaget som sådant är skött eller hur exempelvis vattenavledningen ser ut på företaget. När det gäller naturkatastrofanslaget sker det normalt en behovsprövning. Enligt min mening skall det inte ske i detta fall, då det ytterligare skulle fördröja utbetalningstidpunkten. Herr Silfverstrand anser ju att det är angeläget att tiden mellan ansökan och utbetalningstidpunkten görs så kort som möjligt. Om det görs en ekonomisk behovsprövning, fördröjer detta hela ärendet, vilket skulle vara till stort men för de människor som är i akut behov av dessa pengar.

När det gäller olika försäkringar som kan ha utfallit i samband med

skadorna, så står det i de förslag som jag har lagt fram för riksdagen att sådana ersättningar skall dras av, innan bidrag utgår.

Jag delar i princip den kritik som herr Silfverstrand riktar mot skördeskadestystemet som sådant. Systemet tillkom under 1960-talet, och många jordbrukare – även jag som praktisk jordbrukare – har sagt att det inte fungerar bra. Vi har varit medvetna om att situationen har varit på det sätt som herr Silfverstrand säger. Därför har denna utredning om skördeskadestycket arbetat under några år, och nu ligger förslag framme. Vi skall göra kompletterande utredningar för att sedan slutgiltigt kunna ta ställning. Jag vill till Ingvar Eriksson säga att det exempelvis behövs en kompletterande utredning om behovet av lantbruksstatistik vid ett rent låne- och bidragssystem. Vi måste veta mer om låne- och bidragssystemets utformning och om den framtida organisationen. Men jag hoppas att riksdagen nästa år skall ha en proposition att ta ställning till. Min förhoppning är att alla de som nu är kritiska då hjälper till att få fram detta bättre system.

Det finns naturligtvis anledning att något nyansera diskussionen om att pengarna går till fel jordbrukare. Man har då inte beaktat de individuella åtgärder som vidtagits vid olika tillfällen. Det kan ha gällt regnskador på hö, spannmål eller potatis, utvintringsskador på höstsådda grödor, översvämningsskador och frostska-
dor i norra Sverige. Vidare måste nog tyvärr en viss felmarginal alltid accepteras. Det är inte helt säkert att pengarna vid ett rent individuellt skydd kommer att gå bara till jordbrukare som enligt reglerna i ett sådant system är berättigade till ersättning. Vi får nog även där, på grund av svårigheterna att beräkna exempelvis individuella skördar, acceptera en betydande felmarginal.

Ingvar Eriksson frågade när odlarna får besked. Det avgörs närmast av hur snabbt riksdagen kan behandla mitt förslag. Så snart riksdagen har tagit ställning kommer förslaget att skickas över till myndigheterna, som då ganska omgående bör kunna göra utbetalningarna.

Den andra frågan gällde om åkerböror och konservärter skall inräknas i dessa skador. Det skall de inte. De får behandlas inom ramen för jordbrukets skördeskadestyck. Det är skördestatistiska nämndens uppgift att utreda och lämna eventuella förslag till tillfälliga åtgärder inom skördeskadestycket. Nämndens förslag brukar komma till regeringen i slutet av november. Det skulle ha varit fel att i det här speciellt drabbade området räkna in exempelvis konservärter och åkerböror, när man i övriga delar av landet inte får ersättning för sådana skador.

Den tredje frågan var vilka grödor som kommer att ingå i ett kommande system. Det kan jag inte ta ställning till i dag. Jag har bara en allmän uppfattning att det är en fördel om systemet som sådant omfattar så många grödor som möjligt, och det kommer jag att arbeta för.

Eric Hägelmarks frågeställning förstod jag inte riktigt. Den debatten kan vi kanske fortsätta sedan utanför kammaren, så jag får litet mera klart för mig vad som egentligen åsyftades. I den mån det finns sådana här dikningsföretag skall de naturligtvis skötas. I Sydsverige har vi genom statens medverkan förhoppningsvis kunnat få i gång ett mycket stort dikningsföretag i

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om skördeskade-
skyddet*

Emådalen, där översvämmade områden i Mörlunda och på andra ställen naturligtvis har lidit skada under årens lopp. Jag vill påpeka att detta naturkatastrofanslag har använts i sådana fall som Eric Hägelmark nämner. Det användes efter de stora översvämningsskadorna i Mälardalen. Då uppkom det skador för just lägenhets- och villainnehavare m. fl., och då ersattes till en viss del sådana uppkomna skador. Men jag anser att det är farligt att yrka på att detta skulle vara en generell regel, så att man alltid betalar ut en ersättning från staten så fort en vattenskada har uppkommit. Det här anslaget har alltid varit avsett att ta till i speciellt stora naturkatastrofsituationer, och jag tror att det även fortsättningsvis skall användas för sådana saker.

När det gäller enskilda hus och villafastigheter är det ofta en fråga om planering från kommunens sida. Det är fråga om tätortens dimensionering av avloppsrör, om de är dimensionerade för att ta emot också de stora intag av dagvatten som förekommer i samband med sådana här skyfall.

Anf. 66 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Nej, jordbruksministern, jag slår verkligen inte in några öppna dörrar. Låt oss konstatera att de här förhållandena – och jag håller mig nu till katastrofsituationen i Nordvästskåne vad gäller skador på trädgårdsgrödor – var kända för regeringen åtminstone i augusti månad. Man har alltså haft ungefär tre månader på sig att utarbeta detta förslag. Jag tycker det är litet orättvist när jordbruksministern försöker skjuta ifrån sig ansvaret på riksdagen och säger att det nu ankommer på riksdagen att se till att de drabbade trädgårdsodlarna får ut sina pengar. Då skall man alltså mot de tre månader som regeringen haft på sig ställa de tre veckor, inkl. motionstid, som nu riksdagen kommer att ha på sig för att klara av detta. Men låt oss inte tvista om den frågan. Det viktiga är – det underströk jag mycket kraftigt, vilket jordbruksministern kanske uppmärksammade – att handläggningen nu sker snabbt.

Sedan blandade jag inte heller bort begreppen när det gällde behovsprövningen. Jag konstaterar att det är något otillfredsställande att behovsprövning inte sker. Och tunga instanser som lantbruksstyrelsen och riksrevisionsverket har precis samma uppfattning.

Sedan tillåter jag mig att slå fast – eftersom jag noggrant har studerat förhållandena i området – att det är problem med dikningen, vilken man kan säga ger både indirekt och i vissa fall direkt upphov till skador. Då är det väl ändå väsentligt att lantbruksnämnden och odlarnas egna organisationer ser till att sådana missförhållanden rättas till, så att det inte betalas ut ersättning till personer som genom att sköta sin dikning hade kunnat undvika att skador över huvud taget uppstått.

Jag tror att sådana psykologiska faktorer är mycket viktiga att plocka fram i situationer då det krävs av stora medborgargrupper att de skall göra uppoffringar. Det här är alltså, Anders Dahlgren, en rättvisefråga, och det tyckte jag var väsentligt att understryka.

Sedan konstaterar jag med glädje att vi har samma uppfattning i princip om

bristerna i det nuvarande skördeskadeskyddet. Jag är också fullt medveten om att det inte går att hitta något system som ger millimeterrättvisa. Men vi vet att det i dag ofta är så att småbrukarna inte får någon ersättning alls.

Jag har i tidigare sammanhang tagit upp exemplet med Nordvästskåne 1976, och jag kan nämna det här igen. Då fick en stor grupp lantbrukare inte någon ersättning alls, medan det betalades ut en kvarts miljon för arealer där det inte fanns någon skada alls.

För att skördeskadeskyddssystemet skall kunna ge den enskilde jordbrukaren ett gott skydd mot ekonomiska svårigheter vid skördeskada måste systemet bygga på uppgifter om skördeskadans storlek vid den enskilda gården. Det måste vara grunden att utgå ifrån. Möjligheterna att göra individuella skadebestämningar för varje särskilt företag är således avgörande för skyddets effektivitet.

Anf. 67 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Om det är så att Bengt Silfverstrand inte är nöjd med det förslag som regeringen nu kommit med till riksdagen när det gäller ersättning för skador i nordvästra Skåne föreslår jag att Bengt Silfverstrand motionerar. Det är ju det sätt som en riksdagsledamot har att påverka regeringens förslag.

Anf. 68 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag vill tacka jordbruksministern för svaret på mina kompletterande frågor.

Då det gäller åkerbönan vill jag konstatera att det är en odling som just i Nordvästskåne under senare tid fått ökad omfattning. Vi anser att den är mycket betydelsefull och att den kanske kommer att bli än betydelsefullare i framtiden. Det är en proteingröda som i viss mån kan ersätta importerat oljekraftfoder. Därför anser vi den vara mycket viktig. Vi måste ju på allt sätt söka medverka till att begränsa vår import. Då kan, på det här området, dessa bönor ha viss betydelse.

Jag vet inte om jag fattade jordbruksministern rätt, men jordbruksministern sade någonting om att man måste ha en generell bedömning över hela landet när det gäller åkerbönan. Jag tycker att det låter som om odlingen för 1980 års vidkommande kommer att stå helt vid sidan av skördeskadeberäkningen. Jag vill då komma med ytterligare en fråga: Skulle det inte vara möjligt att ta med denna odling på ungefär samma vis som för någon annan gröda, t. ex. korn eller spannmål, och göra bedömningen på likartat sätt? Det finns ju uppgift om arealerna. Det är en kontraktbunden gröda, och därför vet vi hur stora odlingarna är.

När det sedan gäller grönsaksodlarna vet vi att den fältmässiga grönsaksodlingen är en mycket dyrbar odling. Vi vet också att ett misslyckande som årets, som närmast är en väldig skördekatastrof, innebär att vissa odlare – även mindre sådana – som har specialiserat sig på dessa grödor har drabbats fruktansvärt hårt. En 20-årig strävan att bygga upp ett effektivt företag kan nu komma att fullständigt omintetgöras. Därför vill jag föra fram de

tankegångar som jag vet att odlarna i området har. De vill själva medverka till att bygga upp någon form av speciellt skördeskadeskydd för grönsaksodlingen. Man har då inriktat sig på att det skulle ordnas med någon form av konto, som sedan successivt skulle byggas upp genom årliga avsättningar.

Jag vill fråga jordbruksministern om han är beredd att ta initiativ för att försöka tillmötesgå odlarna i detta hänsende. Jag hoppas att jordbruksministern, som i övrigt är positivt inställd till just odlarna, också är positiv till dessa propåer. Kan man räkna med att jordbruksministern framöver kommer med initiativ i dessa frågor?

Anf. 69 ERIC HÄGELMARK (fp):

Herr talman! Om jordbruksministern inte förstod mig riktigt, är jag naturligtvis tacksam att få diskutera den här problematiken vid ett senare tillfälle. Hur som helst måste alla parter ha ett gemensamt intresse av att den här dikningsproblematiken reds ut och att lantbruksnämnderna får något slags direktiv.

Eftersom man har använt sig av katastrofanslag vid reglering och dränering av Emåns vattensystem, som ju ligger i Småland och möjligen i Östergötland, kanske vi i nordvästra Skåne kan få samma möjlighet när det gäller att reglera Vege ås vattensystem, även om det kanske har varit större och allvarigare översvämningar i Emåns vattensystem än i Vege ås vattensystem. Vid en sådan katastrof som den som inträffade i somras hade kanske mycket kunnat räddas, om detta vattensystem hade varit O. K.

Anf. 70 BENGT SILFVERSTRAND (s):

Herr talman! Det är rätt anmärkningsvärt att jordbruksministern, som ändå måste ha kunskaper på detta område, till varje pris tycks vilja undvika en diskussion om de dikningsproblem som finns i bl. a. detta område. Det var alltså dessa problem som jag påtalade.

Jag har sagt att jag är nöjd med katastrofskyddets konstruktion. Av den anledningen har jag inga skäl att motionera i frågan. Jag har mycket noga framhållit vad jag är nöjd med och pekat på vad jag anser brister. Och härvidlag har Eric Hägelmark också bekräftat vad jag sagt.

Det är alltså regeringen och inte riksdagen som har ansvaret för att utbetalningar sker där så är befogat. Via sina organ, exempelvis lantbruksnämnderna, har regeringen att se till att inte ersättning utgår i sådana fall där problemen beror på brister i de egna anläggningarna, ty det är väl ändå inte så, att jordbruksministern anser att man skall ha ersättning, om man inte sköter sina anläggningar och därigenom vållar skador.

Anf. 71 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Med anledning av Bengt Silfverstrands senaste inlägg vill jag säga att jag litar på de myndigheter som har lämnat rapport om skördeskadorna i nordvästra Skåne. Jag tycker att dessa myndigheter har gjort ett bra arbete. Jag litar också på dem när de skall fördela de pengar som riksdagen förhoppningsvis snart kommer att anslå.

Det har inte varit praktiskt möjligt att arbeta fortare än vad som skett. Vi fick rapporten i september. Första tillfället att ta upp frågan i riksdagen var i samband med behandlingen av tilläggsbudget I, vilket också skett. Det hade gått att göra det här fortare, men då hade vi varit tvungna att avslå framställningen – och det var ju inte avsikten. Jag tycker därför att den här kritiken är något orättfärdig. Jag diskuterar gärna dikningsproblem med herr Silfverstrand, men nu diskuterar vi skördeskadeersättningarna, som i det här fallet utgår från naturkatastrofanslaget, och det är något annorlunda än den vanliga skördeskadeersättningen.

Jag vill säga till Ingvar Eriksson att mitt uttalande om att ersättning inte skall utgå för skador på åkerbönor inom naturkatastrofområdet grundar sig på att jag tycker att det skulle ha varit djupt orättvist om man skulle ha fått ersättning för åkerbönona i översvämningsområdet från naturkatastrofanslaget, medan andra odlare i Skåne, som kanske haft lika stora skador på just åkerbönor, inte hade fått någon ersättning alls. Därför prövas den här frågan av skördestatistiska nämnden. Det är möjligt att nämnden gör en framställning om ersättning, och i så fall kommer den att behandlas inom det vanliga skördeskadeskyddets ram. Men det är inte rimligt att särbehandla odlare i så närbelägna områden som det här är fråga om.

Anf. 72 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag delar givetvis jordbruksministerns uppfattning när det gäller åkerbönona, och jag är tacksam att höra att man överväger att ta upp frågorna till behandling efter förslag från skördestatistiska nämnden. Det är ett positivt besked. Men jag efterlyser svar från jordbruksministern när det gäller mitt resonemang om ett eventuellt framtida skördeskadeskydd, speciellt inriktat på de fältmässiga grönsaksodlingarna.

Anf. 73 Jordbruksministern ANDERS DAHLGREN:

Herr talman! Den frågan kommer jag att ta ställning till i samband med att vi ser över hela skördeskadeskyddssystemet. Det är naturligtvis möjligt att lösa den frågan om man väljer det ena alternativet, nämligen låne- och bidragssystemet.

Anf. 74 INGVAR ERIKSSON (m):

Herr talman! Jag tackar jordbruksministern för svaret och kommer att följa denna utveckling med intresse. Jag hoppas att vi alla är överens om att det skall gå att nå en lösning vad gäller de här frågorna. Det kan inte vara acceptabelt med sådana förhållanden som råder i dag, att enskilda människors intresserade satsningar på de här odlingarna kan spolieras på mycket kort tid.

Jag noterar att jordbruksministern är positiv, och jag hoppas att vi skall kunna få riksdagen med oss i de här strävandena framöver.

10 § Svar på interpellation 1980/81:12 om inrikesflygets utveckling**Anf. 75** Kommunikationsministern ULF ADELISOHN:

Herr talman! Arne Nygren har frågat mig dels om jag anser att det svenska inrikesflyget har ett ansvar för en regionalpolitiskt väl fungerande flygtrafik, dels om jag anser att inrikesflygets avveckling under senare år av flygförbindelserna mellan t. ex. de fyra nordligaste länen är acceptabel, dels om jag överväger vidta åtgärder för att åstadkomma ett lågprisflyg som också kan utnyttjas av norrlänningar.

Flygbolagen i svenskt inrikesflyg, i huvudsak Scandinavian Airlines System (SAS) och Linjeflyg AB (LIN), skall täcka sina kostnader med intäkter från passagerarna. Bolagen kan därför i princip inte åläggas att upprätthålla en trafik eller en prisnivå som inte är företagsekonomiskt motiverad.

Priserna i inrikesflyget skall godkännas av luftfartsverket. Verket har vid flera tillfällen ställt regionalpolitiskt motiverade ändringar som villkor för godkännande. Detta har bl. a. lett till att LIN bedriver viss trafik som inte helt täcker sina kostnader. Det gäller bl. a. de s. k. matarlinjerna Gällivare–Luleå, Kramfors–Sundsvall, Borlänge–Stockholm och Norrköping–Visby–Kalmar.

Arne Nygren har också tagit upp frågan om avvecklingen av flygförbindelserna mellan de fyra nordligaste länen. Det allmänt höjda kostnadsläget har inneburit att LIN fått svårigheter att upprätthålla förbindelserna mellan några näraliggande stationer. Under de senaste åren har därför viss trafik upphört. Avgörande för detta ställningstagande har också varit det mycket begränsade trafikunderlaget. Med något undantag var det i medeltal inte mer än en – jag understryker en – passagerare per tur när förbindelserna upphörde. Det kan inte vara rimligt att upprätthålla trafik med ett så begränsat trafikunderlag.

Utvecklingen inom inrikesflyget har under de senaste åren, bl. a. som följd av lågprissatsningen, varit mycket positiv. Lågpriserna, som framför allt bygger på att öka kapacitetsutnyttjandet av flygplanen, dvs. öka det använda antalet platser i flygplanen, för att tala vanlig svenska, har i hög grad positiva regionalpolitiska effekter. Möjligheterna för norrlänningarna att utnyttja lågprisflyget har också successivt förbättrats. Jag utgår från att luftfartsverket fortlöpande följer lågprissystemets utveckling.

Jag vill slutligen erinra om den s. k. lufttransportutredningen. Utredningen har bl. a. till uppgift att belysa förutsättningarna för samhällsekonomiskt effektivare arbetsformer inom luftfarten, så att flygets speciella förutsättningar inom ramen för den totala transportförsörjningen tas till vara. Utredningen kommer att avlämna ett betänkande vid årsskiftet 1980-1981.

Anf. 76 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Jag tackar för statsrådets svar på min interpellation, men jag vill samtidigt säga att jag är besviken på innehållet.

Jag får en känsla av att statsrådet försöker gå runt de problem med vårt inrikesflyg som jag har tagit upp i mina frågor. Eller också har statsrådet inte klart för sig hur allvarliga de problem är som jag har redovisat. Jag vill inte tro att landets kommunikationsminister inte har några åsikter om hur vårt inrikesflyg bör fungera.

Vad jag försökt redovisa i interpellationen är hur svenskt inrikesflyg, i skuggan av PR-driver för lågpris och "hundralappen", nedrustats i direkt strid med de målsättningar för en bättre regional balans i vårt land som regering och riksdag har lagt fast.

Det är djupt beklagligt att Linjeflyg under senare delen av 1970-talet har kunnat lägga ned ett 40-tal flygförbindelser inom Norrland utan att statsmakterna har reagerat. Vårt inrikesflyg har under dessa år övergått till att bli ett Stockholmsflyg – till och från huvudstaden. Och den här avvecklingen av inrikesflyget fortsätter. Det ger varje ny flygtabell från Linjeflyg besked om.

Hur fjärran från övrig samhällsutveckling denna förändring sker skall jag ge ett aktuellt exempel på.

Statsrådet Adelsonhs partivän och regeringskollega statsrådet Elisabet Holm avlämnade nyligen en proposition om den framtida regionsjukvården. Där föreslår regeringen bl. a. att Umeå sjukvårdsregion skall byggas ut genom att bl. a. Jämtland i framtiden skall få denna vård i Umeå.

I Jämtland har man reagerat mot att förbindelserna med Umeå är så dåliga, och man har ansett att de måste förbättras för att ett sjukvårdssamarbete med Jämtland skall kunna fungera.

Statsrådet Holm har förståelse för detta och ger följande besked i den proposition som nu behandlas i socialutskottet: "Det bör emellertid inom gällande ramar för trafiknätet finnas möjligheter att förbättra kommunikationerna."

Ungefär samtidigt som detta löfte gavs från regeringen presenterade Linjeflyg en ny flygtabell, där alla flygförbindelser Östersund-Umeå upphört från den 1 november i år.

Med detta exempel hoppas jag att jag har klargjort för statsrådet vad jag menar med mitt påstående att Linjeflygs avveckling av Norrlandsflyget sker i strid med regeringens och riksdagens vilja att skapa bättre regional balans i vårt land.

I dag går det inte att flyga mellan Umeå och Östersund, om man inte tar vägen över Stockholm för en reskostnad på drygt 2 000 kr. tur och retur.

I dag går det inte heller att flyga Umeå-Skellefteå. För några år sedan hade vi tre fyra dagliga flygförbindelser mellan de två länshuvudorterna i Västerbotten.

Efter årets tabelländringar finns det också bara en enda dag som det går ett flygplan Umeå-Örnsköldsvik, måndagar kl. 7.10. Så sent som 1976 hade vi två dagliga förbindelser på den sträckan.

Det går i dag inte heller att flyga mellan Sundsvall och Örnsköldsvik och inte heller mellan Luleå och Skellefteå. För några år sedan hade vi två dagliga förbindelser på de sträckorna.

Fredagen den
7 november 1980

*Om inrikesflygets
utveckling*

Anser inte statsrådet att denna avveckling är så oroande att statsrådet borde reagera på annat sätt än att, som han gör i interpellationssvaret, bara konstatera att under de senaste åren "har därför viss trafik upphört"? Jag vill påstå att praktiskt taget all inomnorrländsk flygtrafik har upphört under andra halvan av 1970-talet. Att skylla detta på "begränsat trafikunderlag" är att ta väldigt lätt på frågan. Sanningen är den, statsrådet Adelson, att flygtider och reskostnader har anpassats för att snabbt ta död på all lokaltrafik med flyg i vårt land.

Jag skall ge ett exempel. I dag kostar en enkel flygresor Umeå-Stockholm - en flygväg på 508 km. - 560 kr. Men det kostar nästan exakt halva det beloppet, eller 255 kr. enligt LIN:s flygtabell, att flyga de 77 kilometrarna mellan Örnsköldsvik och Umeå. Med en jämlik flygkostnad skulle priset för sträckan Örnsköldsvik-Umeå vara 85 kr. Nuvarande priser innebär en flygkostnad av 11 kr. per flygmil till och från Stockholm men 30 kr. per flygmil inom Norrland. Undrar statsrådet på att man då får låg beläggning och svårigheter att upprätthålla flygtrafiken? Med en sådan prissättning är det naturligt att flygandet avvecklas.

Nej, herr statsråd, ta itu med att återställa vårt inrikesflyg i Norrland! Anpassa flygkostnader, flygplansstorlekar, flygtider och kortdistansflyg och ge Norrlandsflyget samma chans som vårt nuvarande Stockholmsflyg, så lovar jag att det blir en godtagbar passagerarbeläggning.

I interpellationen tar jag också upp det Stockholmsinriktade lågpriset på Linjeflyg. Nu tröstar oss statsrådet med följande besked: "Möjligheterna för norrlänningar att utnyttja lågprisflyget har också successivt förbättrats." Jag måste be statsrådet Adelson om exempel på de förbättringarna. Verkligheten är den att det inte går att flyga på lågpris till och från Stockholm från Kiruna, Gällivare, Skellefteå, Umeå, Östersund, Kramfors m. fl. platser i Norrland, om man inte övernattar i Stockholm. Och med en övernattningsbeläggning blir lågpriset ingen förmån av betydelse.

Med ett snabbärende kan man till nöds flyga från Luleå och Sundsvall till och från Stockholm över dagen. Då har man bara två eller tre timmar på sig för en förrättning i Stockholm. Men för stockholmarna går det bra att utnyttja lågpriset för att flyga till och från Norrlandscentra över dagen med 7-9 timmars tid för förrättning. Det går bra också till Luleå och åter, till Umeå och åter, till Sundsvall och åter.

Jag vill påstå att inrikesflygets lågpris är anpassat för stockholmarna men inte för norrlänningar. Kan statsrådet motsäga den uppgiften? Jag hoppas också att statsrådet kan ge besked om hur möjligheterna att utnyttja lågprisflyget från Norrland har ökat de senaste åren - som statsrådet påstår i svaret att de har gjort.

De exempel som jag här har utvecklat hoppas jag ger statsrådet Adelson bevis för att vi i dag har behov av att få vårt inrikesflyg tillbaka.

Den som borde vara pådrivande för en sådan utveckling är vårt lands kommunikationsminister, men interpellationssvaret ger inget hopp om aktivt agerande av statsrådet. Visst är det bra att lufttransportutredningen lägger fram ett förslag om samhällsekonomiskt effektiva arbetsformer för

luftfarten, men inte har jag förhoppningar om att den utredningen skall ta itu med de problem för inrikesflyget som jag här har redovisat. De problemen måste regering och riksdag reagera emot. Jag hoppas på en sådan reaktion från statsrådet i den fortsatta debatten.

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

*Om inrikesflygets
utveckling*

Anf. 77 ROLF SELLGREN (fp):

Herr talman! Kommunikationsministern har i sitt svar till Arne Nygren en något för enkel förklaring till att Linjeflyg fått svårigheter att upprätthålla förbindelserna mellan näraliggande stationer. Han missar nämligen verkningarna av att Linjeflyg gått över till allt större flygplanstyper. Efter det att Fokkern insattes har vissa platser fått sämre förbindelser. Fokkern sattes ju in av driftekonomiska skäl, och det är klart att större flygplan kräver längre sträckor för lönsamhet, och de skall vara i luften längre tid under dygnet. Men det har ändå haft till följd att vissa "smärre" orter – de är i verkligheten inte så små – har fått sämre förbindelser. Arne Nygren nämnde några. Jag vill bara ge ett exempel på vad som hände för Örnsköldsviks del.

Efter att tidigare ha kunnat åka via Sundsvall till Göteborgsområdet får man nu åka via Skellefteå, Jönköping eller Arlanda för att nå den regionen och vice versa. Det tar tid – det avskräcker många resenärer. Man tvingas från Göteborg ta flyget till Sundsvall och därifrån hyrbil. Jag vet att det förekommer, för man har företag under utveckling som kräver ett intensivt arbete och en intensiv kommunikation mellan de olika industrienheter, så det är en faktisk situation varje vecka. Situationen kan bli än svårare när ännu större flygplanstyper sätts in, och det är inte något överkligt med tanke på den proposition vi kommer att behandla inom kort här i riksdagen.

Utvecklingen visar alltså att vi får allt större behov av matarlinjer, typ Gällivare–Luleå–Kramfors–Sundsvall. Vi får inte behov av att lägga ner linjerna – vi får behov av att utveckla dem. Och varför inte låta matarflyget sammanbinda fler orter för att göra linjerna mer lönsamma? Det borde gå snabbare att nå Göteborg om man flyger från Örnsköldsvik via Kramfors och Sundsvall exempelvis och vice versa.

Om därför Linjeflyg inte satsar på att upprätta ett finmaskigare nät som komplement till de längre linjerna, så kommer mindre tätbefolkade regioner att utarmas på flygförbindelser. Låt därför, om utvecklingen går åt det hållet, konkurrerande företag få koncession på matarlinjer som stöder varandra och därmed förbättrar underlaget för huvudlinjerna.

Till sist, herr talman: Inrikesflygets utveckling och omfattning i framtiden är starkt avhängig av var inrikesflyget kommer att lokaliseras här i Stockholmsområdet. Får vi behålla Bromma kan vi hoppas på en utveckling av det slag som jag skissat. Den som engagerar sig för förbättringar av inrikesflyget bör ha den här frågan i åtanke. Om en månad fattar vi beslut i frågan, men det är värt att påminna om detta i det här sammanhanget.

Anf. 78 Kommunikationsministern ULF ADELSONN:

Herr talman! Jag är övertygad om att herr Nygren är besviken på mitt svar. Jag tror att med herr Nygrens utgångspunkt skulle svaret ha gått ut på att jag

Fredagen den
7 november 1980

*Om inrikesflygets
utveckling*

är beredd att återinföra alla linjer, jag är beredd att upprätta fler linjer, jag är beredd att utöka turtätheten, jag är beredd att bilda ett statligt flygbolag som gör detta. Jag skulle naturligtvis inte ha nämnt någonting om kostnaderna, för det är onödigt. Då hade vi två varit överens om att oberoende av kostnaderna skall pengar anslås av skattemedel – riksdagen får betala. Då hade herr Nygren varit nöjd med mitt svar, då hade det varit en kraftfull kommunikationsminister.

Sedan hade 348 andra ledamöter i riksdagen ställt sina frågor och haft sina önskemål, och de hade varit lika nöjda med motsvarande kraftfulla svar från en kraftfull minister – till en kostnad av miljarder och miljarder och miljarder. Svensk politik när den är som bäst eller sämst, beroende på vilken utgångspunkt man har.

Jag skulle vilja säga, herr Nygren, att hade vi haft alla de linjer som herr Nygren talar om, då hade det inte funnits något svenskt inrikesflyg i dag, dvs. om inte skattebetalarna skulle ha skjutit till miljoner och miljoner och åter miljoner, vilket herr Nygren – och det skall han ha ett erkännande för – är beredd att göra. Det är varje socialdemokrat i varje situation, i varje oppositionsställning – däremot inte alltid i majoritet, det erkännandet skall ni ha.

Herr talman! Jag tar mig orådet före, även om jag är mycket tväksam, att försöka ge herr Nygren elementär kunskap om vad det innebär att driva ett bolag i konkurrens – inte med statligt stöd, i hängmatta, med säkerhet i skattebetalarnas miljoner, utan det skall drivas för att gå ihop. Lågprisflyget innebar att man på två sätt skulle försöka få mer passagerare på plan som hade få passagerare. Det ena var att man skulle stimulera människor att åka mer, och det andra var att man skulle få dem att åka vid tidpunkter då de annars inte åkte. Detta var grundtanken med lågpriset.

Norrländ har fått glädje av lågpriset därför att man har fått en 25-procentig sänkning på linjerna. Men det skall erkännas att man inte kan flyga fram och tillbaka samma dag.

Vad beror det på att man inte kan flyga fram och tillbaka på samma dag? Ett företag som är utsatt för konkurrens är i alla situationer berett att ge service när man får betalt för detta. Får man inte betalt för det, då har man inte någon service. Det fungerar så när man måste tjäna pengarna själv, inte hämta sin lön och sina utgifter från skattebetalarna. Man gör allting, herr Nygren, när man kan få betalt för sin tjänst. Man sänker t. ex. priserna därför att man kan ge fler passagerare möjlighet att åka med – och därför att man får betalt för det, därför att det lönar sig och verksamheten inte går med förlust. Alla skall veta att Linjeflyg balanserar så att säga på kanten av att ändå gå med förlust. Och det blir inga andra än skattebetalarna som skall fram med pengarna då, herr Nygren.

Det är klart att vi kan diskutera flyg på allehanda linjer. Jag kommer inte ihåg alla dem som herr Nygren nämnde – jag hann inte anteckna dem. Men vi kan se på Skellefteå och Östersund. Det har gått linjer dit – med 0,4, 0,6 och 0,8 passagerare per plan. Vem tror att man kan få affärer genom att flyga ett flygplan med en passagerare? Inte ens herr Nygren. Men ange hur mycket vi

skall skjuta till per flygfrakt av skattemedel! Väck en motion om detta i riksdagen! Det vore ett kraftfullt initiativ av herr Nygren för Norrlandsflyget. Ställ inte frågor till mig rakt ut i luften, utan ange varenda gång hur det skall finansieras!

Vi flyger ju nu med Nordkalottflyget Vasa–Sundsvall–Östersund–Trondheim. Vet herr Nygren hur många passagerare det är på de planen? Och vet herr Nygren hur mycket vi betalar i kostnad för dem? Nej, säkert inte.

Däremot håller jag faktiskt med herr Sellgren, när han säger att man skall försöka vara betydligt mer flexibel när det gäller matarlinjerna. I lufttransportutredningen kommer, hoppas jag, också förslag om detta. Och med Saabs nya, internationellt riktiga satsning på ett lönsamt företag, herr Nygren, tillsammans med amerikanska Fairchild får vi en flygplanstyp som kanske kan vara lämpad för att gå upp och ned på fler orter och tjänstgöra som matarflyg – förutsatt naturligtvis att vi i det läget har ett inrikesflyg kvar värt namnet. Det förutsätts med andra ord att vi också har en inrikesflygplats som gör att inrikesflyget över huvud taget är lönsamt.

Trafikpolitiken i Sverige är inte så lätt – det erkännandet skall jag ge herr Nygren. Vi har ett stort land med litet antal invånare, och det gör att transportererna blir dyra. Men allting i Sverige bygger på att där det är mycket folk, där är det lönsamt att flyga, lönsamt att köra tåg, över huvud taget lönsamt med allting – tele, post och vad vi vill. I detta land har vi systematiskt i vartenda sådant sammanhang tagit ut mer pengar av människorna i tätorterna och sänkt priserna för människorna i glesbygderna. Det gäller våra teletaxor, våra posttaxor, våra tågtaxor och våra flygtaxor. Varenda resa, vartenda brev, vartenda samtal, vartenda flygplan, som går upp till våra avlägsna orter med långa avstånd, subventioneras av servicen – och passagerarna – på de andra orterna. Herr Nygren kanske tycker att den subventionen är för liten. Herr Nygren kanske vill höja priset på flyget mellan Stockholm och Göteborg för att starta de här linjerna med en, två eller möjligen tre passagerare – i genomsnitt en passagerare per plan. Säg då det, herr Nygren! Fram med kontanterna i talarstolen!

Anf. 79 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Statsrådet Adelson sade att han skulle ge mig elementära kunskaper om det svenska inrikesflyget. Jag satt och väntade med stort intresse på den undervisningen. Måhända kommer den i ett senare inlägg. Det statsrådet ägnade sig åt var att mera sluggermässigt plocka sönder de argument jag hade lagt fram för att få till stånd ett fungerande inrikesflyg.

Jag ställde en rak fråga till statsrådet med anledning av det påstående statsrådet gör att möjligheterna för norrlänningarna att utnyttja lågprisflyget successivt har förbättrats. Jag bad statsrådet att ge exempel. Det måste finnas sådana exempel – hoppas jag – innan ett statsråd säger en sådan sak i riksdagen. Dessa exempel skulle vara mycket intressanta mot bakgrund av den redovisning jag gjorde. Statsrådet tog upp ett enda exempel – Skellefteå–Östersund. Det nämnde jag aldrig, men statsrådet fogade det till

Fredagen den
7 november 1980

*Om inrikesflygets
utveckling*

mina exempel på hur inrikesflyget inte fungerar i Norrland i dag.

Får jag ställa en annan rak fråga till kommunikationsministern: Anser statsrådet att det är riktigt att flyg inom Norrland i dag, mellan Norrlandsorterna, per flygkilometer skall kosta tre gånger så mycket som flyg till och från Stockholm? Det skulle vara intressant att få ett rakt besked i den frågan. Det är det det handlar om, statsrådet Adelson. Det är fråga om att balansera ett fungerande inrikesflyg inom andra delar av landet mot Stockholms önskemål om ett fungerande flyg. Det gäller naturligtvis också Linjeflygs önskemål att helst flyga på de långa sträckorna till Stockholm.

Jag sade i mitt inlägg att det här gällde att ta till åtgärder för att råda bot på Norrlandsproblematiken. Ett förslag som jag tog fram var att man skulle försöka anpassa flygplansvalen för Norrlands del. Det kan hända att statsrådet inte lyssnade på mig, för samma sak upprepade herr Sellgren strax efteråt, och då fick han medhåll av statsrådet. Men jag tar åt mig litet grand även om det bara var herr Sellgrens inlägg som noterades.

Jag tog upp det löfte statsrådet Holm givit jämtlänningarna, och den utveckling Linjeflyg bestått oss med sedan en vecka, nämligen att dra in flyget Östersund–Umeå. Jag frågade: Hur går detta ihop? Det ena statsrådet ger löfte om förbättringar, det andra statsrådet står här i kammaren och försöker försvara den utveckling Linjeflyg ägnat sig åt. Det måste ändå finnas någon likare inom regeringen, som kan säga vad som är regeringens modell för ett fungerande inrikesflyg, vad som ligger bakom statsrådet Holms löfte i den nyligen framlagda propositionen.

I somras hade jag förmånen att få ett öppet brev från Linjeflygs chef Jan Carlzon. I en rad Norrlandstidningar, i ett inlägg riktat till mig, erkände han att en rad Norrlandsflygsträckor hade utvecklats. Men, skrev han, i stället erbjuder vi betydligt flera och snabbare direktflygningar till och från Stockholm från våra Norrlandsorter. Detta bedömer vi som en förbättrad service. Jag frågar statsrådet: Delar statsrådet uppfattningen att servicen på inrikesflygets område består i att utveckla flyget till och från Stockholm på Norrlandsflygets bekostnad?

Anf. 80 Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! Herr Nygren ställde så många frågor.

Jag har personligen verksamt bidragit till att förbättra flygförbindelserna för norrlänningarna, t. ex. förbindelsen Kiruna–Luleå–Stockholm. Det har jag redovisat i ett svar här i kammaren till både fru Winther och herr Sundström. Det var en av frågorna.

En annan fråga handlade om statsrådet Holm och Östersund–Umeå. Jag har själv den uppfattningen att man inte skall flytta på saker och ting, om det inte är nödvändigt. Förbindelserna till Uppsala var det ju inte något större fel på. Flyttar man regionsjukvården för jämtlänningarna till Umeå måste det till transporter, och de transportererna kostar pengar. Det klarar vi inte utan anslag av riksdagen. Herr Nygren har alla möjligheter att här visa dynamisk kraft på det sätt han efterlyser genom att yrka på anslag från riksdagen. Får vi de anslagen blir det naturligtvis trafikförbindelser. Det är inte någon som

motsätter sig det hela – tvärtom.

Sedan gällde en fråga flygpriserna i Norrland per kilometer. Jag kan inte säga om herr Nygrens uppgifter är exakt riktiga eller felaktiga. Men jag skulle vilja fråga herr Nygren: Anser herr Nygren att det är rimligt att det är lika billigt om man åker en person i en bil som om fyra personer åker i samma bil och delar på kostnaden? Fundera på den frågeställningen ett tag och sug på den! Faktum är att om fyra personer åker i en bil och delar på kostnaden blir det billigare än om man åker ensam. När det gäller flyget, herr Nygren, gäller samma enkla skäl - när man har många passagerare blir det billigare. Ägna en stund åt att begrunda varför charterflyget är så billigt! Det är inte på grund av att bensinen är billigare eller personalkostnaderna lägre utan på grund av att man flyger med fulla plan. Man delar alltså på kostnaden, och därför är det billigare.

Vad jag försökte säga i mitt förra inlägg var att vi gör så i det här landet att vi tar ut betydligt mer pengar än vad vi egentligen skulle göra på linjerna Stockholm–Göteborg, Stockholm–Malmö och andra linjer som bär sig väl. Det gör vi för att därigenom kunna sänka priserna främst i Norrland. Detta gäller alla de kommunikationsslag som råkar sortera under mig: post, tåg, flyg, telekommunikation och även sjöfart.

Herr Nygren talar om Stockholms önskemål. Låt mig för en kort stund, herr talman, återvända till min roll som finansborgarråd i Stockholm. Stockholm har inte ett särskilt starkt uttalat önskemål om ett utvecklat inrikesflyg. Som stockholmare har jag inte det heller. Som stockholmare, herr Nygren, vill jag inte ens bevara Bromma. Inte en stund! Med den oerhörda omsorg som herr Nygren värnar om svenskt inrikesflyg och med herr Nygrens minskade intresse för Stockholm i den här frågan förstår jag att herr Nygren kommer att hjälpa inrikesflyget genom att rädda Bromma.

Anf. 81 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Det är beklagligt att så fort man gör ett försök att få en debatt om svenskt inrikesflyg försöker kommunikationsministern m. fl. att föra över debatten till att gälla Brommas vara eller inte vara. Jag gjorde ett försök att lyfta debatten ut till de problem som vi brottas med i de norrländska flygorterna, där vi ser flygförbindelse efter flygförbindelse försvinna. Jag trodde att vi skulle kunna få något stöd hos landets kommunikationsminister för att vända den utvecklingen. Efter dagens debatt förstår jag emellertid att hos kommunikationsministern har vi inget stöd att vänta. Den utveckling som Linjeflyg gått in för under ett antal år kommer att få fortsätta till dess att vi i Norrland enbart har flygförbindelser till och från Stockholm, som kan flygas till ett lågt pris.

Om vi hade ett system när det gäller tågförbindelserna. Ulf Adelson, som skulle innebära tre gånger så dyra reskostnader per färdmil i Norrland som i övriga landet, så skulle måhända även det accepteras. Visserligen har regeringen höjt bensinpriserna, men det är ändå inte tre gånger så dyrt att åka bil i Norrland som i övriga delar av landet. Men när det gäller flyget accepterar landets kommunikationsminister att det per flygkilometer skall

vara tre gånger så dyrt att flyga inom Norrland som det är att flyga till och från Stockholm.

Det är djupt beklagligt att vi inte kan räkna med det stöd från kommunikationsministern som jag hade hoppats på.

Anf. 82 Kommunikationsministern ULF ADELSON:

Herr talman! I ett avseende har herr Nygren missförstått mig, och i ett annat har han inte förstått mig.

Missförståndet gällde frågan om Norrland. Jag anser att man – som också herr Sellgren påpekade – i större utsträckning bör kunna använda matarlinjer, kanske framför allt när vi får ett plan som är mera anpassat för sådana linjer. Om det nya planet Fairchild inköps, kan det bli ett värdefullt tillskott för den typen av trafik.

Vad herr Nygren inte förstått var att det inte är fråga om antalet kilometer utan om antalet passagerare i en bil. Priset sjunker om det är fler passagerare som delar på kostnaden. Det är det som är bekymret.

Herr Nygren begär nu omedelbart ordet. Jag lovar kammaren att inte förlänga debatten och att herr Nygren alltså – som vanligt – får sista ordet i debatten. Jag hoppas att herr Nygren talar om att ljuset nu har gått upp och att han förstår varför det är billigare när det är fler i samma bil än om man är ensam.

Anf. 83 ARNE NYGREN (s):

Herr talman! Jag är ledsen att jag nu måste ta upp det elementära, som statsrådet förut utlovade.

Om det vore lika billigt att flyga inom Norrland, herr kommunikationsminister, som det är att flyga mellan Stockholm och någon ort i landet och sedan tillbaka till Stockholm, skulle många fler ha råd att flyga i Norrland. Men det kostar 255 kr. att flyga de sju milen mellan Umeå och Örnsköldsvik! Jag hoppas att även landets kommunikationsminister förstår att norrlänningar då inte har råd att flyga, och i och med det får man också de låga beläggningstal som gör det motiverat för Linjeflyg att lägga ned inrikesflyget.

11 § Svar på interpellationerna 1980/81:2 och 10 samt fråga 14 om stålindustripolitiken

Anf. 84 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Hans Petersson i Hallstahammar har mot bakgrund av den planerade nedläggningen av bl. a. masugnen i Spännarhyttan frågat mig

– vilka initiativ som har tagits från regeringen för att få fram sådant beslutsunderlag som nämnts i interpellationen,

– vilka planer regeringen har för att säkerställa en fortsatt malmbaserad specialstålsproduktion inom landet och

– om regeringen har någon plan för att möta de problem som kommer att

uppstå på de berörda orterna om en nedläggning blir verklighet.

Karl-Gustaf Mathsson har frågat mig

- vilket innehåll regeringens stålindustripolitik har,
- vilka resultat förhandlingarna med SKF gett angående möjligheterna att konvertera Spännarhyttan till en ny råjärnsmetod,
- varför jag inte vill medverka till att en allsidig utredning i enlighet med de krav som framställts från de berörda fackförbunden tillsätts och
- vart den plan för ersättningssystem till bruksorterna som regeringen tidigare utlovat tog vägen.

Anna-Greta Leijon har frågat mig

- vilka åtgärder jag har vidtagit för att förhindra en nedläggning av Spännarhyttan och
- vilka åtgärder regeringen planerar för att skapa ersättningssystem till brukarna på de drabbade orterna – framför allt Norberg och Surahammar.

Jag besvarar interpellationerna och frågan i ett sammanhang.

Frågan om sysselsättningen vid Surahammars Bruks AB:s anläggningar i Surahammar och Norberg var föremål för en interpellationsdebatt här i kammaren för ungefär ett halvår sedan, närmare bestämt den 18 april. Jag vill inledningsvis beröra vad som inträffat sedan dess.

Den 10 september 1980 offentliggjorde Surahammars Bruk att företagets styrelse samma dag uppdragit åt företagsledningen att inleda MBL-förhandlingar med de fackliga organisationerna om ett alternativ som innebär att elektroplåttillverkningen i framtiden baseras på köpta ämnen och att masugnen m. m. i Spännarhyttan och del av stålverket i Surahammar läggs ned. Till grund för beslutet låg en omfattande utredning som gjorts inom företaget för att belysa olika alternativ för företagets framtida struktur.

I skrivelse till regeringen den 17 september 1980 anförde de centrala fackliga organisationerna att konsekvenserna vid en nedläggning av delar av verksamheten vid Surahammars Bruk blir katastrofala för i första hand Norbergs kommun. Då förbunden anser att en sådan utveckling är oacceptabel krävde de bl. a. att regeringen omedelbart skulle vidta åtgärder för att trygga en fortsatt drift vid de aktuella verken och ta initiativ till de utredningar och förhandlingar som krävs för att åstadkomma den nödvändiga samordningen mellan specialstålsföretagen.

Jag har vid flera tillfällen under året haft kontakt med Surahammars Bruk och moderbolaget ASEA. Jag har även haft överläggningar med företrädare för de fackliga organisationerna och de regionala och lokala myndigheterna. Jag har vid dessa tillfällen noggrant lyssnat på de synpunkter och krav som framförts i olika avseenden beträffande specialstålsindustrins råvaruförsörjning i allmänhet och produktionen vid Surahammars Bruk i synnerhet. Jag har därvid även haft tillfälle att redovisa min egen syn på branschens problem. Senast ägde detta rum vid mitt besök i Norberg den 16 oktober 1980. Tidigare samma dag hade MBL-förhandlingarna avslutats.

Vid överläggningarna den 16 oktober 1980 i Norberg med företrädare för bl. a. länsstyrelsen, berörda kommuner, Surahammars Bruk och ASEA, de

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om stålindustri-
politiken*

fackliga organisationerna och den regionala utvecklingsfonden redogjorde jag för min avsikt att verka för att den förestående strukturomvandlingen underlättas genom regionalpolitiska insatser. Moderbolaget ASEA redovisade i grova drag vilken typ av insatser man är beredd att göra för berörda anställda. Sålunda kommer t. ex. samtliga berörda att erbjudas nytt arbete inom ASEA-koncernen. Stora satsningar kommer att göras av ASEA för att skapa nya arbetstillfällen i Norberg.

Jag vill i detta sammanhang understryka att stålindustrins problem är väl kartlagda i ett flertal utredningar under senare år.

Jag vill också erinra om de sonderingar jag har låtit genomföra under våren hos närmast berörda specialstålsverk om ett långsiktigt engagemang i Spännarhyttan. Dessa sonderingar har jag följt upp vid överläggningar den 18 september 1980 på Jernkontoret med företrädare för hela den svenska stålindustrin.

Beträffande frågan om att konvertera masugnen i Spännarhyttan till en ny råjärnsprocess vill jag för ordningens skull nämna att regeringen inte har varit engagerad i några sådana överläggningar. Enligt vad jag har erfarit har gjorda sonderingar mellan berörda företag varit resultatlösa.

Mot bakgrund av vad jag nu anfört är det inte ändamålsenligt att ytterligare låta utreda frågan om hur metallurgin i Spännarhyttan skall kunna bevaras. Berörda företag har klart deklarerat att de kan tillgodose sina råjärnsbehov på annat sätt.

Det är nu nödvändigt att med gemensamma krafter koncentrera resurserna på att klara denna nödvändiga strukturomvandling på ett för berörda anställda och orter acceptabelt sätt. Norberg är t. ex. en ort där särskilda regionalpolitiska insatser enligt min mening är motiverade.

Jag avser att föreslå regeringen att den inom kort redovisar sin syn på stålindustripolitiken i en proposition till riksdagen.

Anf. 85 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Jag tackar industriministern för svaret.

Det känns litet avslaget att debattera den här frågan i dag. Dels är industriminister Åslings argument samma gamla skåpmat som har förts fram tidigare under den här frågans behandling – något tecken till förnyelse i hållningen finns inte –, dels har under den tid som har gått sedan jag framställde interpellationen beslutet om nedläggning av Spännarhyttan fattats. En 600-årig epok av bergshantering i Norbergs bergslag upphör alltså nu.

Men det finns ändå ingen anledning att förfalla till vare sig nostalgi eller vemod för den sakens skull. Det passar betydligt bättre med offensiva tag för att få till stånd en ändring av det här felaktiga beslutet. Tyvärr finns inte ett spår av någon offensiv anda i Nils Åslings svar på mina frågor, utan det är samma gamla hänvisningar som förut. Det verkar som om regeringen nu har beslutat sig för att krypa in i sina hålor och dra ner rullgardinen. Utanför låter man industrin själv genomföra den smärtsamma process som följer av de kapitalistiska kriserna. Regeringen hoppas sedan att direktörerna skall

komma och knacka på och säga: Var så goda och kom ut! Nu är det ljusst igen, nu kan ni komma fram.

Om det ljusnar för industrin, så betyder ju det inte att det automatiskt ljusnar för Norberg eller för Bergslagen – tvärtom. Den enes bröd är ju den andres död när det gäller de i kapitalismen inbyggda överproduktionskriserna. Det sker hela tiden anpassningar till en krympande marknad med mängder av arbetslösa, och hela regioners död blir följderna. Mot det här kunde man kräva regeringsinitiativ, planering och framtidssyn.

Vad säger då industriministern i sitt svar? Jo, han säger: Till grund för nedläggningsbeslutet har en omfattande utredning inom Surahammars Bruks AB gjorts, i vilka man belyst olika alternativ. Han säger också: Jag har gjort sonderingar hos specialstålsverken för att höra om de har något behov av Spännarhyttans produkter. Jag har lyssnat på de berördas synpunkter. Jag har varit i kontakt med Surahammars Bruks AB och ASEA. Vidare säger Nils Åsling: Jag skall verka för regionalpolitiska insatser för att underlätta strukturomvandlingen.

Vad ligger då bakom de här orden? Till grund för nedläggningsbeslutet ligger en omfattande utredning inom företaget – det tror jag säkert. Man har säkert utrett och utrett ända sedan den här svåra situationen vid Spännarhyttan uppstod. Men problemet är ju att man inte har fått gehör för sina framstötter. Man har inte lyckats få till stånd de avtal eller det samarbete med andra företag som skulle ha varit nödvändiga för att trygga driften vid Spännarhyttan, bl. a. därför att många av dem har gått över till skrotåra.

På relativt kort tid har masugnar i Herräng, Hofors, Guldsmedshyttan, Hagfors och Fagersta lagts ned. Här hade det varit på sin plats med en framtidsinriktad plan från regeringens sida för att trygga råvaruförsörjningen över Spännarhyttan och för att minska importbehovet av skrot. Facken har också krävt omedelbara åtgärder från regeringen för att trygga jobben i Norberg och Surahammar. Länsstyrelsen i Västmanlands län har också krävt en planerad strukturering från regeringens sida. Men regeringen har – såvitt jag kan se, och som jag tidigare sagt – dragit ned gardinerna, och man väntar nu på att det skall hända något, utan regeringens inflytande.

Vidare säger herr Åsling: Jag har gjort sonderingar vid specialstålsverken för att höra om de har användning för Spännarhyttans produkter. "Sonderingar" är väl inga utredningar. "Sonderingar" tolkar jag som litet allmänt telefonsnack och korridorprat. Jag frågade i interpellationen efter en grundlig analys av specialstålsindustrins framtida råvaruförsörjning – en analys som skulle visa svart på vitt på hur det står till med tillgång och efterfrågan på skrot inom och utom landet, vilka priser som kan gälla och vad som skulle kunna ske genom en samordning och samplanering av specialstålsindustrin. Det mesta av skrotet kommer ju från USA, och inte heller där är stålindustrierna utan problem. De kommer nog att bli rädda om sitt skrot, såvitt jag förstår. Det ligger ju mängder av energi i skrot jämfört med vad fallet är i malmråvaran. Men regeringen har dragit ned rullgardinen: inga offensiva åtgärder, inga offensiva förslag, men man har ju sonderat.

Så till nästa del av industriministerns svar, där han säger: Jag har varit i kontakt med Surahammars Bruks AB och ASEA. Jag har lyssnat på dem och på facket, och jag har redovisat min egen syn på råvaruförsörjningen. – Det tror jag säkert, men jag ställer industriministerns syn mot de anställdas och mot vissa företagsledares och forskares syn på den här frågan.

Facket anser att det kommer att bli problem med att få fram de rätta kvaliteterna av råjärn för specialstål inom landet. Viss import av höga kvaliteter måste ske, säger man, främst från England. Nils Åslings ministerkolleger går vanligtvis ut och talar om att vi skall minska importen – det är viktigt för ländets ekonomi. Men när det gäller en så viktig fråga som råvaruförsörjningen till en av basnäringarna skall vi öka importen. Jag tycker att det verkar vara en väldigt inkonsekvent hållning. Det finns branschfolk som anser att skrotet är den osäkraste faktorn för framtiden. Om SSAB fullföljer sin övergång till skrot förstör man den svenska skrotbalansen, sägs det. Man hävdar att specialstålsindustrins framtid kan äventyras. Den här felaktiga SSAB-planen skulle alltså resultera i att man också drar undan råvarubasen för specialstålet, om utvecklingen får fortsätta. Specialstålsföretag och mindre handelsstålverk, som behöver skrot, kan då drabbas väldigt snabbt.

Professor Sven Eketorp, som håller på med forskningsprojekt kring framtida järnverk på Tekniska högskolan, anser att Sverige går mot en skrotbrist och att ett starkt ökat importbehov kommer att föreligga på 1980-talet. Bara Oxelösund och Luleå blir kvar som malmmetallurgicentra i det malmrika Sverige. För 40 år sedan fanns det 125 gruvor av olika slag i landet. Nu är de 14 till antalet, och i vår blir de alltså 13. Sedan finns det möjligheter att det blir bara 12. Om Dannemora "ryker" blir det bara 11 kvar. Nedräkningen går alltså ganska snabbt.

Jag ställer således de här uppfattningarna, som tydligen är rätt allmänna ute bland folk inom industrin, bland forskare och även bland fackfolk som dagligen jobbar med dessa frågor, mot industriministerns. Jag är inte nöjd med hanteringen av frågan. Jag hade gärna sett att industriministern hade lagt fram det underlag som finns för de här besluten. Det vore bättre att ge Spännarhyttan en frist och utreda frågan om råvarubas, framtida kunder, utveckling, vidareförädling osv. i stället för att hålla fast vid den här mycket farliga linjen, som också möter väldigt stort motstånd.

Eftersom jag förstår att industriministern inte kommer att ändra sig utan nu närmast planerar att om fem år åka upp till Norberg och ta emot hyllningarna för nedläggningen – han har tydligen uttryckt någonting om att arbetarna där uppe skulle tacka honom om fem år – så går jag till det sista i svaret som jag tog upp: Herr Åsling skall enligt svaret verka för regionalpolitiska insatser så att strukturomvandlingen underlättas. Och jag måste då fråga: Vilka insatser är det? Kan herr Åsling redovisa de här insatserna i dag?

Och så en följdfråga: Räcker de här insatserna till också för Avesta, Fagersta, Hallstahammar, Stråssa, Guldsmedshyttan m. fl. orter i Bergslagen som kommer att få problem med den nuvarande stålpolitiken?

Snart sagt varje stålort drabbas nu av månadslånga permitteringar eller fjortondagarspermitteringar över julhelgen på grund av överproduktion. Förutsat regeringens de problemen, och kommer man att gå ut med regionalpolitiska insatser och allt möjligt på alla de här orterna, eller tror man att det är slut i och med Norberg?

Nu tror jag att man får lov att ta tag i det här och presentera en vettig stålpolitik. Det finns mycket mer att säga i denna fråga, herr talman, och jag hoppas att jag kan återkomma senare under debatten.

Anf. 86 KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret på min interpellation.

Naturligtvis är jag ledsen att behöva omtala att besvikelsen bland de anställda i Spännarhyttan och Surahammar är mycket stor över industriministerns passivitet och bristande vilja att ta tag i framför allt specialstålsindustrins råjärnsförsörjning och därmed sammanhängande problematik. Den besvikelsen delas av den övriga befolkningen i här berörda kommuner.

Samtidigt finns, som industriministern mycket väl känner till, en mycket stor oro bland alla berörda fackförbund över utvecklingen för hela den svenska specialstålsindustrins framtida råjärnsförsörjning, om nu nedläggningen av metallurgin i Spännarhyttan blir ett faktum. Den oron delas av såväl svensk som utländsk expertis inom metallurgin.

Dagens svar från industriministern har på intet sätt stillat vare sig den nämnda besvikelsen eller oron.

Det faktum att den enda kvarvarande hyttan, Spännarhyttan, nu är färdig för nedläggning om inget görs från regeringens sida, kan inte och får inte ses som ett isolerat problem för ägarföretaget. Det är ett nationellt problem, och ett regeringsingripande är därmed självklart. Varken de berörda fackliga organisationerna eller jag själv kan anse att detta lopp redan är kört.

Så länge det finns liv, så finns det hopp, heter det. Och än så länge är det fyr i Spännarhyttan.

Industriministern kan, om viljan och tron på svensk specialstålsindustris framtid finns, direkt efter att debatten här i kammaren är slut, gå över till sitt tjänsterum och ta initiativ till att en snabbutredning av svensk specialstålsindustris råjärnsförsörjning kommer till stånd, i enlighet med de krav som samtliga fem berörda fackförbund lagt fram.

Motiveringarna för en utredning är sakligt och fackmannamässigt presenterade för industriministern. Det är förvånande att industriministern inte vill förstå detta. Vid flera tillfällen, och även den här gången, har industriministern framhållit hur han lyssnar till facket. Ja, det är ju bra, men hur skulle det vara om industriministern någon gång litade på vad man säger från fackligt håll?

Att en utredning måste komma till stånd är fullt uppenbart. Det krävs bara att också industriministern skall inse detta, och det är det vi hoppas på som resultat av dagens debatt.

I sitt svar säger industriministern att stålindustrins problem är väl kartlagda

Fredagen den
7 november 1980

*Om stålindustri-
politiken*

i fler utredningar. Och han hänvisar också till att han låtit göra sonderingar hos berörda specialstålverk om ett långsiktigt engagemang i Spännarhyttan. Jag vill på det bestämdaste bestrida att tillräckligt många utredningar har gjorts i frågan.

Får jag fråga industriministern: På vilket sätt är skrotförsörjningsfrågan utredd? Varken berörda fackförbund eller vårt parti har sett någon sådan utredning. Herr Åsling säger att berörda företag klart har deklarerat att de kan tillgodose sina råjärnsbehov på annat sätt. Vilket annat sätt? Betyder det här, herr Åsling, att företagen nu är överens och har skrivit på ett avtal om skrotförsörjningen i framtiden? Är det så?

Och får jag fortsätta: På vilket sätt har samordningsfrågorna mellan de olika specialstålsföretagen utretts? Någon sådan utredning har heller inte redovisats. Det enda industriministern, i varje fall tidigare, har kunnat säga i den vägen är att samtal har förts mellan departement och företag och att varje företags svar redan har noterats i form av något slags minnesanteckningar. Ja, men inte är väl det värt namnet utredning, och inte kan väl detta få gälla som beslutsunderlag i en så här viktig fråga.

Nog måste det väl kännas genant för industriministern att helt passivt låta lägga ner en modern metallurgisk enhet på så här lösa grunder. Går det inte kalla kårar på ryggen när industriministern är medveten om att denna passivitet äventyrar svensk specialstålsindustri framtid och äventyrar tryggheten för anställda med familjer i Norberg, i Surahammar, i Guldsmedshyttan, i Stråssa och i Orsa?

När industriministern var i Norberg den 16 oktober sade han till de närvarande representanterna för kommuner och fack, att "om fem år så kommer ni att tacka mig". Jag försäkrar industriministern: Det var ingen av de närvarande som förstod det här pratet. Så sent som i går kväll hade jag samtal med metallordförandena i såväl Norberg som Surahammar, och de lät genom mig hälsa till industriministern: "Se till att vi får något att tacka för. Det som sades i Norberg tog vi som ett dåligt skämt."

För att gå vidare i svaret på mina frågor, anser jag det väldigt beklagligt att regeringen totalt saknar intresse för att följa upp den nya teknik som man en längre tid har arbetat med i vårt land för att få fram nya och kanske effektivare råjärnsprocesser.

Herr Åslings svar i dag rimmar mycket illa med det som industriministern sade vid den debatt som vi hade här i kammaren den 18 april i år. Då sade nämligen industriministern att departementet noga hade studerat SKF:s förslag om att konvertera hyttan i Spännarhyttan. Industriministern hyste också vid det tillfället förhoppningar om att Spännarhyttan skulle ha en framtid som råjärnsproducent. Är det så att det inte hänt någonting på detta område sedan den 18 april? Och hur kan industriministern utan vidare släppa en sådan här fråga? Det har ju med utvecklingen att göra. På min fråga om vart planen för ersättningssysselsättning i bruksorterna tog vägen har jag inte fått något som helst svar. I stället talar industriministern om att ASEA garanterar nytt arbete åt alla berörda inom den egna koncernen samt att ASEA kommer att göra stora satsningar för att skapa nya arbetstillfällen i

Norberg. Vet industriministern någonting om var de här nya jobben inom koncernen är belägna och vilken typ av arbeten det i så fall är fråga om? Kan industriministern säga något om hur många nya arbetstillfällen som kan tänkas tillkomma i Norberg med den här aktiviteten och när i tiden det i så fall kan inträffa?

Industriministern säger också att han anser det motiverat med särskilda regionalpolitiska insatser för Norbergs del. Ja, men det anser vi det vara behov av även med Spännarhyttan i drift. Sådant är nämligen läget, herr industriminister, i de norra delarna av Västmanland.

Vad kan man då tänka sig för insatser på det näringspolitiska området? Kommer vårt krav på en uppflyttning till stödområde 4 att uppfyllas, och vilka övriga statliga insatser anser industriministern vara lämpliga?

Svaret på min fråga om innehållet i regeringens stålpolitik är, kan jag konstatera, lika innehållslöst i dag som tidigare. Men jag avvaktar med intresse den aviserade propositionen. Emellertid lär det av dagens svar att döma inte finnas utrymme för specialstålsindustrin och dess råjärnsförsörjning i den plan som senare kommer att redovisas.

Herr talman! Det har varit många turer i Spännarhyttefrågan. Som jag inledningsvis sade betraktar jag ännu inte loppet som kört. Inom den fackliga och politiska arbetarrörelsen, inom berörda kommuner och inom länsstyrelsen i Västmanlands län har vi använt oss av alla kända medel för att så seriöst och sakligt som möjligt få regeringen att ta initiativ. Iittills har det varit fruktlöst. Men det glädde oss väldigt mycket när samtliga riksdagsledamöter från alla partier i Västmanlands län ställde upp på en gemensam uppvaktning hos industriministern – det skedde i mitten av oktober. Där framställde vi gemensamt krav på att den utredning som facken krävt nu skulle komma till stånd. Detta blev också rätt resultatlöst.

Vad återstår sedan för oss att göra genom ett politiskt agerande när vi är i minoritet? Jo, det finns någonting som heter utskottsinitiativ. Den socialdemokratiska gruppen i näringsutskottet lade för drygt en vecka sedan i näringsutskottet fram ett förslag om utskottsinitiativ i den här frågan. Vi hade stora förhoppningar om att det förslaget skulle bifallas. Varför hade vi det? Jo, i näringsutskottet satt vid det här tillfället en ledamot som deltog i den uppvaktning jag nyss nämnde. Men döm om vår förvåning, herr industriminister, när han röstade emot förslaget.

Under detta anförande övertog talmannen ledningen av kammarens förhandlingar.

Anf. 87 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Jag ber att få tacka industriministern för svaret.

Jag har ställt två frågor. Den första var vilka åtgärder statsrådet har vidtagit för att förhindra en nedläggning av Spännarhyttan. Svaret på den frågan är att industriministern säger att han tagit kontakter på olika håll. Han säger att han har gjort sonderingar och att han lyssnat. Men precis som de föregående talarna har sagt finns det ingen öppen redovisning av vad

Fredagen den
7 november 1980

*Om stålindustri-
politiken*

industriministern verkligen gjort och som vi kan ta del av. Och då får han faktiskt ursäkt att jag och många med mig inte kan komma undan intrycket att detta varit ett väldigt passivt lyssnande, ett väldigt passivt sonderande från industriministerns sida. Varför skulle han annars inte kunna lägga papperen på bordet?

Det är klart att vi i Sverige inte kan komma undan förändringar i näringslivet. Vi kan inte undvika att vissa branscher blir föremål för omstruktureringar. Men när det måste till sådana omstruktureringar, är det viktigt att vi tänker på vissa saker. Jag vill nämna tre av dem.

För det första får vi naturligtvis inte utarma svensk industriförmåga. Det är grundläggande, om vi i framtiden, som hittills, skall kunna vara en av de mest framträdande industrinationerna. För det andra är det viktigt att vi vid en strukturomvandling måste gå fram med stor försiktighet när det gäller orter som är nästan helt beroende av det företag som frågan gäller. För det tredje, vilket också är grundläggande, måste vi gå fram med mycket stor försiktighet när vi är inne i ett konjunkturellt då det är svårt att få fram ersättningsindustrier och ersättningsjobb.

Jag vill påstå att en nedläggning av Spännarhyttan vore synnerligen olycklig ur alla dessa tre aspekter.

Den andra frågan som jag ställde var vilka åtgärder som regeringen planerar för att skapa ersättningsindustri på de drabbade orterna, om det blir en nedläggning. Här hänvisar industriministern mest till ASEA och till vad ASEA skall göra – och det är två saker.

Industriministern säger att ASEA har erbjudit alla anställda jobb inom koncernen. Jag vill, precis som K.-G. Mathsson, fråga: Var finns dessa jobb? Är det i Västerås, eller på andra ställen i Sverige? Hur många är det som enligt ASEA skall kunna få sysselsättning i Västerås? Och hur lång dagspendling anser industriministern att det är rimligt att människor skall acceptera? Skall de få lov att anse det sju mil långa avståndet mellan Norberg och Västerås vara rimligt?

Det sägs också i svaret att moderbolaget ASEA kommer att göra stora satsningar för att få fram nya jobb i Norberg. Den upplysningen var intressant av två skäl. Dels visar den att man för övriga orter som kan bli drabbade tydligen inte kommer att göra några ansträngningar. Jag hoppas att den uppgiften är oriktig, att det inte är så vi skall tolka statsrådets svar. Dels föranleder den följande fråga: Vad är det för stora satsningar som ASEA konkret kommer att göra i Norberg? Det är ingen hemlighet – både Nils Åslin, jag och andra vet det – att man har gått igenom och prövat flera projekt. Vi vet också att det ena projektet efter det andra har fallit bort men att det fortfarande återstår ett par som diskuteras. Min fråga är: När kan vi få besked om huruvida det i dessa projekt finns någonting som kan ge framtida jobb i Norberg?

Det som industriminister Åslin själv tänker bidra till är tydligen, vilket Karl-Gustaf Mathsson har tagit upp, regionalpolitiska insatser. Det behövs regionalpolitiska insatser i Norberg, säger industriministern. Jag vill, precis som Karl-Gustaf Mathsson, fråga: Vad innebär det? Innebär det att

industriministern kommer att föreslå en uppflyttning för Norberg från stödområde 2? När kommer det i så fall att ske? Kan industriministern med detta garantera att det kommer att bli några nya jobb?

Frågan när en eventuell uppflyttning kan ske är ganska intressant, då det tidigare tyvärr har visat sig att industriministern har tagit god tid på sig i sitt handlande. En av de frågor som Karl-Gustaf Mathsson ställde men inte fick svar på gällde en översyn av sysselsättningsmöjligheterna på bruksorter. Denna översyn har tidigare diskuterats vid ett flertal tillfällen i riksdagen, och frågan behandlade vi i arbetsmarknadsutskottet i våras. Utskottet var enigt i sin bedömning att denna fråga var viktig, inte minst med tanke på bruksorterna i Västmanlands län.

Vi socialdemokrater kunde emellertid inte nöja oss med hela majoritetskrivningen. Vi tyckte att det fanns anledning att göra ett påpekande till regeringen. Vi ville påminna om att statsrådet Åsling redan i ett tidigt skede av sin statsrådstitid lovade att redovisa en plan för ersättningsindustrier till de utsatta bruksorterna. Vi kunde när vi behandlade denna fråga i våras i arbetsmarknadsutskottet konstatera, att trots att industriministern hade lovat den planen redan till hösten 1977 hade vi inte sett någon på våren 1980. Jag hoppas verkligen att handläggningen i fråga om åtgärder – om det nu skulle bli så illa att Spännarhyttan läggs ned, så att man mister de många arbetsplatserna i Surahammar och på de andra ställena – inte blir lika långsam. I Spännarhyttan finns det en relativt ny masugn. I Spännarhyttan finns arbetsvilligt folk med goda yrkeskunskaper. Och det borde egentligen, herr talman, inte vara så att vi i detta land har råd att förlösa de tillgångarna.

Anf. 88 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Först skall jag göra några allmänna kommentarer till interpellanternas inlägg.

Hans Petersson i Hallstahammar säger att han efterlyser en mer offensiv anda i svaret. Han talar om framtidsinriktade planer, om planerad strukturering, om behovet av grundliga analyser etc. Jag tror uppriktigt sagt att svensk stålindustri är tillräckligt utredd. Nu behövs det handling och inte nya utredningar.

Karl-Gustaf Mathsson var också inne på detta problem och menade att den planerade nedläggningen av Spännarhyttan är ett nationellt problem som motiverar ett direkt regeringsingripande. Han menar att vi borde ta initiativ till en utredning om råvaruförsörjningen inom specialstålsindustrin.

Men förutsättningen för att en sådan utredning skulle vara meningsfull är ju att företagen är beredda att medverka. Om ni avser en utredning i bemärkelsen att den skall kartlägga behovet, kartlägga materialströmmarna, kartlägga den industriella utvecklingen och prisrelationerna, så vill jag säga att det materialet finns i rikt mått. Vad ni menar när ni talar om utredning är naturligtvis en förhandling, där man förhandlar fram en gemensam insats från företagets sida. Jag vill då upplysa om att även om det inte finns dokumenterat, så har det i de konsultationer vi haft med berörda företag

Fredagen den
7 november 1980

*Om stålindustri-
politiken*

legat ett allvarligt försök att sondera terrängen, att provocera branschen att ställa upp i ett gemensamt agerande. Men det har alltså inte funnits möjligheter. De samtalen och de sonderingarna har jag redovisat i många sammanhang. Det är alltså ingen nyhet för interpellanterna.

Vad rör sig då problemet om? Det är alltså inte en diskussion om nya utredningar, för det är verkningslöst. En utredning eller en förhandling om samverkan mellan företagen är helt meningslös, om man inte från statens sida är beredd att gå in och ta ansvaret för hela eller delar av specialstålsindustrin eller att gå in och garantera en subventionering av materialförsörjningen, råvaruförsörjningen, under överskådlig tid.

Låt oss alltså skala av utanverket i den här debatten och sluta med illusionismakeriet och i stället gå in i kärnan och fråga oss: Vore det motiverat att staten här iklädde sig ansvar som sponsor, ekonomisk garant, för materialförsörjningen till svensk specialstålsindustri? Vi vet ungefär vilken storleksordning det skulle röra sig om. Det är åtskilliga tiotals miljoner redan i fallet Spännarhyttan. I perspektivets förlängning rör det sig om hundratals miljoner per år. Är det rätt använda pengar, när företagen själva utifrån sina värderingar säger att de kommer att klara skrotförsörjningen? I den mån man vill ha tackjärn som bas gäller att det finns betydande överkapacitet inom landet. Och ur regionalpolitisk synpunkt kanske ni kan ha förståelse för att jag har anledning att speciellt slå vakt om det metallurgiska centrum som vi tänker ha även i framtiden i Luleå.

Låt oss alltså lämna illusionerna och ta ställning till om det är i överensstämmelse med en framåtsyftande industripolitik att gå in i ett permanent subventionsförhållande när det gäller råvaruförsörjningen. Då lämnar jag åt sidan hela den handelspolitiska komplikationen, och den är som bekant inte liten, med tanke på hur central den här frågan betraktas inom den gemensamma marknaden.

Får jag ett svar från interpellanterna om man är beredd från oppositionens sida att garantera råvaruförsörjningen för specialstålsindustrin med fortlöpande statliga insatser?

Sedan närmast till Anna-Greta Leijon: Också när det gäller de regionalpolitiska insatserna vill man ha en redovisning för vad jag tänker göra och föreslå, framför allt beträffande Norberg. Där har jag sagt till facket, kommunen och länsmyndigheterna att det rimliga nu är att ASEA, som är ett företag med betydande resurser och som har arbetskraftsproblem – under hela 1981 räknar man med att ha brist på arbetskraft – först redovisar vad koncernen är beredd att mobilisera. Där ser jag naturligtvis helst att ASEA knoppar av en del verksamhet som man har i överhettade områden och lägger ut den till Norberg och också att man försöker med annan typ av sysselsättning.

Den första redovisningen i den här riktningen får jag i slutet av denna månad. Om den redovisningen är mer än preliminär, om den är konkret, finns det därmed också underlag för mig att bedöma i vad mån staten måste gå in med insatser utöver dem som riksdagen har beslutat med hänsyn till att Norberg är en stödområdesort. Då är jag beredd att lämna en redovisning,

Men jag är inte beredd att göra det nu och så att säga avlasta ASEA ansvaret.

Anna-Greta Leijon ställde en fråga, om jag accepterade en dagpendling som skulle omfatta – om norbergsborna hänvisades till Västerås – sju mil. Hon frågade om det var lämpligt. Ja, det finns människor som får acceptera en sådan pendling. När socialdemokratin hade ansvaret för regionalpolitiken och konstruerade systemet med primära centra betraktades inte, i varje fall inte i den norra delen av landet, sju mil som något avskräckande pendlingsavstånd.

Trots detta är jag beredd att betrakta sju mil som ett för långt pendlingsavstånd, och mina insatser kommer alltså att inriktas på att skapa samma antal arbetstillfällen i Norberg som man går förlustig om hyttan läggs ned.

Anf. 89 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk):

Herr talman! Industriministern kritiserade oss när vi efterlyste en offensiv inriktning av politiken. Han sade att det inte hjälper med några nya utredningar, utan nu behövs det handling. Men det är ju handling som vi efterlyser. Detta genomsyrar ju alla interpellanters anföranden. Hittills har ju regeringen stått vid sidan om det hela, den har, som jag sade, gått in och dragit ned gardinerna, varefter den hoppats att någon skulle komma och tala om att allt är klart, så att det går att komma ut i ljuset igen.

Vad är det för handling som herr Åsling står för? Vad är det för handling som industridepartementet och regeringen föreslår när det gäller specialstålsindustrin? Man låter alla i vanlig, fullkomlig anarki lägga ned sina hyttor. Var och en får försöka försörja sig så gott det går med sin råvara. Till sist står man där med de vanliga problemen i den kapitalistiska ekonomin på grund av dess oplanerade inriktning.

Sedan finns det faktiskt också vissa sammanhang. I slutet av sitt anförande sade industriministern att han helt bortser från den handelspolitiska sidan. Det är klart att man kan utveckla frågan om Spännarhyttan till en ståldebatt i allmänhet, och då måste vi ta med sådana saker. Vi kan väl inte föra vissa delar, t. ex. marknaderna, åt sidan. Skall vi ta en riktig debatt om detta, vill jag komma igen och presentera vårt förslag till en helhetssyn på stålpolitiken: forskning, utveckling, handelspolitiska åtgärder m.m. Vad som är kännetecknande för hela hanteringen av Spännarhyttefrågan är just handfallenhet och avsaknad av handling.

Den 18 april sade Nils Åsling i sitt interpellationssvar: "Jag är mot denna bakgrund nu inte beredd att föreslå några statliga insatser." När jag efterlyste en utvecklingsplan för de mindre järn- och stålverken i sin helhet sade han att han nu inte var beredd att ta något initiativ. Och det kan han upprepa nu – ett halvår senare. Han är inte heller nu beredd att ta något initiativ. Det är ju det som är problemet.

Sedan till de överhettade områdena. ASEA skulle kunna flytta över verksamhet från överhettade områden till Norberg. Vilka områden i dagens Sverige är så överhettade och har så liten arbetslöshet att man där kan tänka

sig att flytta över verksamhet till en annan ort? Vilka orter har en sådan brist på arbetskraft att produktionen inte kan klaras? Det vore intressant att få svar på detta.

När det gäller de regionalpolitiska insatserna har jag ännu inte fått något riktigt besked. Vad industriministern nu sagt är lika allmänt och innehållslöst som det lämnade svaret.

Anf. 90 KARL-GUSTAF MATHSSON (s):

Herr talman! Nu är det färdigutrett, säger industriministern, nu måste vi handla. Ja visst, det är säkert alldeles riktigt att industriministern har ringt upp eller personligen träffat ledare för de olika företagen inom specialstålsbranschen. Då har väl varje enskilt företag spelat sin speciella melodi för herr Åsling. Och sedan har herr Åsling sagt sig: Det här är ju meningslöst. Men det är ju regeringen som måste ingripa vid ett sådant tillfälle. Regeringen kan ju inte bara sitta och lyssna. Nej, regeringen måste naturligtvis tala allvarsord med de här företagen och se till att den nödvändiga samordningen kommer till stånd.

Sedan till skrotförsörjningen, herr Åsling. Är inte det ett problem? Alla är överens om att skrotimporten kommer att stiga kraftigt, vilket med all sannolikhet kommer att medföra problem såväl kostnadsmässigt som kvantitets- och kvalitetsmässigt, alldenstund världsmarknaden endast har ett land som exporterar regelbundet, nämligen USA. Är det inte, herr Åsling, väldigt äventyrligt att, när det gäller den framtida råjärnsförsörjningen i vårt land, förlita sig endast på skrotimport från USA? Vi vet ju att vi även i en lågkonjunktur, då vi har låg produktion, behöver importera alltmer skrot. Och stränggjutningen, som börjar användas mer och mer, gör att det egna fallande skrotet inom företagen blir mindre. Det vet herr Åsling, men jag skulle vilja fråga: Är det herr Åslings och regeringens uppfattning att den svenska stålproduktionen undan för undan skall skäras ned? Det måste ju, såvitt jag kan förstå, bli kontentan av hela herr Åslings resonemang.

Och, herr Åsling, vad finns det för illusionistiskt i att staten går in och tar ett medansvar för att trygga en fortsatt utveckling inom den svenska specialstålsindustrin, en fortsatt tryggad sysselsättning för folket på bruksorterna? – Jag och mitt parti är inte motståndare till att statsmakterna finansiellt medverkar till en positiv utveckling av specialstålsindustrin. Tvärtom, herr Åsling, är det nödvändigt.

Anf. 91 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Först vill jag tacka statsrådet Åsling för två av hans besked.

Till att börja med säger herr Åsling att han anser att det inte är rimligt att folk skall dagpendla när de har ett avstånd på drygt sju mil mellan bostad och arbetsplats. Men jag skulle då vilja fråga statsrådet Åsling vad han anser att ASEA:s erbjudande om att alla berörda kan få jobb inom koncernen är värt. Jag skulle vilja fråga herr Åsling: På vilka platser inom koncernen är det som man, med den här utgångspunkten om det rimliga pendelavståndet, kan

tänka sig att de som drabbas i Norberg skall ta jobb? Är det Ludvika så kanske det förvånar de människor som arbetar där, eftersom de vet att utsikterna ser ganska dystra ut för tillfället. F. ö. lär det där aldrig bli tal om så många som det stora antal som har problem i Norberg.

Sedan skulle jag också vilja tacka för beskedet att herr Åsling vill göra vad han kan för att man i Norberg skall få ett nytillskott av arbetsplatser som är lika stort som det antal man förlorar om Spännarhyttan läggs ned. Jag antar att han däri också inbegriper följdverkningarna för underleverantörer osv.

Men för att det löftet skall vara någonting värt skulle det behöva preciseras litet mer.

För det första skulle det behöva kompletteras med löfte om att vi inte skall behöva vänta i tre år på de här åtgärderna som man har fått göra när det gäller det som vi talade om tidigare – den allmänna översynen av ersättningsjobb på bruksorterna. För det andra skulle man redan nu behöva litet mera konkreta besked om vad det kan bli för jobb. Herr Åsling sade tidigare i debatten att man helst skulle se att ASEA "knoppar av" en del verksamhet inom överhettade områden. Skall man kunna göra det är det ju förfärligt bråttom, för snart finns det inte ett enda överhettat område kvar i det här landet. Konjunkturedgången kommer med en rasande fart, och det trodde jag att industriministern var medveten om.

För det tredje: Vad är det som gör att industriministern anser att det är så rimligt att sitta passiv och bara vänta på att ASEA skall lägga fram sina förslag? Industriministern måste ju vara medveten om att man nu har prövat ett tiotal projekt, att de flesta av dem har fallit bort och att de projekt som man nu diskuterar inte alls – även om de skulle kunna genomföras, vilket man inte vet – motsvarar det behov av arbetsplatser som herr Åsling talar om, alltså ett nytillskott lika stort som bortfallet.

Jag är glad över de här löftena som herr Åsling ger, men för att jag skall kunna tro på dem vill jag gärna ha litet ytterligare kött på benen, och jag hoppas att herr Åsling kan ge också det i den här debatten.

Anf. 92 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! ASEA får väl nu visa, Anna-Greta Leijon, vad det duger till. Man har lovat att lämna en preliminär rapport i slutet av denna månad. Att det är svårt att skapa ersättningsindustri vet vi efter försök som har gjorts på andra orter i landet. Men låt oss bedöma denna fråga när ASEA:s rapport har kommit och inte föregripa den, inte gå in med åtgärder som lastar av ASEA det ansvar som jag tycker att ASEA skall ta. När vi har situationen klar för oss, är jag också beredd att ta en diskussion om vilka samhällsåtgärder som kan vara erforderliga. Jag tror att man skall ta sakerna i deras rätta ordning, även om det naturligtvis för den politiska debattens skull kan vara intressant att försöka få ett ställningstagande innan tiden är mogen.

Samma sak gäller beträffande vilka jobb det blir fråga om – den frågan är omöjlig att svara på i dag. Erfarenheten är ju den att det tar sin tid att differentiera näringslivet på en ort. Det tar sin tid att skapa ny sysselsättning.

Men det sämsta man kan göra är att låsa sig vid någonting som ändå inte kan ge trygg sysselsättning på lång sikt. Den lärdomen har vi dragit under senare år, att det är bättre att positivt gripa sig an med att förändra inriktningen av industrin mot områden där vi har en bättre lönsamhet.

Diskussionen med Hans Petersson och Karl-Gustaf Mathsson har på något sätt skalat av utanverket – nu framstår deras inställning i all sin klarhet. Oppositionen hävdar att vi bör förfara på ett sätt som skulle innebära ett mycket betydande subventionsåtagande när det gäller materialförsörjningen till specialstålsindustrin.

Har herrarna verkligen tänkt igenom vad förslaget innebär? Har ni klart för er vilka handelspolitiska konsekvenser detta förslag får? Har ni klart för er vad ett sådant här ställningstagande innebär med tanke på den betydelsefulla roll som specialstålsindustrin spelar på exportmarknaden? Är ni alldeles utan kontakt med verkligheten utanför landets gränser? Ja, jag är förvånad.

Men debatten har ju klarlagt var skon klämmer. Ni har inget annat alternativ än att i ett sådant här skede gå in med en ren subvention, vilket är mycket äventyrligt för hela den svenska exportindustrin. Och det ansvaret är ni beredda att ta.

Spännarhyttan har gått med förlust hela tiden, hur modern den än är. Då är det bättre att inse detta och se till att man tryggar jobben inom andra områden, där vi har konkurrenskraft. Det kan ge trygghet även för framtiden.

Anf. 93 HANS PETERSSON i Hallstahammar (vpk) replik:

Herr talman! Nils Åsling talar om de handelspolitiska konsekvenserna och säger att vi skulle äventyra landets handelspolitik, om vi försökte rädda den malmbaserade specialstålsindustrin. Är det detta som Nils Åsling menar?

Vårt alternativ för framtiden må kortsiktigt och i det konkreta läget innebära att nu gå in och försöka rädda Spännarhyttan, medan man lägger fram en plan för hur den skall kunna drivas vidare och medan man avvaktar införandet av ny malmbaserad teknik. Det må vara subventioner. Men jag vill klart tala om, herr Åsling, att vi gärna ser fram mot en nationalisering av hela den här basnäringen. De nuvarande ägarna – privatkapitalisterna – har uppenbarligen visat sig inkompetenta att sköta den här saken på ett sådant sätt att vi kan bevara yrkeskunnandet, utnyttja egna råvaror och leva vidare i bruksorterna.

Vad är det för fel i att försöka rädda en malmbaserad svensk specialstålsindustri för framtiden, när vi vet att nya tekniker – som baserar sig på malm och som är väsentligt billigare än dagens masugnar – ligger på lut? Och vad är det som är rätt i Nils Åslings förslag? Är det att man skall avhända sig möjligheten att utveckla de nya malmbaserade teknikerna, som är ganska lämpliga för det produktionsomfång som gäller på bruksorterna, och i stället göra sig beroende av en importerad råvara, som vi kanske inte ens får tillgång till i framtiden? Vad är det som är riktigt i det, Nils Åsling? Svara på det!

Anf. 94 ANNA-GRETA LEIJON (s) replik:

Herr talman! Låt mig först, statsrådet Åsling, konstatera att det inte är för den politiska debattens skull som den här diskussionen är till. Det är inte för den politiska debattens skull som vi vill ha besked av statsrådet Åsling, utan det är därför att närmare 1 000 människor i Bergslagen riskerar att förlora sina jobb.

Bergslagen är inte någon överhettad region i vårt land. I Bergslagen finns det stora sysselsättningsproblem redan utan de här eventuella nedläggningarna.

Nils Åsling säger att det erfarenhetsmässigt tar tid att skaffa fram nya jobb. Ja, den erfarenheten har man fått göra på väldigt många ställen runt om i landet, och det är därför som man är otillfredsställd med de vaga löften som statsrådet Åsling ger i dag. Statsrådet Åsling lovade dessutom – såsom jag har påpekat och som även K.-G. Mathsson har påpekat, men som inte har kommenterats från regeringsbanken – redan under det första året som han var industriminister att han skulle göra en redovisning av ersättningsindustrier till bruksorterna. Den redovisningen har vi inte sett till. När det är risk för att så här många jobb skall gå förlorade är det klart att man inte kan nöja sig med allmänna ordalag.

Nils Åsling säger att det sämsta man kan göra är att låsa sig i jobb som inte är långsiktigt varaktiga. Ja, tyvärr måste man nog konstatera att det finns alternativ som är ännu sämre. Det är ett sådant alternativ som regeringen nu är på väg att leda in det här landet i – ett alternativ där det inte ens finns jobb på kort sikt och ett alternativ med stor öppen arbetslöshet.

Det är svårt att få fram ersättningsjobb, men det brådskar med att få fram dem, om inte hela bygder skall utarmas.

Och sedan säger statsrådet Åsling att man skall skapa trygga jobb inom andra områden, där vi har konkurrenskraft. Vilka sådana jobb är det som statsrådet Åsling har i tankarna för Norbergs del?

Anf. 95 GUNNAR STRÄNG (s):

Herr talman! Jag tar mig friheten att göra några små reflexioner i anledning av den debatt som herr Åsling här fört med tre frågeställare. Det skulle kunna vara mycket att säga, men det är bara ett par element som jag ändå vill föra fram.

Först och främst har ju både herr Åsling och jag själv och de flesta av oss varit på platsen och sett hur det ser ut i Norberg och i Spännarhyttan, och vi är medvetna om vad det innebär ifall Spännarhyttan skall läggas ned som gruva och som bruk. Herr Åsling sade i sitt inlägg, med anspelning på handelspolitiken: Här är vi förhindrade att gå in med något speciellt statsbidrag på grund av risken för att man i andra länder svarar på ett sätt som blir olustigt för oss när det gäller andra industrigrenar. Ja, ibland kan det ju hända att man får pröva den risken emot konsekvensen av att inte göra någonting. Herr Åsling kommer väl snart att få pröva NCB:s framtida struktur på några platser här i landet. Om herr Åsling då så här a priori hyser samma uppfattning, att varje understöd från statens sida är kontroversiellt

med hänsyn till de handelsförbindelser vi har i Europa, så är det möjligt att herr Åsling får göra våld på sin egen uppfattning och sina kommande förslag. Det är följaktligen klokt att vara litet försiktigare när man bedömer frågorna.

Nu har vi fått besked om här i dag att det inte blir någon ytterligare utredning i avseende på Spännarhyttan eller, om jag så säger, specialstålsindustrins problem i Mellansverige. Vi får väl ta det ad notam. Och jag kan hålla med herr Åsling så långt som att frågan egentligen är ganska väl utredd. Vad som fattas är att man skall dra slutsatsen av gjorda utredningar och agera på det sätt som jag tycker ligger inom ramen för regeringens skyldigheter och ansvar.

Det räcker kanske med nöd och näppe för dagen om herr Åsling säger: Jag kommer tillbaka längre fram med en proposition om stålet – vid det tillfället skall jag också ha närmare besked om vad ASEA är berett att göra, och då kan vi föra en diskussion från mera reala utgångspunkter. All right – jag skall inte vara den som pressar herr Åsling på den punkten. Behöver han tid skall han ha tid. Men det kan ju ändå vara rätt angeläget att ge herr Åsling någonting i bakhuvudet att fundera på innan den här propositionen kommer, och det är detta: Är man från ASEA:s sida beredd att driva Spännarhyttan intill den dag då en tillfredsställande avlösning kan ske på ett sätt som är i praktiken godtagbart? Det är ju en ganska väsentlig fråga, för om man lägger ned Spännarhyttan och sedan säger att nu skall vi så småningom och i takt med vad vi själva bestämmer om ett, två, tre eller fyra år förhoppningsvis ta fram ersättningsarbeten, då är ju situationen långt ifrån tillfredsställande.

Vi har litet trista erfarenheter från Vikmanshyttan. Frågan löstes – det tog tre, fyra eller fem år innan det hela klarades upp, och det var många konvulsioner däremellan, trots att man inte hade några avståndsproblem av samma slag som i det här fallet.

Det vore således önskvärt om herr Åsling i sina diskussioner med ASEA skaffade sig garantier för att man inte ligger och långhalar utan ger de här ersättningsarbetena, så att vi inte får de sociala konsekvenserna under en mer eller mindre lång övergångstid uppe i Spännarhyttan.

Herr Åsling säger att han har sonderat terrängen – sonderat hos ASEA och hos Jernkontoret. Resultatet av sonderingarna har inte herr Åsling talat om, men vi får väl dra slutsatsen att det inte var särdeles lysande. Man ville inte göra någonting från de berörda företagens sida. Herr Åsling har inregistrerat och noterat detta och tycks i stort sett vara förnöjd med denna passivitet. Jag vill göra herr Åsling uppmärksam på att när vi nu förväntar propositionen om specialstålet, så vore det ytterst tacknämligt om herr Åsling gick ur passiviteten och försökte angripa det här problemet.

Nu skall jag ta upp en fråga som inte har berörts i tillfredsställande omfattning i den föregående debatten, nämligen skrotfrågan. Herr Åsling vet lika väl som jag att i Spännarhyttan står en av våra modernaste masugnar, byggd 1974, med möjlighet att göra ett kvalitetsstål, som man vid det tillfället ansåg vara enda möjligheten när det gällde att distribuera vidare ner till Surahammar, till elektropåltillverkningen. Sedan har man slagit av litet

grand på kvalitetskraven och sagt att möjligen kan man klara av den här produktionen.

Anf. 96 TALMANNEN:

Får jag fästa ålderspresidentens uppmärksamhet på att tiden för ett anförande är sex minuter.

Anf. 97 GUNNAR STRÄNG (s):

Herr talman! Då får jag försöka avsluta resonemanget på ett hyfsat sätt på tio sekunder, så kanske jag får komma tillbaka sedan.

Skrotsituationen håller på att bli – och är redan i dag – ett problem. Jag skall be att få utveckla det närmare i nästa inlägg. Herr Åsling vet nog att när det gäller den inhemska skrotförsörjningen, som är alldeles avgörande för försörjningen av dessa verk, behöver en regering inte vara så maktlös i fråga om fördelningen av den tillgången. Det är en rent inhemsk tillgång, och den medför ingen som helst kollision med handelspolitiken.

Anf. 98 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Får jag säga beträffande inlägget av Gunnar Sträng, att jag antar att vi återkommer till frågan, att vi i samband med behandlingen av den stålproposition jag har för avsikt att förelägga kammaren får tillfälle att ta upp hela detta komplex. Jag utgår ifrån att de av Jernkontoret initierade förhandlingarna om skrotförsörjningen då har lett till resultat som kan bedömas – och att man också kan bedöma ASEA:s möjligheter att klara åtagandet. I botten när det gäller ASEA ligger dock en sysselsättningsgaranti i koncernen, och det skall vi ändå notera som en ganska betydande bas utifrån vilken diskussionerna kan föras.

Låt mig avslutningsvis kommentera en bestämd fråga, som vi inte kan lämna ouppklarad här i dag eftersom den är av så stor strategisk betydelse handelspolitiskt sett. Det gäller NCB kontra specialstålsindustrin. Skillnaden är, Gunnar Sträng, att om vi blir tvungna att finansiellt gå in för att klara upp strukturen i skogsindustrin, så kommer det att ske utan subventionsinslag. Det kommer att ske för att klara en tidsbegränsad anpassning, som inte innebär en produktionsökning. Jag är helt förvissad om att det inte kommer att orsaka handelspolitiska komplikationer.

Men i detta sammanhang är det fråga om att utfärda något slags generell garanti för råvaruförsörjningen till hela specialstålsindustrin. Vi skulle alltså subventionera en strategisk del av råvaruförsörjningen, men det skulle i princip, eftersom det rör sig om kommunicerande kärn, gälla hela branschen. Då kan jag försäkra Gunnar Sträng – och det gör jag inte utan grund – att detta skulle få handelspolitiska konsekvenser. Och här finns en väsentlig skillnad i förhållande till vad vi gör för strukturanpassningen i skogsindustrin, kom ihåg det!

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om stålindustri-
politiken*

Fredagen den
7 november 1980

*Om stålindustri-
politiken*

Anf. 99 GUNNAR STRÄNG (s):

Herr talman! Om man sanerar skogsindustrin eller om man sanerar specialstålsindustrin håller motiveringen likvärdigt i internationella överläggningar – det kan jag försäkra herr Åsling.

Hitintills har vi ju i det här huset subventionerat avvecklingen av NCB ganska kraftigt, och jag har stött det därför att jag tyckt att det varit riktigt. Från den utgångspunkten kan jag också tänka mig ett subventionsinslag i specialstålsindustrin när man skall strukturrationalisera och sanera den. Herr Åsling vet att vi skrivit av 400 miljoner i ett lån till NCB utan anspråk på att få tillbaka en enda krona. Herr Åsling vet att vi gått in och tagit hand om aktiekapitalet till 74 % i det här företaget, och det kan vara högst dubiöst om vi ens får tillbaka det någon gång. Även den subventionen kan man vara beredd att acceptera med hänsyn till konsekvensen av att inte göra någonting. Men det går inte att föra en diskussion för en näring och sedan säga att det resonemanget är omöjligt att praktisera för den andra näringen. Men det där kan vi tala närmare om när bl. a. jag får litet mer tid för min räkning.

Nu vill jag säga några ord om skrotet. Jag har ju haft möjligheter att under de senaste månaderna resa omkring och tala med människorna vid specialstålverken i Mellansverige. Det är alldeles påtagligt att de lever i en oro för vad ledningen tänker ta sig före bl. a. vid omläggningen från malmbaserad till skrotbaserad metallurgi. Bara en sådan omständighet som att SSAB nu lägger över till en skrotbaserad metallurgi i Domnarvet har ställt till en väldig uppståndelse. När de mindre bruken tittar på omläggningen av metallurgin i Borlänge blir de oerhört rädda för att detta skall föranleda svåra konsekvenser för de bruk som redan är skrotbaserade. Skrotet är en bristvara f. n. – den kanske blir det även internationellt. Det är onödigt, menar jag, att de svenska järnbruken är ängsliga och rädda för varandra och inte har någon plan över skrottillgången. Vi vet vad vi har internt. Vi kan räkna med att än så länge kan vi importera, men inte hur mycket som helst. Bruken måste få ett begrepp om hur den här strategiska varan skall ransoneras och få tillfälle att bedöma sin utbyggnad på metallurgins område därefter. Där har Nils Åsling möjligheter att tala i klarspråk med företagen – jag behöver inte utveckla det närmare – så att den olust till samarbete och diskussion som gäller i dag skulle kunna förändras efter rent förståndsmässiga överväganden till en benägenhet att sätta sig ned och diskutera de här frågorna i ett större sammanhang.

Anf. 100 ANNA-GRETA LEIJON (s):

Herr talman! Statsrådet Åsling vill inte säga vilka regionalpolitiska och andra insatser han ämnar göra förrän ASEA lämnat sin redovisning. Enligt vad vi hörde här kommer ASEA inte förrän i slutet av den här månaden att redovisa vilka resultat företagets strävanden att försöka "knoppa av" sysselsättning till Norberg ger. Då kan vi knappast räkna med att Nils Åsling kommer att ge besked om sina åtgärder i samband med att vi här i riksdagen diskuterar stålpropositionen, såvida han inte avser att försena den i

förhållande till det besked han tidigare lämnat oss.

Jag vill för det första ställa frågan: När räknar statsrådet Åsling med att vi i den här kammaren skall få möjlighet att diskutera hans besked om regionalpolitiska insatser för Norbergs del? Vid vilken tidpunkt kommer vi att kunna föra den diskussionen i den här kammaren?

För det andra skulle jag vilja fråga: När kan vi få samma diskussion för övriga berörda orter?

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

---

*Om sysselsättningen
i Bergslagen*

12 § Svar på interpellation 1980/81:15 om sysselsättningen i Bergslagen

Anf. 101 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Karin Flodström har med hänvisning till industrissysselsättningen i Ljusnarsbergs, Hällefors och Lindesbergs kommuner frågat mig, om jag är beredd att medverka till att den negativa trenden i berörda kommuner bryts,

om jag vill medverka till att brytning av malm i Stråssa får ske så länge malmtillgångar finns,

om jag vill medverka till att ingen inskränkning eller nedläggning av driften får ske, vare sig i Silverhöjden eller i Stråssa, förrän dess utvecklingsmöjligheter är bättre utredda och

när jag avser att för riksdagen presentera konkreta planer för alternativ sysselsättning på drabbade bruksorter.

Jag delar i allt väsentligt Karin Flodströms uppfattning om det besvärliga sysselsättningsläget i de norra delarna av Örebro län.

En långsiktig strukturomvandling har medfört likartade problem i många orter och kommuner även i angränsande län. Det stora inslaget av råvarunära verksamheter som skogsbruk, skogsindustrier, gruvbrytning och stålhantering har under en följd av år medfört stora omställningsproblem, när dessa verksamheter inte längre visat sig ekonomiskt bärkraftiga. Ett mycket närliggande exempel är ju f. ö. Spännarhyttan.

Karin Flodström anknyter i sin interpellation till nedläggningen i Spännarhyttan och uttalar sin oro för gruvbrytningen i Stråssa. Stråssagruvan ägs av SSAB och ingår i dess gruvdivision. Det ankommer på SSAB att, i enlighet med riksdagens beslut om SSAB:s verksamhet, ta ställning till hur länge och i vilken omfattning verksamheten skall bedrivas såväl vid gruvan i Stråssa som vid de andra enheterna.

Jag vill vidare nämna att delegationen för mellansvensk gruvindustri, som har till uppgift att studera de möjligheter som finns eller kan skapas för att på sikt få en lönsam verksamhet inom den mellansvenska gruvindustrin, väntas avlämna sin slutrapport vid årsskiftet 1980-1981.

När det gäller sysselsättningsutvecklingen i berörda orter och kommuner är det nödvändigt att aktivt arbeta på att stärka och bredda näringslivet. Det är angeläget att minska den känslighet för störningar som kännetecknar många orter som är beroende av ett enda företag. I de berörda kommunerna kan regionalpolitiskt stöd utgå, vilket bör vara ett viktigt hjälpmedel i ett

sådant utvecklingsarbete.

Under senare år har vidare de regionala organen givits betydande resurser och möjligheter att ta initiativ till regional- och näringspolitiska insatser. Jag vill poängtera att ett fungerande arbete ute i länet också har avgörande betydelse för effekten av centrala stödåtgärder.

Anf. 102 KARIN FLODSTRÖM (s):

Herr talman! Jag får tacka industriministern för svaret. Industriministern har valt att besvara min interpellation om sysselsättningen i Bergslagen separat. Jag vet inte varför, men det gör att jag tvingas till vissa upprepningar. 40 % av Stråssas produktion går till Spännarhyttan, och det hade för mig varit ganska naturligt att kunna delta i den debatt som nyss har förts, eftersom Stråssa är så beroende av Spännarhyttan.

Jag får än en gång tacka för svaret. Om jag hade varit nöjd med det, hade jag inte behövt säga mer än tack. Det är jag nu inte, för av mina fyra frågor har industriministern endast besvarat en, och detta enda svar är ett dåligt svar. Det gäller fråga nr 2 i min interpellation, om industriministern vill medverka till att brytning av malm i Stråssa får ske så länge malmtillgångar finns. Man vet att här finns en gruva med järnmalm för brytning i ytterligare sju åtta år. Dessutom har man nyinvesterat närmare 10 milj. kr. för att rationellt kunna bryta ut malmen på lägre nivåer. Dessa anordningar är klara för drift nu i höst. Det är en mycket rationell gruva med väl kvalificerad arbetskraft. I Stråssa finns förutom järnmalm andra malmsorter. I Håkansboda, som ligger 2 km söder om Stråssa, finns en kopparfyndighet som uppskattas till minst 2 miljoner ton och med en kopparhalt av ca 1,2 %. Dessutom finns mindre men utvinningsbara mängder silver och guld. Där pågår f. n. provborrningar med statliga medel, och man beräknar att gruvan skulle kunna tas i bruk inom loppet av två år med en kapacitet av 200 000 ton per år och med ett 40-tal anställda i direkt produktion.

Industriministern överlämnar helt ansvaret till SSAB att ta ställning till hur länge och i vilken omfattning verksamheten skall bedrivas såväl vid gruvan i Stråssa som vid de andra enheterna. Borde inte regeringen ha det övergripande ansvaret, när man t. o. m. har satsat pengar för provborrningarna i Håkansboda?

Industriministern hänvisar till delegationen för mellansvensk gruvindustri, som har till uppgift att studera de möjligheter som finns eller kan skapas för att på sikt få en lönsam verksamhet inom den mellansvenska gruvindustrin. Denna delegation väntas avlämna sin slutrapport vid årsskiftet 1980-1981. Borde inte detta vara ett ytterligare skäl för regeringen att ingripa mot SSAB:s planer på nedskärningar och/eller nedläggning?

Området mellan Stråssa och Guldsmedshyttan och vidare ned mot sjön Usken är ett geologiskt intressant område. LKAB arbetar där f. n., och man väntar sig intressanta fynd av koppar och silver och eventuellt kobolt. Det finns alltså all anledning att behålla Stråssa gruva under de sju åtta år som där finns malm kvar och samtidigt utnyttja denna period för experiment, bl. a. genom tillverkning av järnsvamp, som skulle kunna vara en satsning för

framtiden för att ersätta skrot med inhemskt material. Varför satsar inte industridepartementet och regeringen både pengar och andra resurser på att i samverkan med industrin utveckla nya processer som skulle ersätta större delen av det importbehov vi kommer att ha av skrot? För detta finns stora förutsättningar i Stråssa, bl. a. genom tillverkning av järnsvamp.

I Stråssa ligger också Mineralprocesslaboratoriet, som har stor betydelse för hela Mellansverige. Laboratoriets kunnande är väl dokumenterat, och det råder stor oro bland de ca 60 anställda för vad som skall hända med laboratoriet.

SSAB-chefen sade för ett år sedan att man ville göra sig av med Mineralprocesslaboratoriet. Med anledning av det uttalandet ställdes i våras till industriministern frågan om vad som skulle hända med laboratoriet. Då gavs beskedet att frågan om huvudmannskapet hade lösts. Är verkligen frågan om huvudmannskapet och laboratoriets framtid löst?

Inte med ett ord berör industriministern min fråga om det bondekooperativt ägda Silverhöjdens såg. Visserligen delar industriministern i allt väsentligt min uppfattning om det besvärliga sysselsättningsläget i de norra delarna av Örebro län, men med de kontakter industriministern rimligtvis borde ha med Vänerskog hade jag väntat mig att han skulle ha undersökt möjligheterna för en fortsatt drift eller annan sysselsättning vid Silverhöjdens såg, särskilt med tanke på att nedläggningsbeskedet har kommit mycket snabbt. Företagsledningen räknade så sent som i våras med åtminstone ett realistiskt investeringsalternativ som skulle trygga driften.

Anser industriministern att Vänerskogs centralisering av sågverksindustrin är riktig? Strider inte den emot de decentraliseringssträvanden som industriministerns eget parti arbetar för? Vad det betyder för de anställda och för Ljusnarsbergs kommun framgår tydligt av interpellationen. Det behöver jag inte upprepa.

Jag konstaterar också att industriministern inte är beredd att medverka till att den negativa trenden i Hällefors och Ljusnarsbergs kommuner och de norra delarna av Lindesbergs kommun bryts. Det skall i stället kommunerna och de regionala organen göra. Jag vill påstå att varje dag arbetar berörda kommuner med dessa problem. Så gör också länsstyrelser, landsting, länsarbetsnämnd och utvecklingsfond. Exempelvis kommer man inom utvecklingsfonden att ställa såväl ekonomiska som personella resurser till förfogande för ett intensivarbete inom Ljusnarsbergs kommun som syftar till kartläggning av befintliga företag, samarbete med stora företag och eventuella nyetableringar.

Jag kan hålla med industriministern om att det är väsentligt att berörda kommuner och regionala organ arbetar med de här frågorna, men då är det ju desto mera anmärkningsvärt att det i regeringens besparingsproposition föreslås att inget ytterligare kapitaltillskott ges till de regionala utvecklingsfonderna. Hur skall då fondernas arbete kunna intensifieras, även om deras rätt vidgas att ställa ut garantier?

Industriministern hänvisar i svaret också till att till berörda kommuner kan regionalpolitiskt stöd utgå, vilket bör vara ett viktigt hjälpmedel. Hällefors

Fredagen den
7 november 1980

*Om sysselsättning-
en i Bergslagen*

och Ljusnarsbergs kommuner befinner sig i stödområde 3, medan Lindesberg är i stödområde 2. Detta är klart otillräckligt. Trots upprepade motioner om ändrad stödområdesindelning från länets socialdemokratiska riksdagsledamöter har det inte lyckats oss att få en ändring till stånd. Det skulle vara väsentligt för oss att veta, om industriministern stöder vår och länsstyrelsens enhälliga uppfattning att berörda kommuner bör få en gynnsammare stödområdesplacering. Eller vilka andra regionalpolitiska stödåtgärder kan vi vänta oss? Kommer de att ge några nya jobb?

Något svar på min fråga om när industriministern avser att för riksdagen presentera konkreta planer för alternativ sysselsättning på drabbade bruksorter har jag inte heller fått. Samma fråga har upprepats flera gånger av Anna-Greta Leijon, och hon har inte heller fått något besked, om jag har lyssnat rätt.

Jag vet att det är sent på dagen, jag vet att industriministern har bråttom, men alla de här frågorna bottenar i den djupa oro för framtiden som såväl de anställda som de berörda kommunerna och hela Örebro län känner. Bristen på framtidstro inom basnäringarna skogs-, gruv- och stålindustri är också uppenbar. Enligt mitt sätt att se borde det vara regeringens och industriministerns skyldighet att återskapa den.

Anf. 103 Industriministern NILS ÅSLING:

Herr talman! Jag beklagar om Karin Flodström tycker att svaret kommer på fel plats och hade hört hemma i den tidigare debatten. Vi gjorde den bedömningen att det här handlade mera om regionalpolitik medan den tidigare debatten rörde sig mera om stål, men jag kan hålla med om att gränsen kan vara flytande i det här speciella avseendet.

De frågor Karin Flodström tar upp om SSAB:s verksamhet i olika avseenden kommer, enligt vad riksdagen har bestämt, att behandlas i den stålproposition som jag inom kort förelägger kammaren, och det finns väl anledning att då återkomma utförligare till den. Jag hoppas att Karin Flodström har förståelse för att jag inte på det här stadiet vill ta upp en debatt om en proposition som ännu inte är offentlig.

Jag vill bara påminna om en enda sak, som också på sitt sätt kan ha beröring med den tidigare debatten: Glöm inte att vi redan har en stor överkapacitet inom metallurgin här i landet! Vill man öka den, får det konsekvenser för överlevnadsmöjligheterna.

Sedan säger Karin Flodström att jag inte vill medverka till att stärka kommunerna. Jo, hela den ökade aktivitet som vi har inom regionalpolitiken har ju varit ägnad att stärka de regionala och lokala myndigheternas och institutionernas möjligheter att klara problemen. Vi har nämligen funnit att det, i synnerhet när det gäller strukturförändringar, verksamaste instrumentet är det som ligger så nära verkligheten som möjligt – alltså de lokala och regionala organen. Det var ju därför som utvecklingsfonderna upprättades 1977 och fick sin självständiga karaktär med betydande egen kapacitet.

Den omständigheten att vi nu har tagit en andhämtningspaus när det gäller

att fylla på med eget kapital i fonderna och att vi i stället i viss utsträckning utvidgat fondernas garantiram innebär inte att de får minskade möjligheter. Dels genererar man själv kapital, dels har kapitalmarknaden här i landet så pass stora resurser att utvecklingsfonderna som ett komplement till den ordinarie kapitalmarknaden även fortsättningsvis har goda möjligheter att agera för att stödja differentieringen av näringslivet på orter med problem.

Vidare har vi inrättat en del andra institut. Vi har vidtagit en del andra arrangemang som är ägnade att just stärka den lokala och regionala organisationen. Jag vill också påminna om att de stålortsgrupper och den plan för näringslivets utveckling på orter med problem som vi talade om 1977 och som här tidigare har efterlysts ju ledde till att länsstyrelserna fick speciella länsplaneringsmedel för att kunna ta initiativ och för att kunna skapa möjligheter att utifrån det lokala perspektivet göra de riktade insatser som var nödvändiga på problemorterna. Vi bedömde det vara bättre än att göra upp något slags totalplan, och det står faktiskt varje länsstyrelse fritt att använda länsplaneringsmedlen till de regionala planer som man känner behov av.

Det är riktigt att jag i mitt svar inte har berört Silverhöjdens sågverk. Där är situationen den, såvitt jag vet, att det pågår MBL-förhandlingar. Tidpunkten för nedläggning är emellertid inte bestämd. Dessutom har facket tillsatt en löntagarkonsult, som arbetar med möjligheten att skapa en ny konstellation för att man skall kunna klara överlevnaden. Det är vad som för dagen rimligen går att säga i det sammanhanget.

Anf. 104 KARIN FLODSTRÖM (s):

Herr talman! Industriministern svarar mig att man har ansträngt sig för att stärka kommunernas och de regionala organens ställning. Jag kan väl hålla med om att utvecklingsfonderna och deras möjligheter att vidga sin verksamhet har betraktats i mitt hemlän som något positivt. Men samtidigt måste vi inse att om man nu drar in på ökningen av kapitaltillskottet till de regionala utvecklingsfonderna, så blir deras möjligheter begränsade.

I det här fallet behöver man pengar för utvecklingsarbete, för undersökningsarbete. Det är inte fråga om att låna pengar i bankerna till företag som inte finns. Därför hade det i det här läget, då svårigheterna hopar sig och då lågkonjunkturen står för dörren, funnits desto större anledning att satsa mera pengar på de regionala utvecklingsfonderna i stället för att strypa åt. Sedan är det ju också så att kommunerna och de regionala organen har oerhört begränsade möjligheter när det gäller att få fram ersättningsarbeten, om de inte vet att de har en regering som ställer upp och stöder dem. Det är det övergripande ansvaret, och jag har försökt förmå industriministern att ta detta och att lämna ett svar.

Jag vet också att länsstyrelserna har fått en hel del pengar, som har utnyttjats till att upprätta regionala planer och sådant. I min hemkommun har vi fått 50 000 kr., tror jag, för den här verksamheten. Men enligt mitt sätt att se hjälper det inte hur många fina planer som än upprättas, hur mycket

Fredagen den
7 november 1980

Om sysselsättningen i Bergslagen

pengar man satsar på att lägga en massa papper på hög – det är ju jobben vi behöver. Människorna som bor i de här orterna – uppe i Bastutjärn, där man lade ned gruvan för ett par år sedan, uppe i Silverhöjden eller i Stråssa, där man känner en fruktansvärd oro för framtiden – är ju inte nöjda med regionala planer, utan de vill ha ersättningsjobb.

Mot denna bakgrund kan man inte, tycker jag, besvara frågan om planen för sysselsättningsskapande åtgärder på drabbade bruksorter genom att hänvisa till de pengar som länsstyrelserna fått för planering. Det hade väl varit i allra högsta grad angeläget att industridepartementet hade tagit tag i de här frågorna, eftersom problemen med strukturomvandlingen ju har funnits i årtal. Då hade vi haft något att rätta oss efter, och det skulle förhoppningsvis också ha lett till att strukturomvandlingen gått i långsammare takt och skett i mera socialt acceptabla former än hittills.

Jag tycker inte att det svar som industriministern givit på den här frågan är tillfredsställande. Det räcker alltså inte med pengarna till länsstyrelserna, och det räcker inte heller med att nästan varje gång hänvisa till den proposition som skall komma. Jag fick vidare inget svar på frågan, om man har löst huvudmannaskapet när det gäller Mineralprocesslaboratoriet i Stråssa. Det är för de 60 som jobbar där oerhört viktigt att verksamheten inte splittras, utan att forskarna och kunnandet på området kan behållas.

13 § Föredrogs och hänvisades

Propositionerna

1980/81:45 till finansutskottet

1980/81:58 till näringsutskottet

1980/81:63 och 64 till civilutskottet

14 § Föredrogs och hänvisades

Motionerna

1980/81:58 och 59 till skatteutskottet

1980/81:60 till utbildningsutskottet

1980/81:61 till trafikutskottet

1980/81:62 till utbildningsutskottet

1980/81:63 till trafikutskottet

1980/81:64 till kulturutskottet

1980/81:65 och 66 till konstitutionsutskottet

1980/81:67 till utbildningsutskottet

1980/81:68 till trafikutskottet

1980/81:69 och 70 till utbildningsutskottet

1980/81:71 till finansutskottet

1980/81:72 till utbildningsutskottet

1980/81:73 till kulturutskottet

1980/81:74 och 75 till socialförsäkringsutskottet

1980/81:76 till civilutskottet

1980/81:77 till finansutskottet

1980/81:78 till försvarsutskottet

- 1980/81:79 till konstitutionsutskottet
1980/81:80 till arbetsmarknadsutskottet
1980/81:81 till jordbruksutskottet
1980/81:82 till justitieutskottet
1980/81:83 till utrikesutskottet
1980/81:84 yrkande 2 till försvarsutskottet
i övrigt till näringsutskottet
1980/81:85 till skatteutskottet
1980/81:86 till trafikutskottet
1980/81:87 till näringsutskottet
1980/81:88 till utbildningsutskottet
1980/81:89 och 90 till trafikutskottet
1980/81:91 till näringsutskottet
1980/81:92 och 93 till trafikutskottet
1980/81:94 till utbildningsutskottet
1980/81:95 till civilutskottet
1980/81:96 yrkande 3 till näringsutskottet
yrkandena 8 och 13–20 till skatteutskottet
yrkande 12 till konstitutionsutskottet
i övrigt till finansutskottet
1980/81:97 och 98 till finansutskottet
1980/81:99 till utrikesutskottet
1980/81:100 till försvarsutskottet
1980/81:101 yrkandena 1 a och 3 till försvarsutskottet
yrkande 1 d till skatteutskottet
i övrigt till näringsutskottet
1980/81:102 yrkandena 2 och 4 till konstitutionsutskottet
i övrigt till justitieutskottet
1980/81:103 till socialförsäkringsutskottet
1980/81:104 yrkande 1 a till konstitutionsutskottet
yrkandena 1 b och c till kulturutskottet
yrkande 1 i till socialförsäkringsutskottet
i övrigt till utbildningsutskottet
1980/81:105 till trafikutskottet
1980/81:106 till jordbruksutskottet
1980/81:107 yrkandena 1 d, 3 och 4 till arbetsmarknadsutskottet
i övrigt till näringsutskottet
1980/81:108 till arbetsmarknadsutskottet
1980/81:109 till civilutskottet
1980/81:110–112 till näringsutskottet

15 § Föredrogs och bifölls

Interpellationsframställningarna 1980/81:36–38

Nr 19

Fredagen den
7 november 1980

Anmälan av interpellation**16 § Anmäldes och bordlades**

Propositionerna

1980/81:25 med förslag till tilläggsbudget I till statsbudgeten för budgetåret 1980/81

1980/81:37 om upphävande av kontrollen av bankkontorsetablering

1980/81:43 med förslag till lag om militär grundutbildning för kvinnor, m.m.

1980/81:61 med förslag till ändrade regler för inkomstbeskattningen av ägare till s.k. specialbyggnader, m.m.

1980/81:66 om vissa åtgärder på teleområdet

17 § Anmäldes och bordlades

Konstitutionsutskottets betänkande

1980/81:1 med anledning av justitieombudsmännens redovisning av sin verksamhet till 1980/81 års riksdag

Socialförsäkringsutskottets betänkanden

1980/81:3 om tekniska hjälpmedel till handikappade

1980/81:7 om det sociala bidragssystemet

1980/81:8 om vissa ATP-frågor m.m.

1980/81:9 om vissa frågor rörande arbetsskadeförsäkringen.

1980/81:13 om höjda räntesatser vid uppbörd av arbetsgivaravgifter (prop. 1980/81:16)

Socialutskottets betänkanden

1980/81:1 om hälsohem m.m.

1980/81:2 om psykiatrisk hälso- och sjukvård m.m.

1980/81:3 om vissa läkemedelsfrågor

1980/81:4 om rätten att köra motorgräsklippare

Civilutskottets betänkande

1980/81:2 om ändring av benämningen Kopparbergs län till Dalarnas län

18 § Anmälan av interpellation

Anmäldes och bordlades följande interpellation som ingivits till kammarkansliet

den 7 november

1980/81:39 av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till statsrådet Karin Andersson om sparplanens effekter på invandrapolitiken:

I regeringens s. k. sparplan (proposition 1980/81:20) finns förslag om minskade statsutgifter på en rad olika områden. Sparplanen, som bygger på

de konservativa värderingar som präglar hela regeringspolitiken, har en klassmässig profil. Udden är riktad mot de sociala rättigheter och den levnadsstandard arbetarklassen tillkämpat sig. Vissa grupper kommer att bli särskilt utsatta, eftersom de drabbas av den samlade effekten av flera inskränkningar.

Det handlar genomgående om grupper som befinner sig i en svår situation, såsom pensionärer, handikappade, barnfamiljer och invandrare. Långt över hälften av regeringens föreslagna sparåtgärder kommer – om de genomförs – att direkt rikta sig mot eller särskilt hårt drabba de nämnda grupperna.

Resultatet av regeringens ekonomiska politik kommer att innebära större arbetslöshet. Robotisering och datorisering inom industrin tränger ut allt fler arbetare, vilket särskilt hårt drabbar invandrare, som till relativt stor del verkar inom yrken som nu utsätts för denna s. k. rationalisering. Här ligger huvudorsaken till att arbetslösheten bland invandrare är högre än bland befolkningen i övrigt. Detta är ett hårt slag även mot ungdomar som ofta ärver föräldrarnas socio-ekonomiska status.

Situationen kräver ökade samhälleliga insatser, inte minst på utbildningsområdet, för att förbättra invandrarnas situation och stoppa den utslagning av invandrare som fortgått under hela 1970-talet och som tenderar att bli en grogrund för en tilltagande rasism bland svenskar gentemot invandrarna. Med tanke på att den ekonomiska situationen i Sverige inte kommer att förbättras under den närmaste tiden kommer invandrarnas situation att försvåras och tendenserna till rasism att anta än värre proportioner. Ökade insatser för förbättringar av invandrarnas situation ter sig således nu som allt angelägnare och som en social investering för framtiden. Regeringens politik såsom den bl. a. kommer till uttryck i sparplanen går emellertid ut på motsatsen. Den beskär de samhälleliga insatserna för invandrarna. Detta sker genom inskränkningar på skolans område, neddragningar av statligt stöd till kommunerna, försämringar inom arbetsmarknadsutbildningen, kulturen, studieförbundens verksamhet osv.

Med hänvisning till det anförda vill jag till statsrådet Karin Andersson ställa följande frågor:

1. Är statsrådet beredd att redovisa den samlade effekt som regeringens sparplan får för invandrarna och invandrapolitiken?

2. Anser statsrådet det vara möjligt att föra en konstruktiv invandrapolitik och förverkliga de av riksdagen fastställda målen för denna med den ekonomiska politik som regeringen för och som sparplanen är ett av uttrycken för?

Fredagen den
7 november 1980

*Meddelande om
frågor*

19 § Meddelande om frågor

Meddelades att följande frågor framställts

den 7 november

1980/81:86 av *Ralf Lindström* (s) till utbildningsministern om remissbehandling av förslag rörande studiehjälpens framtida utformning:

I budgetpropositionen 1980 skriver utbildningsministern vid behandlingen av studiehjälpens: "Studiestödsutredningen kommer --- att under våren 1980 framlägga förslag rörande bl. a. studiehjälpens framtida utformning. Ärendet kommer därefter att beredas av regeringen efter sedvanlig remissbehandling."

Den 2 juli 1980 överlämnade studiestödsutredningen detta betänkande till utbildningsministern. Nu har över fyra månader förflutit sedan överlämnandet, men betänkandet har ännu inte blivit utsänt för remissbehandling.

Med anledning av detta vill jag fråga utbildningsministern:

Vad är anledningen till detta långa dröjsmål?

Ämnar utbildningsministern sända ut betänkandet för remissbehandling, och i så fall när?

1980/81:87 av *Märta Fredrikson* (c) till kommunikationsministern om en bro mellan Orust och fastlandet:

Avser kommunikationsministerns pressmeddelande den 6 november 1980 att vägverket skall undersöka om vissa av verkets färjor kan ersättas med bro, att den sedan 1954 beslutade broförbindelsen mellan Orust och fastlandet, Svanesund-Kolhättan, kommer att tidigareläggas?

1980/81:88 av *Alexander Chrisopoulos* (vpk) till industriministern om driften vid Göta Bruk i Lilla Edets kommun:

Sysselsättningen vid Göta Bruk i Lilla Edets kommun är hotad. Södra Skogsägarnas ledning vill hindra kommunen att överta bruket, vars t-massaanläggning är nästan ny.

Jag vill mot denna bakgrund fråga industriministern:

Vilka åtgärder ämnar industriministern vidta för att underlätta för Lilla Edets kommun att överta Göta Bruk och därigenom rädda driften och sysselsättningen vid bruket, eller har industriministern andra förslag än ett kommunalt övertagande för att sysselsättningen vid bruket skall kunna räddas?

20 § Kammaren åtskildes kl. 15.41.

In fidem